

Møre og Romsdal Revisjon IKS

Sunndal kommune

**Bosetting og integrering av flyktninger
med særlig vekt på
barn og unge sin situasjon**

Forvaltningsrevisjon

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger
med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Møre og Romsdal Revisjon IKS er et interkommunalt selskap som eies av Aukra, Eide, Fræna, Gjemnes, Molde, Nettet, Rauma, Sunndal, Vestnes, Kristiansund, Smøla, Halså, Surnadal, Rindal, Averøy, Tingvoll, Aure og Møre og Romsdal fylkeskommune. Selskapet utfører regnskapsrevisjon, forvaltningsrevisjon og selskapskontroll for eierkommunene. Selskapet ble etablert 1.2.2017.

Forord

Møre og Romsdal Revisjon IKS har utført forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon etter bestilling fra kontrollutvalget.

Forvaltningsrevisjon er del av kommunestyrets tilsyn med kommunens forvaltning (kommunens egenkontroll), og er hjemla i kommuneloven § 77 og § 78, og forskrift om revisjon.

Forvaltningsrevisjon innebærer å gjennomføre systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets vedtak og forutsetninger.

Forvaltningsrevisjonen skal blant annet:

- undersøke om kommunens virksomhet skjer i tråd med gjeldende lover og regler og kommunens egne planer og vedtak
- sikre at kommunen drives på en måte som ivaretar innbyggernes behov og rettigheter best mulig
- bidra til bedre måloppnåelse og økt kvalitet på tjenestene i kommunen ([Kontrollutvalgsboken](#))

En flyktning er en person som fyller kravene til å få beskyttelse (asyl) i Norge. En person vil få oppholdstillatelse som flyktning i Norge hvis han eller hun har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning, eller står i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff hvis de må reise tilbake til hjemlandet.

Rapporten har fokus på flyktninger og prosjektet er avgrenset mot asylmottaket. Sunndal kommune har siden 1998 hatt et asylmottak. Sunndal kommune er driftsoperatør etter avtale med Utlendingsdirektoratet (UDI). Asylmottaket har den siste tiden bestått av en ordinær avdeling med 260 plasser, en avdeling for enslige mindreårige asylsøkere med 40 plasser og en egen barnehage. UDI har sagt opp kontrakt gjeldende avdeling for mindreårige asylsøkere og kontrakten med asylmottaket. Tjenestene avvikles henholdsvis 30.11.2017 og 31.1.2018.

De endringer som skjer vil til en viss grad ha innvirkning på innholdet i rapporten. Asylmottaket har bygget opp kompetanse over mange år, og tjenestene som følger opp flykninger har nytt godt av denne kompetansen gjennom utstrakt samarbeid.

Revisjonen er utført andre halvår 2017. Kontrollutvalget behandlet rapporten i møte 21.9.2017. Kontrollutvalget ba revisjonen tydeliggjør og spisse rapporten i forhold barn og unge. Revisjonen har innhentet ny informasjon og justert rapporten i henhold til kontrollutvalgets ønske.

Anny Sønnerland avsluttet sitt arbeidsforhold i Møre og Romsdal Revisjon IKS 31.8.2017. Hun gjennomførte prosjektet som oppdragsansvarlig forvaltningsrevisor fram til dette tidspunktet. Forvaltningsrevisor Einar Andersen og Marianne Hopmark har slutført prosjektet høsten 2017.

Møre og Romsdal Revisjon IKS ønsker å takke Sunndal kommune for godt samarbeid.

Molde, 4.12.2017

Einar Andersen
Oppdragsansvarlig forvaltningsrevisor

Marianne Hopmark
Forvaltningsrevisor

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger
med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

SAMMENDRAG	5
1. INNLEDNING	8
1.1 BAKGRUNN	8
1.2 PROBLEMSTILLINGER OG REVISJONSKRITERIER	8
1.3 AVGRENSNING AV UNDERSØKELSEN	9
1.4 METODE OG DATA	9
1.5 KORT OM BOSETTING OG INTEGRERING AV FLYKTNINGER	10
1.6 HØRING	13
2. SAMORDNING AV TJENESTER OG TILTAK OVERFOR BARN OG UNGE	14
2.1 PROBLEMSTILLING OG REVISJONSKRITERIER.....	14
2.2 FAKTA OG BESKRIVELSE.....	14
2.2.1 Samordning av tjenester og tiltak	14
2.2.2 Innvandrertjenesten	21
2.2.3 Jordmor	22
2.2.4 Helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom.....	25
2.2.5 Psykisk helse for barn og unge	28
2.2.6 Barnevern	28
2.2.7 Barnehage.....	31
2.2.8 Skole	32
2.2.9 Pedagogisk, psykologisk tjeneste (PPT).....	35
2.2.10 NAV	36
2.3 VURDERING OG ANBEFALING	38
3. INTRODUKSJONSPROGRAMMET	41
3.1 PROBLEMSTILLINGER OG REVISJONSKRITERIER.....	41
3.2 FAKTA OG BESKRIVELSE.....	42
3.2.1 Introduksjonsprogrammet i Sunndal	42
3.2.2 Samarbeid om introduksjonsprogrammet.....	44
3.2.3 Individuell plan.....	44
3.2.4 Foreldrerollen	46
3.3 VURDERING OG ANBEFALING	47
4. ØKONOMIFORVALTNING OG RESSURSBRUK	48
4.1 PROBLEMSTILLING	48
4.2 FAKTA OG BESKRIVELSE.....	48
4.3 VURDERING.....	51
5. VEDLEGG	52
Vedlegg 1: Kilder til revisjonskriterier.....	52
Vedlegg 2: Organisering Sunndal kommune	58
Vedlegg 3: Befolkningsdata m.m.	62

Sammendrag

Kontrollutvalget i Sunndal kommune har bestilt forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av innvandrere. Fokus i prosjektet skal være på barn og unge som kommer sammen med sine foreldre og hvordan disse integreres i lokalsamfunnet.

Basert på bestilling fra kontrollutvalget er følgende problemstillinger undersøkt:

- Har Sunndal kommune hensiktsmessig system for samordning av tjenester og tiltak overfor flyktninger?
- Sikrer Sunndal kommune at introduksjonsprogrammet tilrettelegger for integrering av flyktninger?
- Økonomiforvaltning og ressursbruk i tjenestene til flyktninger

Anbefaling

Gjennomført undersøkelse viser at Sunndal kommune har planlagt og yter tjenester overfor barn og unge flyktninger. Prosjektet har avdekket noen forbedringspunkter:

- Sunndal kommune bør sikre at det er tilstrekkelig kapasitet til å yte tjenester overfor barn og unge flyktninger
- Sunndal kommune bør sikre at kunnskap og informasjon utveksles mellom avdelingene som følger opp barn og unge flyktninger
- Sunndal kommune bør videreutvikle samarbeidet mellom avdelingene som følger opp barn og unge flyktninger
- Sunndal kommune bør vurdere om det kan gjøres mer for å legge til rette for frivillighet, og kultur og fritidstilbudet
- Sunndal kommune bør vurdere om aktiviteter som en ønsker at barn og unge flyktninger deltar på skal være uten kostnader
- Sunndal kommune bør vurdere om det i større grad bør legges til rette for samarbeid om introduksjonsprogrammet.

Tema 1: Samordning av tjenester og tiltak overfor barn og unge

Revisjonens undersøkelse viser at Sunndal kommune i stor grad har en hensiktsmessig organisering med en klar ansvarsfordeling. Barn og unge som er flyktninger får tjenester fra ulike enheter og skal ha tjenester på like linje med andre innbyggere. Flyktninger har i enkelte tilfeller større behov for tjenester. I andre tilfeller forbruker de mer ressurser blant annet på grunn av utfordringer i forhold til språk, kultur og samfunnsforståelse.

Ressurs og kapasitet

Undersøkelsen viser at kapasiteten kan være noe ulik i de ulike avdelingene. Flyktninger herunder barn og unge skal, slik det blir understreket i undersøkelsen, ha tilbud på linje med andre innbyggere. Det er de siste årene satt inn ekstra ressurser i avdelinger for oppfølging av flyktninger. Fravær, sykdom og reduksjon av stillingsbrøker har i perioder gått ut over de tjenestene som skal ytes. Dette har ført til avvik i forhold til planlagte trefftider ved skoler og undervisning på skolene. Dette vil kunne ha konsekvenser for barn og unge flyktninger.

Skolene sliter noen ganger med å ansette morsmåslærere og tospråklige assistenter. Dette er en utfordring når flyktninger fra nye land bosettes i kommunen.

Kompetanse

Revisjonens undersøkelse viser at Sunndal kommune i stor grad har tilfredsstillende kompetanse. Det blir gjennomført kompetanseutvikling, og behovet for mer kompetanse på

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

noen områder blir påpekt. Over mange år er det opparbeidet god kunnskap i Innvandrer-tjenesten. Viktig at kommunen tar vare på den kompetanse som er bygget opp når asylmottaket avvikles. For barnehagene gjelder dette særlig kompetanse ved Bikuben barnehage.

Samhandling og samordning

Revisjonens undersøkelse viser at Sunndal kommune kan ha et forbedringspotensial når det gjelder samhandling og samordning mellom tjenestene. Det opplyses at det arbeides med å få et bedre system for dette. Det opplyses også at informasjonsutveksling mellom virksomheter som følger opp flyktninger kan bli bedre. Formidling av kunnskap om barneoppdragelse og grensesetning til foreldre med annen kulturell bakgrunn er vanskelig. Det er god kunnskap om temaet i kommunen men det er utfordringer med å få dette formidlet på en god og ensartet måte.

Samarbeid og gjennom dette kunnskap om hva andre enheter har av tilbud og tjenester kan bli bedre. Det vil være en fordel om enhetene i kommunen som er i kontakt med flyktninger herunder barn og unge får mer kunnskap om ansvar og oppgaver andre samarbeidende enheter har. Gjennom dette kan en også få kunnskap om hvilke ressurser og kapasitet de ulike enheten har.

Brukermedvirkning

Sunndal kommune involverer flyktningene. Det kommer fram at det er tett kontakt mellom flyktningene og Innvandrer-tjenesten og at brukermedvirkning blir vektlagt som for andre brukere av kommunale tjenester.

Tilbud om og deltakelse i aktiviteter

Det kommer fram i undersøkelsen at det er utfordringer knyttet til at flyktningene er ulike. Tilbudet som kommunen yter kan ut fra dette i enda større grad tilpasses den enkelte. For å lykkes med dette bør det være fokus på motivering og tilgjengelighet.

Sunndal kommune legger til rette for frivillighet blant annet gjennom egen stillingsressurs ved flyktningkontoret. I forhold til integrering av barn og unge kommer det fram at fritidstilbudet er sentralt. Undersøkelsen viser at en større satsing på ungdom som integrerer ungdom kan være aktuelt.

Tema 2: Introduksjonsprogrammet

Revisjonens undersøkelse viser at introduksjonsprogrammet får positive tilbakemeldinger. Målt i andel som går over til utdanning eller arbeid, har kommunen et godt resultat. Det blir framhevet at arbeid og utdanning er det viktigste i forhold til integrering, og det er også dette Sunndal kommune har fokus på. De voksne flyktningene får et systematisk opplegg.

Flere enheter i kommunen er involvert i gjennomføringen av introduksjonsprogrammet. Helsestasjon- og skolehelsetjenesten, barnevern og kultur har for eksempel faste undervisningstimer. Enheter deltar ikke i utformingen av programmet med unntak for den delen de selv får ansvaret for. Sunndal kommune gjennomfører og ruller individuell plan. I planen vektlegges arbeid og utdanning. Programrådgivere i samarbeid med bruker/ flyktning er sentral ved utarbeiding av individuell plan.

Sunndal kommune bør vurdere om det i større grad bør legges til rette for samarbeid om utformingen av introduksjonsprogrammet.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Introduksjonsprogrammet skal ikke ha fokus på barn og unge. Barn og unge får indirekte fokus gjennom tiltak rettet mot foreldrerollen, og gjennom fokus på de voksnes integrering gjennom arbeid og utdanning. Undersøkelsen viser at det er fokus på foreldrerollen, og at det blir gitt opplæring om dette. Det kommer fram at det er utfordringer knyttet til ulike tradisjoner/kulturer, at foreldrene ikke alltid vet hva som blir forventet av dem i Norge. Det er usikkerhet knyttet til om kommunen når fram med informasjon. Sunndal kommune bør fortsatt prioritere dette arbeidet.

Tema 3: Økonomiforvaltning og ressursbruk

Revisjonens undersøkelse viser at Sunndal kommune har fokus på kostnadskontroll. Tjenesten har et mindreforbruk og har opparbeidet fond. Revisjonen har ikke gått nærmere inn på bakgrunnen for mindreforbruket. En grunn er at det statlige tilskuddet kan komme ett år, mens utgiftene kan komme senere.

Det er månedlig rapportering til rådmannen og tertialrapportering til politisk nivå.

Integreringstilskuddet er ikke øremerka midler. Dette gir mulighet for lokale prioriteringer og tilpasninger innenfor overordna føringer. Når kommunen bosetter flyktninger, er dette noe som har betydning for så å si hele den kommunale drift/ tjenesteyting.

Integreringstilskuddet blir ført på innvandrertjenesten, og det er system med avtaler, som godkjennes av rådmannen, og refusjon av utgifter mellom enheter. Dette gjelder også internt i enheten.

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

Sunndal kommunestyre vedtok *Plan for forvaltningsrevisjon 2016 til 2019* i møte 5.10.2016 (sak 64/2016). Kontrollutvalget bestilte med bakgrunn i planen følgende prosjekt i møte 31.10.2016 (sak 40/2016):

1. *Kontrollutvalget bestiller følgende forvaltningsrevisjonsprosjekt:*
«Bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon»
 - *Samordning av tjenester og tiltak*
 - *Kvalifisering og integrering*
 - *Økonomiforvaltning og ressursbruk*
2. *Undersøkelsen skal bygge på aktuelle problemstillinger som er skissert i saksframstillingen.*
3. *Prosjektet bestilles utført hos Møre og Romsdal Revisjon IKS. Prosjektplan utarbeides og legges fram for kontrollutvalget.*

I protokoll til sak 40/2016 opplyses det følgende under overskriften: «Kontrollutvalgets behandling»:

Kontrollutvalget ønsker å gjennomføre et forvaltningsrevisjonsprosjekt som retter seg mot bosetting og integrering av innvandrere med fokus på barn og unge som kommer sammen med sine foreldre og hvordan disse integreres i lokalsamfunnet. De skal ha tilbud i barnehage, grunnskole og videregående skole. (Asylmottak er ikke tema i dette prosjektet.) Fokuset er på barns behov og vilkår som en sårbar gruppe.

Kontrollutvalgets behandla prosjektplan i møte 31.1.2017 (sak 05/2017) og gjorde slikt vedtak:

Kontrollutvalget godkjenner den fremlagte prosjektplan for forvaltningsrevisjonsprosjektet «Bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon» med de merknader og tilføyelser som måtte fremkomme i møtet. Prosjektplanen danner grunnlaget for gjennomføringen av prosjektet.

Kontrollutvalget forventer å bli orientert om status i prosjektet og ta stilling til eventuelle endringer i prosjektplanen undervegs.

1.2 Problemstillinger og revisjonskriterier

Problemstillinger

Det skal utarbeides problemstillinger for den enkelte forvaltningsrevisjonen.

Basert på bestilling fra kontrollutvalget har dette prosjektet følgende problemstillinger:

- Har Sunndal kommune hensiktsmessig system for samordning av tjenester og tiltak?
- Sikrer Sunndal kommune at introduksjonsprogrammet tilrettelegger for integrering?
- Økonomiforvaltning og ressursbruk

Nærmere konkretisering framgår i de ulike kapitlene som omhandler disse problemstillingene.

Revisjonskriterier

Med utgangspunkt i problemstillingene skal det etableres revisjonskriterier. Revisjonskriterier er de krav, normer og/ eller standarder som kommunen skal revideres/ vurderes i forhold til. Revisjonskriteriene skal være begrunnet i, og utledet fra, autoritative kilder innenfor det reviderte området.

Med bakgrunn i kildene vil revisjonen utlede konkrete revisjonskriterier som er relevante for de aktuelle problemstillingene som blir valgt. Nærmere konkretisering framgår i de ulike kapitlene.

1.3 Avgrensning av undersøkelsen

Sunndal kommune yter tjenester overfor asylsøkere, flyktninger og innvandrere på flere tjenesteområder, der oppfølging av asylsøkere, bosetting av flyktninger og tilbud om introduksjonsprogram er de mest sentrale områdene. Forvaltningsrevisjonsprosjektet vil rettes mot flyktninger som er bosatt i Sunndal kommune på forespørsel fra IMDi (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet) og som har rettigheter i forhold til introduksjonsloven.

Revisjonen vil i samsvar med kontrollutvalget bestilling vektlegge situasjonen for barn og unge. Revisjonen har fokus på interne forhold i kommunen inklusiv NAV, og har ikke vektlagt samarbeid med sentrale aktører som næringsliv, fylkeskommune og helseforetak i denne undersøkelsen.

Flyktningkontoret disponerer kommunale og private boliger til flyktninger som blir bosatt etter avtale med IMDi og som selv ikke har klart å finne egnet bolig på det private markedet. Boligen er ment å være et midlertidig bosted inntil flyktningen selv skaffer seg annen bolig enten ved kjøp eller leie. (Hjemmesiden) Sunndal kommune har vedtatt [Boligsosial handlingsplan for Sunndal kommune 2015-2018](#) Prioriterte målgrupper for 2015-2018 er blant annet flyktninger. Revisjonen går ikke nærmere inn på forhold knyttet til boligsituasjonen.

1.4 Metode og data

Undersøkelsen skal baseres på Norges Kommunerevisorforbunds ([NKRF](#)) standard for forvaltningsrevisjon (RSK 001). Metodene som er benyttet i prosjektet er dokumentanalyse, intervju/ samtaler og spørreundersøkelse. Revisjonen har intervjuet sentrale personer i kommunen. I tillegg har revisjonen brukt dokumenter utarbeidet av Sunndal kommunen, og statistikk utarbeidet av SSB og IMDi.

Det har vært samtale med:

- rådmann og leder for Innvandrertjenesten (oppstartsmøte og høringsmøte)
- flyktningkonsulent
- programansvarlig introduksjonsordninga
- økonomisjef og økonomikonsulent
- representanter fra ungdommens kommunestyre (en som gikk på videregående, og en som gikk på ungdomsskolen)

Det blir ikke vanligvis utarbeidet tallmateriale som gjør en i stand til å skille ut flyktninger/ flyktningbarn i statistikk. Revisjonen har heller ikke vektlagt å framskaffe slikt tallmateriale ut

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

over det som framgår i KOSTRA. Fra kommunens side blir det for skole for eksempel framhevet at dette er positivt og et tegn på at flyktninger ses på som ordinære elever.

Revisjonen har som del av prosjektet gjennomført en spørreundersøkelse. Spørreskjema ble sendt til 40 personer. Det kom inn 29 svar. En eller flere fra følgende enheter fikk tilsendt undersøkelsen:

- Helse og barneverntjenesten
- Barnehagetjenesten
- Grunnskoletiltjenesten
- Innvandrertjenesten
- Pleie og omsorgstjenesten
- Kulturtjenesten
- Plan-, miljø- og næringstjenesten
- NAV Sunndal
- PPT

Revisjonen vil påpeke at resultatet fra spørreundersøkelse må tolkes med forsiktighet. Noen uttrykte at det kan være vanskelig å svare på spørsmålene, fordi kunnskapen om feltet var for lite. Det blir også nevnt at noen spørsmål er vanskelig å svare på da det er store variasjoner blant flyktningene når det for eksempel gjelder kunnskap om norsk kultur.

I etterkant av spørreundersøkelsen gjennomførte revisjonen telefonintervju med ledere i virksomheter som i særlig grad er i kontakt med barn og unge flyktninger. Revisjonen var i kontakt med: jordmor, ledende helsesøster, barnehagesjef, skolesjef, leder av barneverntjenesten, NAV-leder og PPT v/ pedagogisk-psykologisk rådgiver.

1.5 Kort om bosetting og integrering av flyktninger

Innvandrer er definert som person som flytter til et annet land med sikte på varig opphold. En person kalles asylsøker når han eller hun har søkt om beskyttelse (asyl) i Norge, og ikke har fått søknaden sin endelig avgjort. En flyktning er en person som fyller kravene til å få beskyttelse (asyl) i Norge. (<https://www.udi.no/ord-og-begreper/>) Hovedmålet for integrering er at alle som bor i Norge skal få bruke ressursene sine og bidra til fellesskapet. (Regjeringen.no)

Hvert år inngår staten ved IMDi en rammeavtale med norske kommuner om bosetting av et visst antall flyktninger. Bosetting av flyktninger er en frivillig oppgave for kommunene, og i de avtalene som inngås, spesifiseres antallet, mens antall familiegjenforeninger ikke lar seg tallfeste og dermed kommer som tillegg.

Sunndal kommune har bosatt over 760 flyktninger siden 1988. (Hjemmesiden) Av disse bor fortsatt 347 + 52 barn som er født etter bosetting i kommunen.

En oversikt over innvandrere etter et utvalg nasjonaliteter for perioden 2013 til 2015 i Sunndal kommune vises i vedlegg 3. Flyktningene kommer i første rekke fra Eritrea deretter Somalia, Afghanistan, Iran, Irak og Etiopia. Flytninger utgjør over halvparten av innvandrerne i kommunen.

Andel innvandrerbefolkning i Sunndal kommune ligger samlet sett lavere enn Møre og Romsdal og kommunegruppen (vel 10 % i 2016), mens andel innvandrerbefolkning i alderen 0-16 år ligger på nivå med landet uten Oslo og høyere enn Møre og Romsdal og kommunegruppen (vel 15 % i 2016).

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Andel minoritetsspråklige barn i barnehage var ca. 19 % i 2016, og andel elever i grunnskolen som får morsmålsundervisning var knapt 6 %. Dette er høyere enn landet, Møre og Romsdal og kommunegruppen.

Revisjonen viser til vedlegg 3 der en del data og statistikk blir presentert. Dette er i første rekke bakgrunnsinformasjon.

For perioden 2005-2019 er det fattet følgende vedtak om bosetting i Sunndal kommune:

År	Vedtak i Kommunestyret inkludert EM (enslige mindreårige flyktninger)	Bosatt inkl. EM (enslige mindreårige)	Familiegjenforente i tillegg
2005	Inntil 15	15 inkludert 1 EM	0
2006	Inntil 15	12	14
2007	Inntil 20	8	12
2008	Inntil 20	19 inkludert 4 EM	5
2009	Inntil 20	14 inkludert 4 EM	6
2010	30	30 inkludert 6 EM	9
2011	20	21 inkludert 5 EM	17
2012	25	27 inkludert 4 EM	11
2013	25	42 inkludert 4 EM	7
2014	37	37 inkludert 3 EM	13
2015	40	40 inkludert 8 EM	17
2016	40	40 inkludert 8 EM	7
2017	45 + 5 EM (IMDi har senere redusert antallet til 30 inkludert 4 EM)		

Kilde: Sunndal kommune

Sunndal kommune ble nominert til IMDi Midts Bosettingspris 2015, på bakgrunn av blant annet:

- Ekstraordinær innsats for å bosette mange flyktninger i 2015.
- Planmessig og langsiktig bosettings- og integreringsarbeid med god forankring i kommunen og kommunens ordinære planverk.

Folkehelseprofil for Sunndal 2017 viser at andelen barn (0-17 år) som bor i husholdninger med lav inntekt er høyere enn landet som helhet. Lav inntekt defineres her som under 60 prosent av nasjonal medianinntekt.

Generelt om integrering

Introduksjonsordningen er det største integreringspolitiske tiltaket i Norge noensinne. Antall deltakere i ordningen er nær tredoblet siden 2005. Seks av ti personer som har deltatt, er i arbeid eller utdanning etter endt program. Dette er målsettingen med ordningen. Menn under 30 år når målet om at minst 70 prosent skal være aktive på arbeids- eller utdanningsmarkedet. Blant kvinnene gjelder dette kun halvparten. Yngre deltakere gjør det bedre enn eldre. [SSB](#)

Innvandrere i Norge deltar i arbeidslivet i høyere grad enn i mange andre OECD-land, men også i Norge har innvandrere lavere yrkesdeltakelse enn befolkningen for øvrig. Det er store forskjeller i sysselsettingen mellom personer med ulik landbakgrunn, botid i Norge, innvandringsgrunn, og mellom kvinner og menn. De som har kommet til Norge som flyktninger, som har lavt utdanningsnivå og kort botid i Norge, har lavere sysselsetting enn snittet blant innvandrere. ([IMDi](#))

Innvandrerens levekår bedres med økt botid i Norge, men i gjennomsnitt har de dårligere leveskår og lavere inntekt enn resten av befolkningen. Innvandrerbarn er i større grad rammet av barnefattigdom. ([IMDi](#))

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Norskfødte med innvandrerforeldre gjør det bedre enn foreldregenerasjonen. Det er likevel store forskjeller i for eksempel yrkesdeltaking og inntektsnivå mellom innvandrere fra ulike land. ([SSB](#))

Barn og unge med innvandrerbakgrunn er overrepresentert når det gjelder mottak av barnevernstjenester. Det er særlig barn og unge som er født utenfor Norge som er overrepresentert. Det er særlig innvandrere i aldersgruppen 13-17 år som skiller seg ut med en stor andel som fikk tiltak fra barnevernet. (Enslige mindreårige flyktninger faller innenfor denne kategorien.) (IMDI [Barnevern](#))

Frafallet (i videregående skole) er større, til dels mye større, for gutter enn for jenter i alle grupper, og større på yrkesfaglige enn på studieforberedende utdanningsprogrammer. Frafallet er aller størst for innvandrergrutter. ([SSB](#))

Innvandrerbefolkningen er svært sammensatt når det gjelder alder, kjønn, opprinnelsesland, sosioøkonomisk status, innvandringsgrunn og oppholdstid. Det er derfor store helsemessige forskjeller mellom ulike innvandrergrupper. Helseutfordringer blant innvandrere må også sees i lys av at innvandrere i snitt har dårligere levekår enn resten av befolkningen. (IMDI [Helse](#)) Alle innvandrergrupper bruker betydelig mindre alkohol enn befolkningen ellers. Dermed er alle problemer knyttet til alkoholinntak redusert i disse gruppene. ([Folkehelseinstituttet](#))

Definisjoner

I rapporten nyttes noen betegnelser. Revisjonen ser det som formålstjenlig å forklare betydningen av de mest nyttede betegnelser. Informasjonen under er i hovedsak hentet fra UDI sin hjemmeside: www.udi.no/ord-og-begreper/

Asylsøker

Asylsøker er en person som har søkt om beskyttelse (asyl) i Norge, og ikke har fått søknaden sin endelig avgjort. En person er bare asylsøker fra han eller hun har meldt seg for politiet i Norge og søkt om beskyttelse (asyl), fram til UDI eller UNE har behandlet søknaden og fattet et endelig vedtak. Når asylsøkere har fått endelig svar på søknadene sine, kalles de ikke lenger asylsøkere. Hvis de får positivt svar på søknaden, får de oppholdstillatelse som flyktning eller på humanitært grunnlag. Hvis de får endelig avslag på søknaden fra UDI eller UNE, må de reise ut av Norge.

Enslig mindreårig asylsøker

Enslig mindreårig asylsøker er en person under 18 år, som kommer til Norge uten foreldre eller andre med foreldreansvar og søker beskyttelse (asyl) i Norge. Disse får alltid en advokat som følger den mindreårige gjennom hele prosessen. Alder er avgjørende for hvor den mindreårige skal bo mens søknaden blir behandlet. De som er mellom 15 og 18 år, skal bo i et asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere. Dette er spesielle asylmottak for ungdom. De som er under 15 år, skal barnevernet sørge for at blir tatt vare på.

Flyktning

En flyktning er en person som fyller kravene til å få beskyttelse (asyl) i Norge. En person vil få oppholdstillatelse som flyktning i Norge hvis han eller hun har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning (dette kalles å være en konvensjonsflyktning), eller står i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff hvis de må reise tilbake til hjemlandet.

Overføringsflyktninger (kvoteflyktninger)

Overføringsflyktning er personer som vanligvis er registrert som flyktninger hos FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR), men som ikke kan tilbys en varig løsning i det landet de befinner seg og som derfor presenteres for overføring til et tredje land. For mange flyktninger er det umulig å returnere til hjemlandet sitt eller å bli integrert i landet de oppholder seg i. Det er UNHCR som fremmer søknadene for overføringsflyktningene, og UDI bestemmer hvem av dem som får komme til Norge. UDI organiserer reisen for dem og har avklart på forhånd hvilken kommune de skal bo i.

Familieinnvandring

Familieinnvandring kalles også familiegjennforening eller familieetablering. De som søker om familieinnvandring er vanligvis ektefelle, samboer eller barn av en som bor i Norge. Andre typer familiemedlemmer som kan søke er foreldre som har barn i Norge, de som skal gifte seg med en i Norge (forlovede), fosterbarn og helsøsken.

Innvandrere

Innvandrere, person som flytter til et annet land med sikte på varig opphold. I statistiske sammenhenger i Norge betegner gjerne innvandrere en person som bor fast her i landet og som har to utenlandsfødte foreldre.

1.6 Høring

Forskrift om revisjon i kommuner og fylkeskommuner mv bestemmer i § 8, 2 ledd at administrasjonssjefen skal gis anledning til å gi uttrykk for sitt syn på de forhold som fremgår av en forvaltningsrevisjonsrapport.

Et utkast til rapport har vært forelagt Sunndal kommune ved rådmann. Utkastet ble gjennomgått i høringsmøter 8.9.2017. I etterkant av møtet ble justert utkast sendt til kommunen. Rådmann har i e-post av 12.9.2017 informerte om at kommunen ikke har merknader til justert høringsdokument. Uttalen var knyttet til rapport behandlet av kontrollutvalget 21.9.2017.

Rapport utarbeidet etter møte 21.9.2017 har vært forelagt Sunndal kommune ved rådmann. Rådmann har i e-post av 4.12.2017 informert om at høringsuttalelse ikke utarbeides.

2. Samordning av tjenester og tiltak overfor barn og unge

2.1 Problemstilling og revisjonskriterier

Problemstilling

Har Sunndal kommune hensiktsmessig system for samordning av tjenester og tiltak?

Flyktningene mottar tjenester fra flere kommunale enheter. For å sikre at brukerne får et helhetlig og tilstrekkelig tilbud er det derfor viktig med nødvendig samordning av tjenestene. Revisjonen har i tillegg til organisering av arbeidet og hvordan samarbeidet fungerer, valgt å se på kapasitet og kompetanse og involvering av flyktningene.

Kontrollutvalget ønska særlig fokus på barn og unge flyktninger som kommer sammen med foreldre.

Revisjonskriterier

Sunndal kommune:

- har en hensiktsmessig organisering med klar ansvarsfordeling
- har kultur for samhandling og sikrer samordning
- sikrer kapasitet og kompetanse i aktuelle enheter
- involverer flyktningene
- legger til rette for frivillighet og kultur og fritidstilbud

Revisjonen viser til vedlegg 1 der kilder til revisjonskriterier framgår.

2.2 Fakta og beskrivelse

I kapittel 2.2.1 omtales samordning av tjenester og tiltak. I kapittel 2.2.2 til 2.2.10 omtales enheter i kommunen som særlig følger opp barn og unge flyktninger. I disse kapitlene gis oversikt over hvordan tjenesten er organisert, i hvilken grad den yter tjenester overfor flyktninger, kapasitet og kompetanse, bruk av tolk, og samarbeid og samhandling.

2.2.1 Samordning av tjenester og tiltak

Organisering

Sunndal kommune er organisert i 3 stabsenheter og 10 tjenester. Innvandrertjenesten er en av disse tjenestene. Det kommer fram i samtale at det er politisk forankra at innvandrertjenesten er likestilt andre tjenester, og at det skal være et kommunalt tilbud. Kommunen har en bevist satsing på mangfold, næring og solidaritet.

Sunndal kommune har en stor ledergruppe. Det er gjort politisk vedtak om gjennomgang av organiseringa, og det er gjort noe arbeid knyttet til dette. Ny organisering av Sunndal kommune er satt på vent. Rådmannen vi ha fokus på drift og vil arbeide videre med organiseringen senere inklusiv sikre mer vektlegging på utvikling.

De fleste kommunale tjenester er i kontakt med barn og unge flyktninger. I Sunndal kommune gjelder dette særlig Helse og barneverntjenesten (inkludert jordmor, helsestasjon, skolehelsetjenesten, helsestasjon for ungdom, fysioterapeut, psykolog og barnevernet), Barnehagetjenesten, Grunnskoletjenesten, NAV og Kulturtjenesten.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

I tillegg er det samarbeid med eksterne tjenester på overordnet nivå og i enkeltsaker. Dette gjelder for eksempel fastleger, PPT, BUP, IMDi.

Oppfølging av barn og unge, herunder flyktninger

Revisjonen gjennomførte sommeren 2017 en spørreundersøkelse. Respondentene ble bedt om svar på ulike spørsmål/ påstander ut fra den kjennskap en hadde til kommunens arbeid overfor flyktninger med særlig fokus på barn og unge. Det kom fram følgende resultat fra spørreundersøkelsen når det gjelder generelle forhold:

	Gj. snitt	Helt uenig				Helt enig		Vet ikke
		1	2	3	4	5	6	
Kommunens samlede oppfølging er tilfredsstillende	4,6			1	4	8	1	15
Tilbudet til barn med spesielle behov er tilfredsstillende	4,6			2	6	11	1	9
Det er fokus på barn og unges særlige utfordringer	4,4			2	9	6	2	9
Min enhet bidrar til integrering	4,6			5	8	9	6	

Fokus på barn og unges særlige utfordringer skårer lavest. Mange svarer vet ikke om kommunens samlede oppfølging er tilfredsstillende.

En bredt sammensatt arbeidsgruppe har utarbeidet Statusrapport for folkehelse i Sunndal kommune 2015. For å styrke forebygging og minske behandling på lengre sikt, bør kommunen ha tidlig innsats mot barn og unge og familier som sliter i svangerskaps- og nyfødtp perioden som innsatsområde. Det opplyses at dette gjelder innvandrere og flyktninger på samme måte som befolkningen ellers.

Videreføring av det tverrfaglige arbeidet med å gripe tidlig inn i forhold til problemutvikling. At innsats settes inn på et tidlig tidspunkt er av avgjørende betydning både for den enkelte og for samfunnet. Jo tidligere et problem oppdages og innsats settes inn, desto større er sannsynligheten for en positiv utvikling. Den samfunnsøkonomiske gevinsten av tidlig innsats er høy, fordi færre vil utvikle alvorlige problemer.

Godt kvalifisert og nok personale i helsestasjon, barnehager og skole. Å gripe tidlig inn er i seg selv ikke tilstrekkelig. Tidlig innsats krever faglig trygghet, oversikt og tilgang på kunnskap og kompetanse

Samarbeid og samhandling

Sunndal kommune har opprettet en rekke arenaer og møteplasser for å ivareta integrering av barn og unge som kommer til kommunen som flyktninger.

Helse- og barneverntjenesten samarbeider med barnehagen-, grunnskole, kultur-, innvandrertjenesten, samt PPT, NAV og Sunndal videregående skole for å sikre arbeid med systematisk utvikling av planer og tverrfaglig praksis overfor barn i aldersgruppen 1-20 år, samt deres familier og øvrige omgivelser. (Sunndal kommune årsplan 2015)

De mest sentrale samarbeidsarenaene eller møtene omtales kort under.

Møter mellom helse- og barneverntjenesten og innvandrertjenesten

Helse- og barneverntjenesten og innvandrertjenesten møtes hvert kvartal

Det kommer fram fra Innvandrertjenesten at dette fora fungerer godt, og at partene uttrykker at det er nyttig.

Møter mellom Innvandrertjenesten og politiet

Innvandrertjenesten og politiet møtes hvert kvartal.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Det kommer fram fra Innvandrertjenesten at dette fora fungerer godt, og at partene uttrykker at det er nyttig. Leder i Innvandrertjenesten sitter også i politirådet i kommunen.

Samordningsprosjekt – helhetlig tilbud til barn med spesielle behov

Sunndal kommunestyre behandlet i møte 5.10.2016 (sak 59/2016) Samordningsprosjektet.

Samordningsprosjektet skal sikre helhetlig tilbud til barn med spesielle behov. Leder for innvandrertjenesten har deltatt i prosjektet. Det ble gjort vedtak knyttet til følgende områder: Habilitering, rehabilitering, individuell plan og koordinator.

Organisering av et helhetlig opplærings- og avlastningstilbud for barn og unge, med barnet og familien i fokus. Psykisk helsearbeid for barn og unge

Samordningsenhet

«Samordningsenhet» er etablert for barn med særskilt behov og behov for individuell plan. Enheten skal samordne ressurser. Kommunen har koordinerende enhet i tillegg. Samordningsenheten trår inn når det er barn og unge med spesielle og omfattende behov. Prosjektet har munnet ut i endrede rutiner på dette feltet. Ett av resultatene er samordningsenheten.

Leder for innvandrertjenesten har sittet i prosjektgruppa, og det ligger til rutinene at Innvandrertjenesten skal delta i samordningen dersom brukeren faller inn under deres tjeneste. Leder for innvandrertjenesten er inne når det er tjenlig, er rådgiver og gir innspill. Tjenesten melder inn saker.

Respondentene i spørreundersøkelsen ble det bedt om svar på ulike spørsmål/ påstander om samarbeid og samhandling. Det kom fram følgende i spørreundersøkelsen:

	Gj. snitt	Helt uenig			Helt enig			Vet ikke
		1	2	3	4	5	6	
Ansvarsfordelingen er avklart	4,7	1		1	5	9	4	8
Organiseringen av tjenestene er hensiktsmessig	4,8		1	1	4	9	5	8
Det er tilfredsstillende system for samarbeid og samordning.	4,3		1	5	4	9	2	7
Samarbeidet mellom tjenestene fungerer tilfredsstillende	4,1		1	5	10	9		4
Sunndal kommune har kultur for samhandling av tilbud/tjenester til barn og unge	4,2	2	2	3	6	7	5	3
Det er gjensidig råd og veiledning mellom enhetene om spesielle behov som barn kan ha, for å forebygge problemer og fremme integrering	4,0	2	2	2	8	5	3	6

Resultatet fra undersøkelsen viser: Hensiktsmessig organisering får høyest skår. Det høyeste i undersøkelsen. Ansvarsfordeling får også høy skår. Samarbeid, samordning, kultur for samhandling og råd og veiledning mellom enhetene skårer lavere.

Følgende kommentarer ble gitt i spørreundersøkelsen:

- Innvandrertjenesten har et avklart og uttalt ansvar. Er usikker på om alle tjenester oppfatter disse innbyggerne som sidestilte brukere av kommunens øvrige tjenestetilbud i alle sammenhenger.
- Det har vært et kontinuerlig arbeid gjennom årene for at arbeidet med flyktninger ikke skal være en særomsorg. Vi ser nå at flere og flere forstår og aksepterer at flyktninger i utgangspunktet skal ha det samme tilbudet på samme plass som andre innbyggere.
- Innvandrertjenesten legger godt til rette for dialog. Opplever at det er noe å hente i samarbeid med helse.
- Har ikke erfaring med en systemisk oversikt. Tar kontakt ved behov, og opplever det som tilfredsstillende. Kan se at noe kommunikasjonssvikt kan oppstå. Samordning av «myke» tjenester er en generell utfordring i kommunen.
- Sunndal kommune hadde i 2016 et prosjekt som gikk på bedre samhandling for barn og unge med spesielle behov. Der var også innvandrertjenesten med, så det er fokus på forbedring.
- Mye godt tverrfaglig samarbeid, men jobbes med å bli bedre. Helsestasjon har nylig hatt fagmøte med voksenopplæringen. Viktig å få ett innblikk i hva andre tjenester jobber med. Disse møtene vil vi fortsette med.
- System for samarbeid og samordning kunne vært bedre. Jobber med å få tilfredsstillende system.
- Gjensidig råd og veiledning kunne blitt bedre på tvers av enhetene.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

- Vi opplever tidvis en uenighet med NAV om tilbudet til våre brukere. Dette til tross for at vi har en samarbeidsavtale.
- Samarbeidet med NAV kan til tider være utfordrende.
- Samarbeidet med NAV kan alltid bli bedre. Samarbeidet med NAV trekker ned.
- Har alltid et ønske om at «sårbare» grupper skal prioriteres oppfulgt på et «lavere nivå» enn barneverntjenesten.

Når det gjelder tilbudet til barn med spesielle behov, nevner en at det er et godt samarbeid med innvandrertjenesten, og at det blir tilført ressurser gjennom IMDi ved behov.

Sosiale møteplasser bidrar til å gi sosial kapital og nettverk som legger til rette for samarbeid til felles nytte og tillitsbygging. Sosial kapital bygger broer eller skaper bånd mellom mennesker. Tilliten gjør at samfunnet fungerer bedre og mer effektivt.

Mangfoldet av arenaer og møteplasser i et lokalsamfunn er viktig for å sikre høy sosial kapital. Biblioteket er en viktig arena, der møtes alle generasjoner og kjønn, de marginaliserte, arbeidsledige og ulike etniske grupper. Det er derfor viktig at biblioteket er synlig og lett tilgjengelig for alle.

Kapasitet og kompetanse

Sunndal kommune ble nominert til IMDi Midts Bosettingsprisen 2015, på bakgrunn av blant annet:

Sunndal kommune har høy bevissthet på at de ansattes kompetanse er viktig for at kvalifiseringsstrategien deres skal lykkes. Dette kommer blant annet til uttrykk i deres virksomhetsplan, der det er stort fokus på utvikling og deling av kompetanse både internt og eksternt.

Respondentene i spørreundersøkelsen ble det bedt om svar på ulike spørsmål/ påstander om kapasitet og kompetanse. Det kom fram følgende i spørreundersøkelsen:

	Gj. snitt	Helt uenig			Helt enig			Vet ikke
		1	2	3	4	5	6	
Vår enhet har tilfredsstillende kapasitet til oppfølging	4,0	1	2	4	8	4	3	6
Vår enhet har tilfredsstillende kompetanse herunder kulturforståelse	4,4			5	8	8	3	4
Det er lett å få bistand fra andre tjenester i kommunen	4,4		1	2	10	11	2	3
Vår enhet får tilfredsstillende informasjon	3,8	1	4	5	3	9	1	5

Resultatet fra undersøkelsen viser: Kompetansen og bistand fra andre får bedre skår enn kapasiteten. Informasjon skårer dårligst. Informasjon får dårligste skår i undersøkelsen.

Følgende kommentarer ble gitt i spørreundersøkelsen:

Kompetanse

- De barnehagene med høyest andel bosatte flyktninger har deltatt i et kompetansehevingsprogram, kalt Kompetanse for mangfold i regi av fylkesmannen og HiVolda. Et tema som må videreutvikles og holdes varmt videre.
- Det er fremdeles for lite kunnskap om traume og flerkulturell forståelse i mange tjenester.
- Vi har vel alltid et utviklingspotensial. (kompetanse) (barnehage)
- Tjenesten deltar på kurs og samarbeidsmøter.
- Enkelte ansatte i PPT har mer kunnskap enn andre. Prioriterer de med høyst kunnskap til arbeid med denne gruppen. Mangler vi kompetanse, tar vi ansvar for å innhente det i de saker det er nødvendig.
- Mye bra kompetanse blant de ansatte (helsestasjon), men kan bli bedre. Spesifikk kurs/videreutdanning innen kulturforståelse er ønskelig.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

- Innvandrertjenesten er en viktig og dyktig samarbeidspartner for oss. Særlig har mottaksbarnehagen mye god kompetanse og tett forbindelse med bl.a. IMDi.
- Det ønskes regelmessig **informasjon** fra innvandrertjenesten om flyktningene som bosettes i kommunen.
- Direktoratet og NAV kan bli bedre på informasjon.
- Siden det kan være vanskelig å svare på noen av spørsmålene, tyder det på at min enhet ikke får nok informasjon. (barnevern)

Kapasitet

- Barnehagetjenesten har i utgangspunktet lav kapasitet. Dette er likevel ei prioritert gruppe for oss.
- Helse- og barneverntjenesten har ikke avsatt egne ressurser til oppfølging av flyktninger hverken barn eller voksne. Helsestasjon- og skolehelsetjenesten følger derfor det ordinære tilbudet til alle i aldersgruppen.
- PPT (pedagogisk psykologisk tjeneste) har ingen ventelister og tar saker som blir henvist fortløpende. Opplever vi at saken bør prioriteres, gjør vi det så langt det lar seg gjøre.
- Helsestasjonstjenesten har pga. sykemeldinger og utskifting av personell måttet tatt en del etterarbeid ifht. kartlegging og oppfølginger. Dette har vært en tidkrevende prosess.

Sunndal kommune har rutiner for telefontolkning. Ved planlagt aktivitet nyttes dette i stor grad. Kvalitet på tolketjenesten oppleves som god.

Kommunen har sertifiserte tolker som arbeider i Innvandrertjenesten og på skolene. Dette er med ett unntak mannlige tolker. Andre enheter kan nytte disse ved behov.

Involvering og brukertilpasning

Respondentene i spørreundersøkelsen ble bedt om å svare på ulike spørsmål/ påstander om involvering og brukertilpasning. Det kom fram følgende resultat fra spørreundersøkelsen:

	Gj. snitt	Helt uenig				Helt enig		Vet ikke
		1	2	3	4	5	6	
Flyktningene får påvirke tjenestene/tilbudet	4,2	1		3	6	7	1	10
Det blir lagt til rette for brukermedvirkning/involvering	4,5			4	6	10	3	6
Ressursene som flyktningene representerer etterspørres/benyttes	4,3		1	1	4	4	1	17
Flytningenes forskjellige behov og ønsker blir tatt hensyn til	4,7				10	7	3	9

Resultatet fra undersøkelsen viser: Hensyn til behov og ønsker får høyest skår. Mange krysser av for vet ikke, flest når det gjelder om ressursene som flyktningene representerer etterspørres/benyttes.

Følgende kommentarer ble gitt i spørreundersøkelsen:

Flyktningene får påvirke tjenestene/ tilbudet

- Flyktninger får påvirke tilbudet i samme grad som andre familier. Det legges vekt på bruk av tolk, og fokus på holdningsskapende arbeid.
- Får samme tilbud som ordinær helsestasjon- og skolehelsetjeneste.
- Får påvirke som alle andre brukere/ foreldre.

Brukermedvirkning/ involvering

- Brukermedvirkning/ involvering er på linje med det ordinære for aldersgruppen.
- Det gjennomføres samtaler og møter.
- I barnevernet blir brukermedvirkning/involvering prioritert.

Flyktningenes ressurser etterspørres

- Enkeltpersoner har språkpraksis og blir brukt som tolker. En del fastboende har jobb som tospråklige lærere og tolker.
- Det er et forbedringspotensial. Men vi opplever at flere får opp øynene for at de er en ressurs.

Flyktningenes behov og ønsker

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

- Flyktningenes behov og ønsker kommer fram i de individuelle planene som er et levende dokument gjennom tiden i introduksjonsprogrammet. Behov blir også kartlagt ved kontakt med ansatte: lærer, flyktningkonsulent, miljøarbeidere og programrådgivere.
- Flyktningenes behov og ønsker blir tatt hensyn til som alle andre brukere.
- Behov ja, ønsker/forventninger behøver ikke alltid å være i tråd med det som er realistisk.
- Vi forsøker å tilrettelegge så godt vi kan innenfor våre rammer.
- Tilbudet påvirkes av hvilke tjenester det er behov for. Flyktninger får elles tilbud om det ordinære helsestasjons- og skolehelsetjenestetilbudet. Det samme gjelder barnevern.

Det kommer fram at innvandrertjenesten har tett kontakt med bruker. Det er kontinuerlig tilbakemelding, også brukerundersøkelse. Flyktningene kan klage til fylkesmannen.

Det kommer videre fram at deltakere (på introduksjonsprogrammet) blir sett på som en ressurs, særlig i barnehage pga. språket.

Aktivitet – kultur – fritid

Sunndal kommune årsplan 2015 påpeker at Innvandrertjenesten skal arbeide aktivt for å sikre alle brukerne et godt aktivitets- og fritidstilbud. Dette skal gjøres ved samarbeidet med næringsliv og frivilligheten, og ved å bevisstgjøre andre offentlige tjenester på ansvaret de har overfor flyktninger og asylsøkere.

Mål er god helse blant flyktninger og asylsøkere i Sunndal. Tiltak for å nå målet er å arbeide aktivt for å sikre alle brukere et godt aktivitets- og fritidstilbud. Arbeide med psykisk helse gjennom tverrtjenstlig arbeid. Målsetting er å være et regionalt kompetansesenter innen fagområdet, gjennom samarbeide med Kulturtjenesten for å få frivilligheten inn i integreringsarbeidet. (Sunndal kommune årsplan 2016)

Hovedmål for området kultur og fritid er at Sunndal kommune skal prioritere ungdomsarbeid og gode oppvekstmiljø. Kulturtjenesten skal bidra til et trygt og stimulerende ungdomsmiljø, for å nå dette skal tilbudet ved Sunndal ungdomssenter utvikles, og nå et medlemstall på 100. Arrangere Barnas verdensdager 2016 – i samarbeid med andre. (Sunndal kommune årsplan 2016)

Sunndal kulturskole skal gi opplæring av høy faglig og pedagogisk kvalitet til alle barn og unge som ønsker det. Formålet med opplæringa er å lære, oppleve, skape og formidle kulturelle og kunstneriske uttrykk. Pris for hver elevplass er 1400,- per semester, 50 % familiemoderasjon gjelder fra elevplass nr. to i samme familie. Elever som får fast tilbud om ukentlig utvidet undervisning, må betale halv kontingent ekstra for dette. Avgift på kurs settes etter lengde og antall deltakere på kurset.

Til forskjell fra de fleste norske foreldre er det ikke vanlig å følge sine barn på **fritidsaktiviteter** og lignende i mange andre kulturelle samfunn. Foreldre med andre kulturelle bakgrunnen «mister» med dette en viktig møteplass med norske foreldre. Integrering er vanskeligere jo eldre man er, der er derfor vanskelig å integrere voksne flyktninger tilstrekkelig i lokalsamfunnet. Det gjøres et godt integreringsarbeid i Sunndal og utviklingen viser at kommunen får stadig flere innvandrere. En videre satsing for å sette innvandrerbefolkningen i stand til å ta seg arbeid i Sunndal, vil gi verdifull arbeidskraft.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Kulturplan 2009-2019 (Kulturplan 2009-2019 Rettet etter vedtak kommunestyresak 51/09) omtaler og har tiltak knyttet til kultur og integrering og frivilligheten, blant annet spre informasjon og kunnskap, fadderordninger, etablere frivillighetens hus.

Sunndal kommune ble nominert til IMDi Midts Bosettingsprisen 2015, på bakgrunn av blant annet at kommunen gir deltakere fritidstilbud og tilknytning til lokale lag og organisasjoner.

Respondentene i spørreundersøkelsen ble det bedt om svar på to påstander om frivillighet, kultur og fritidstilbud. Det kom fram følgende i spørreundersøkelsen:

	Gj. snitt	Helt uenig			Helt enig			Vet ikke
		1	2	3	4	5	6	
Sunndal kommune legger til rette for at frivillighetsfeltet som en sentral del av integreringsarbeidet.	4,1	2		2	7	7	1	8
Sunndal kommune legger til rette for kultur- og fritidstilbudet som en sentral del av integreringsarbeidet.	4,6			3	6	8	3	8

Resultatet fra undersøkelsen viser at tilrettelegging for kultur- og fritidstilbudet skårer høyere enn tilrettelegging for frivillighetsfeltet.

Følgende kommentarer ble gitt i spørreundersøkelsen:

- Det er en god ordning med flyktningevenn og språkkafe i regi frivillige lag og organisasjoner
- Gjennom arrangement med fri inngang og aktører fra mottaket skaper vi arena for deltaking, eksempelvis barnas verdensdager.
- Det kunne vært mer samhandling mellom kommune og frivilliglag/organisasjoner når det gjelder deltakelse i kulturskole/idrettslag etc. spesielt rundt subsidiering av medlemsavgift/deltakeravgift.
- Frivillighetsentralen gjør en stor jobb i forhold til å legge til rette for frivillighetsfeltet.
- Etter initiativ fra og midler fra en frivillig organisasjon skal jordmor høsten 2017 arrangere barselgruppe for innvandrerkvinner og norske for å fremme norsk språk og integrering. Et samarbeidsprosjekt med innvandrer-tjenesten.
- Kommunen legger til rette, med det viser seg vanskelig å få vedvarende trykk på dette. Innvandrer-tjenesten har nå ansatt en person på flyktningkontoret som skal ha spesielt fokus på dette. Det har også bred plass i informasjonsarbeidet, da dette er et svært fremmed område for flyktninger.
- Enslige mindreårige får såkalt kulturkort som de kan benytte til kulturtilbud. Innvandrer-tjenesten har godt samarbeid med kultur-tjenesten.
- Foreldrenes økonomi kan påvirke barns muligheter til deltakelse.

Det kommer fram følgende under spørsmål om spesielle utfordringer:

- Det å styrke foreldrerollen, spesielt i forhold til lag/organisasjoner og fritidsaktiviteter og ansvaret som foreldrene har i den forbindelse med frivillig arbeid.
- Det å skape felles arena for aktivitet der det er mulig for alle å delta og der voksne følger opp.
- Fokus på norsk kultur. Viktig at det har mulighet til å delta i fritidsaktiviteter på linje med jevngamle norske.

Det kommer fram i samtale at kommunen sliter med å få voksne med på fritidstilbudet. En person i halv stilling skal følge opp kontakt med frivillige og næringslivet. Leder for Innvandrer-tjenesten underviser om frivilligheten i Norge. Det blir påpekt at det må læres for eksempel å følge ungene til aktivitet, og at for ungene er nettverk viktig.

Innspill fra ungdommer i Sunndal kommune

Fritidsaktiviteter blir trukket fram som viktig område for integrering: «Alle kan for eksempel bli med på fotball, da snakker en mer og mer sammen og lærer å omgås.»

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Det kommer fram at det gjerne er grupperinger der innvandrere samles for seg, både på skolen og ellers. Det blir pekt på at mange etnisk norske er flinke til å ta kontakt.

Spesiell utfordringer er knyttet til hverdagsintegrering. Dette krever at de behersker norsk. De må snakke mer norsk hver dag. Det blir understreket at Sunndalssamfunnet er basert på fellesskap og integrering. Den generelle kulturen er ikke dømmende, selv om det kan finnes unntak. Det er noe forskjellig hvor åpne folk er. Når det gjelder fordommer, blir det pekt på at dette ikke er rasisme, men skyldes at flyktninger representerer noe som er uvant. Det blir påpekt at en prøver å være forståelsesfull, men det er ikke alltid en klarer å sette seg inn i situasjonen andre er i.

Det blir påpekt at det også må være plass til flyktingenes kultur, og at det ikke bare må være slik at de skal lære norsk kultur. Mange liker å holde på for seg, men det å vise fram hverandres kultur (kulturmix) kan være bra. Det kommer fram at unge jenter kan ha andre utfordringer enn guttene.

Når det gjelder fritidsaktiviteter, prøver kommunen å få med flyktninger. Det blir vist til eksempel på ungdommer tas med av voksne til fritidsaktiviteter. Det blir påpekt som viktig at ungdom integrerer ungdom, og at flyktninger deltar der ungdommen er. (I Sunndal er for eksempel fotball viktig.) Kjelleren (ungdomsklubben) blir vist fram som et positivt eksempel der flyktingene trives. Der er det for eksempel dans, og mange er glade i å danse. Det var mer grupperinger der før, men gjennom biljard m.m. blir en kjent, noe som er «kjempemyggelig».

Det blir videre pekt på at flyktningevenn må være 16 eller 18 år og slik sett bare angår den litt eldre aldersgruppen. Det burde vært gjort noe for å få yngre ungdommer til å være med.

Integrering har ikke vært tema på ungdommens kommunestyre.

2.2.2 Innvandrertjenesten

Arbeidet med innvandring, integrering og kvalifisering er i Sunndal kommune lagt til Innvandrertjenesten. Asylmottak, flyktingkontor og voksenopplæring er avdelinger i Innvandrertjenesten.

Kommunen er driftsoperatør for et asylmottak etter avtale med UDI. UDI har sagt opp avtalen om enslige mindreårige asylsøkere og asylmottaket med virkning fra henholdsvis 1.9. og 1.10.2017. Det er tre og fire måneders oppsigelse og avdelingen og mottaket bli lagt ned henholdsvis 30.11.2017 og 31.1.2018.

Flyktingkonsulenten er organisert i stab til leder for Innvandrertjenesten. Det er 2,5 programrådgivere på introduksjonsprogrammet. For de som går på grunnskole er kontaktlærer ansvarlig for det faglige. Programrådgivere vil da ha mer ansvar for fritid, og arbeidslinja.

Barn og unge som er flyktninger følges i all hovedsak opp av de ordinære tjenestene i kommunen. Det framgår på hjemmesiden at andre offentlige tjenester tilbys på lik linje med alle landets innbyggere. Dette blir også understreka i samtaler.

Etter anmodning fra IMDi bosetter kommunen flyktninger. Kvalifisering av disse skjer ved Sunndal voksenopplæring. Sunndal voksenopplæring er en kommunal skole for innvandrere over 16 år. Skolen følger den kommunale [skoleruten](#). Det overordnede målet ved

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

voksenopplæringen er å styrke innvandrernes mulighet for deltagelse i yrkes- og samfunnsliv, og deres økonomiske selvstendighet. Voksenopplæringen skal tilrettelegge for utdanning og arbeid for mennesker med ulik etnisk og utdanningsmessig bakgrunn. Skolen skal bidra til å fremme inkludering og kulturelt mangfold. Skolens tilbud gis innen fire sentrale områder: Norskopplæring, samfunnskunnskap, grunnskoleopplæring og introduksjonsprogram.

Bikuben barnehage ligger under Sunndal asylsøkermtottak og er en del av kommunens Innvandrertjeneste. Barnehagen tilbyr heldagsplasser gjennom hele året til barn som bor på mottaket i alderen 1-6 år. Barn som bosettes fra mottaket til kommunen beholder plassen sin i Bikuben til de har fått plass i den barnehagen de har søkt plass i. Ved ledig kapasitet tas det inn barn bosatt i kommunen.

I IMDi Midts nominering til Bosettingsprisen 2015, beskrives tjenesten slik:

Både bosettings-, mottaks- og kvalifiseringsarbeidet er godt forankret i kommunens politiske og administrative ledelse. Innvandrertjenesten er en helhetlig overbygning som innbefatter både mottaksdrift, flyktingetjeneste og voksenopplæring. Dette har gitt mange effektiviseringsgevinster og gode muligheter for faglig utvikling.

Kommunestyret behandlet «Helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse for Sunndal kommune» i møte 17.3.2016. Det ble vedtatt at det skal utarbeides risiko- og sårbarhetsanalyse for innvandrertjenesten i løpet av høsten 2016. Kommunen ved ass. rådmann opplyser at det er avholdt planleggingsmøte i november 2016, og selve analysen hadde sitt oppstartmøte 18. januar 2017. Prosjektet er fullført i 2017.

2.2.3 Jordmor

Jordmor yter tjenester til gravide og nybakte foreldre inkludert flyktninger.

Gravide får tilbud om svangerskapskontroll, og kan velge mellom kontroll hos jordmor på helsestasjonen eller til fastlege. Jordmor arbeider i samsvar med statlige retningslinjer for svangerskapsomsorgen. Sunndal kommune opplyser at antall konsultasjoner kan være varierende, men i utgangspunktet tilbys den gravide ni kontroller.

Ved behov kan det henvises til psykolog for å få hjelp. Jordmor samarbeider med den gravides fastlege og har i tillegg et nært samarbeid med gynekologisk poliklinikk og fødeavdelingene ved Molde og Kristiansund sykehus. Samarbeid med barnevern, spe- og småbarnsteam og kommune psykolog. Etter fødsel tar jordmor tidlig kontakt og tilbyr hjemmebesøk. Alle kontroller som gjelder svangerskapet er gratis.

Temaer som jordmor tar opp i konsultasjonene

Aktuelle temaer som tas opp i konsultasjonene er: 1) kosthold, trening, røyking og alkohol 2) livssituasjon 3) arbeidssituasjon i forhold til graviditet 4) helsetilstand, arvelige sykdommer i familien, og evt. kronisk sykdom 5) tidligere svangerskap og fødsler 6) vanlige plager og endringer som skjer i forbindelse med svangerskapet 7) stønadsmuligheter, rettigheter og plikter 8) kommunens tilbud om svangerskapsomsorg 9) ulike fødetilbud 10) fødselsforberedelse, det å få barn og forberedelser til barseltid og amming 11) partners rolle under fødselen

Jordmor eller fastlegen skal også ta opp temaer som kan være vanskelige å snakke om. Eksempler på dette er: 1) tristhet utover det som er vanlig 2) psykiske plager eller depresjoner 3) vold, fysisk og psykisk trakassering og seksuelle overgrep 4) spiseforstyrrelser 5) bekymringer, redsel for å føde eller sykehusskrek

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Sunndal kommune har tilbud om barselgrupper. Gruppene er et nettverksskapende tilbud til nybakte foreldre inkludert flyktninger. Etter fødsel tar helsestasjonen kontakt om deltakelse i barselgruppe. Temaer som tas opp: 1) Opplevelse av foreldrerollen 2) Samspill/ kontakt mellom foreldre og barn 3) Barnets utvikling 4) Søvn 5) Amming/ flaskemating 6) Barnestell 7) Kosthold 8) Ulykkesforebygging 9) Samliv

Ressurser

I Sunndal kommune er det en 100 % stilling som jordmor. Dette gjør at tjenesten er sårbar ved fravær eller hvis stillingsinnehaver slutter.

Tilgjengelighet

Gravide tar kontakt med jordmor eller fastlege for å få oppfølging gjennom svangerskapet. De som ikke tar kontakt mottar informasjon om tjenesten og inviteres/ innkalles til konsultasjoner. Jordmor har faste program som skal gjennomføres. Jordmor er ut over dette tilgjengelig for de som ønsker kontakt.

Helsestasjon og skolehelsetjenesten informerer om sin tjeneste, inkludert jordmor, i introduksjonsprogrammet og på skolene ved skolestart. Jordmor informerer i en årlig dobbelttime om tjenesten på introduksjonsprogrammet – tema er blant annet kjønnslemlestelse. (Introduksjonsprogrammet omtales nærmere i kapittel 3).

Deltakelse

Gravide og nybakte foreldre inviteres/ innkalles til konsultasjoner og grupper. Brev sendes til aktuelle deltakere. Noen møter ikke opp uten å gi beskjed og andre glemmer timen. Dette gjelder flyktninger og andre. Jordmor har rutiner for ny innkalling per post og telefon. Helsestasjon arbeider for å få et system som sender påminnelse som SMS dagen før timen. Dette vil også bli vurdert for konsultasjoner og gruppetimer hos jordmor.

Barselgruppene er inndelt etter tid/ måned barnet er født. Gruppene varierer fra fem til 10 deltakere. Av disse vil en eller noen få normalt være flyktninger. Flyktninger deltar i liten grad i barselgrupper. De får da ikke informasjon om de temaene som tas opp der. Informasjon om temaene gis på konsultasjoner som den enkelte innkalles til. Konsultasjonene og deltakelse i gruppe er viktig i forhold til integrering, lære om tilknytting til barn, praktisere norsk språk etc. Det opplyses at det er viktig å motivere og følge deltakere tett opp slik at de ønsker å delta. Det er ønskelig å undersøke hvorfor flyktninger i liten grad deltar i gruppene. Deltakerne må føle seg trygge, og gruppene bør derfor ikke være for store.

Det arrangeres foreldreforbereidende kurs. Vanskelig å få flyktninger med i disse gruppene. Viktig å arbeide for trygge grupper og motivere for deltakelse.

Prosjekt overfor nybakte mødre

Andre halvår 2017 gjennomføres det et prosjekt for å få etablert en gruppe bestående av norsk mødre og flyktning mødre med små barn. Jordmor koordinerer prosjektet sammen med fysioterapeut ved frisklivssentral og ansatt ved voksenopplæringens introduksjonsprogram. Det samarbeides med Innvandrertjenesten og frivillige. Prosjektet har fokus på integrering og er finansieres av organisasjon. En liten gruppe bestående av norske mødre og flyktning mødre deltar i prosjektet. Det gjennomføres gruppeaktiviteter som babysang og bading. Norsk språk nyttes og gjennom dette får en øvelse i å snakke norsk. Det utveksles erfaringer. Det er så langt gode erfaringer med prosjektet. Prosjektet skal evalueres når det avsluttes i slutten av året.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Tolk

Greit opplegg for telefontolking ved planlagt aktivitet. Jordmor nytter som hovedregel kvinnelige tolker. Kvalitet på tolketjenesten oppleves som god.

Kommunen har sertifiserte tolker som arbeider i Innvandrer-tjenesten og på skolene. Dette er med ett unntak mannlige tolker. Disse kan kontaktes og nyttes som oppmøtetolker. Det vurderes om slik tolk kan nyttes for eksempel ved hjemmebesøk.

Samarbeid

Det opplyses at det er et godt samarbeid med jordmortjenesten i nabokommune. Kommunejordmødrene har et nettverk i fylket som har fagdager to ganger i året. Flyktninger har så langt ikke vært tema på disse fagdage.

Godt samarbeid med Innvandrer-tjenesten, som har opparbeidet seg god kunnskap om flyktninger.

Kommunen har ansatt psykolog som veileder ansatte ved helsestasjon en gang per måned. Jordmor deltar på disse møtene. Jordmor tar kontakt med psykolog og fastlege ved behov.

Helsestasjon og skolehelsetjenesten har faste møter med barneverntjenesten en gang per måned. I disse møtene kan jordmor delta. Anonymiserte saker drøftes. Jordmor tar kontakt med barneverntjenesten ved behov. Samarbeidet er godt.

Jordmor er lokalisert sammen med og samarbeider med helsestasjon, skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom. Jordmor har faste tema det gis informasjon om på helsestasjon og skolene.

Utfordringer og forbedringspunkter

Viktig at gravide flyktninger nytter tilbudet fra jordmor. Det bør settes inn ressurser tidlig for å motivere gravide og nye foreldre til å delta på konsultasjoner og spesielt i grupper/ barselgrupper. Den enkelte flyktning vil tjene på dette. De vil få praktisk informasjon om hvordan det forventes at barn følges opp. I tillegg får en økt forståelse av det norske samfunn, og trening i å uttrykke seg på norsk. Videre vil det være positivt å få utvekslet erfaringer med norske mødre. Barnet vil også tjene på dette.

Motivasjon til å delta i de tilbud som gis er viktig. Videre er det viktig at det skapes trygghet i de grupper der flyktninger kan delta. Dette arbeidet kan samordnes slik at alle enhetene som er i kontakt med flyktingene motiverer. Dette krever bedre kunnskap om tjenestene som ytes.

Flyktingeforeldre er ofte i utdanning eller det pågår annen kvalifikasjon til yrkeslivet. De fleste vil derfor ha en marginal økonomi. Dette kan ha innvirkning på hvilke aktiviteter barn deltar på.

Det vil være en fordel om tjenester som ytes overfor barn og unge samlokaliseres. Hvis helsestasjon, skolehelsetjenesten, barneverntjenesten, PPT og psykisk helse for barn og unge med psykolog lokaliseres i samme bygg ville dette føre til et tettere og bedre samarbeid og bedre utnyttelse av ressurser.

2.2.4 Helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom

Flyktninger får samme tilbud som ordinær helsestasjon og skolehelsetjeneste. Ansvar for oppfølging av flyktninger er lagt til enkelte ansatte i helsestasjon og skolehelsetjenesten. Tidligere var flere involvert.

Helsestasjon 0-5 år

Barn har rett til helsekontroll og foreldre plikter å medvirke til at barnet deltar i helsekontroll, jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 6-1. Helsestasjonen gir et gratis helsetilbud til alle barn i alderen 0-5 år og deres familier. Helsestasjon yter forebyggende helsetjenester for barn og unge, gir råd og veiledning, og støtter foreldrene i foreldrerollen. Barna tilbys helseundersøkelser og vaksiner i tråd med nasjonale retningslinjer og barnevaksinasjonsprogrammet.

Skolehelsetjenesten

Målgruppe for skolehelsetjenesten er skolebarn mellom 6 og 20 år. Formål for skolehelsetjenesten er at den i samarbeid med skolens personell, elever og foreldre skal skape en helsefremmende skole med vekt på helse, trivsel og sikkerhet. Skolehelsetjenestetilbudet omfatter: 1) Systematiske helsekonsultasjoner på bestemte alderstrinn 2) Gjennomfører anbefalte vaksinasjoner 3) Individuell rådgivning og veiledning etter behov. 4) Helseopplysning/ undervisning om ulike tema i samarbeid med skolen 5) Familieveileder gir tilbud om samtaler og veiledning til barn, ungdommer og foreldre/ foresatte ved behov.

I Sunndal kommune er det fem barneskoler, en ungdomsskole og en videregående skole. Skolehelsetjenesten skal ha faste trefftider på alle skolene hver uke, med unntak av Gjøra skole som har trefftid hver tredje uke. Skolehelsetjenesten har en kontaktperson ved hver av skolene. Flyktninger går i det alt vesentlige på skoler på Sunndalsøra. Antall dager og antall timer skolehelsetjenesten er tilstede på den enkelte skole varierer. For ytterligere informasjon vises det til oversikt på kommunens hjemmeside.

Helsestasjon for ungdom

Helsestasjon for ungdom er et gratis tilbud for all ungdom som bor eller går på skole i Sunndal kommune. Tilbudet omfatter

- Samtaler om forhold som opptar ungdommen, så som trivsel, spiseproblemer, psykiske plager, rus, fysiske plager, seksualitet, prevensjon, graviditet, abort o.l.
- Hjelp til å bli henvist til andre faginstanser ved behov.

Helsestasjon for ungdom har kontor ved kantina på Sunndal videregående skole og har faste trefftider.

Ressurser

Helsestasjon og skolehelsetjenesten inkludert jordmortjenesten og helsestasjon for ungdom er planlagt med seks fag stillinger (jordmor, fire helsesøstre inkludert ledende helsesøster, og en familieveileder). I tillegg er det avsatt to sykepleiere i til sammen en og en halv stilling til tjenester ved asylmottaket. I forhold til antall skoler og antall barn i skolepliktig alder opplyses det at antall helsesøstre i skolehelsetjenesten er lav (under norm).

Det siste året har vært utfordrende for helsestasjon og skolehelsetjenesten. Ressurser har blitt redusert pga fravær, permisjon, og ansatte som har gått over til reduserte stillinger fra september 2017. Det er ikke kommet nye ansatte inn i de reduserte stillingene da det er stillingsstopp grunnet nedlegging av asylmottak i kommunen. Det stilles flere og flere krav til

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

tjenesten og til å dokumentere arbeid som utføres. Det er innført nye retningslinjer. Det er stort arbeidspress på de som er i tjenesten.

I tillegg har enheten en helsestasjonslege en dag per uke. Skolelege sluttet i 2017, og er ennå ikke erstattet. Manglende skolelege har ført til at skolestartundersøkelse er utsatt. Det arbeides for å engasjere en skolelege og etter plan skal dette være på plass fra 1.1.2018. Som en midlertidig løsning samtaler helsesøstre med helsestasjonslegen om problemstillinger knyttet til skolehelsetjenesten.

Kommunen har ansatt psykolog. Helsesøstre har godt samarbeid med psykolog i forhold til psykisk helse for barn. Psykolog veileder ansatte ved helsestasjon en gang per måned.

Tilgjengelighet

Helsestasjon og skolehelsetjenesten har faste program som skal gjennomføres. I tillegg er det faste tidspunkt avsatt ved hver skole for trefftider og «drop-in» timer. Ressurssituasjonen har ført til at trefftider og «drop-in» timer som det er informert om ikke alltid overholdes. Skolehelsetjenesten har vært mindre tilgjengelig i forhold til trefftidene ved skolene og undervisning.

Foreldre og barn innkalles til helsestasjonstimer. Noen møter ikke opp uten å gi beskjed og andre glemmer timen. Dette gjelder flykninger og andre. Helsestasjon har rutiner for ny innkalling per post og telefon. Det arbeides for å få et system som sender påminnelse som SMS dagen før timen. Erfaring fra andre kommuner viser at flere møter når slik varsling nyttes.

Flyktninger går på skoler på Sunndalsøra; Sande skole, Tredal skole og Sunndal ungdomsskole. Det er en innføringsklasse ved Sande barneskole. Det har vist seg at det kan være et særlig behov for oppfølging av helsesøster der. Det har derfor vært arbeidet for å få en egen oppfølging ved innføringsklassen. Klassen har siden skolestart høsten 2017 blitt fulgt opp minst 2 timer per uke av helsesøster.

I årsplan for 2016 for Sunndal kommune gis det informasjon om økt fokus på psykisk helse ved barne-, ungdoms- og videregående skole med helsesøster mer til stede ute på skolene. Delta aktivt i prosjekt med samarbeidspartnere blant annet med innvandrertjenesten. Opprettelse av samordningsenhet for brukere med store og sammensatte behov. Målsetning er gode helsetilbud til asylsøkere og flyktninger.

Tolk

Helsestasjon og skolehelsetjenesten har et greit opplegg for telefontolking ved planlagt aktivitet. Kvalitet på tolketjenesten variere og det er viktig at ansatte gir melding til tolketjenesten om gode og dårlige erfaringer. Tolking i mer akutte situasjoner er mer utfordrende. Den enkelte prøver å håndtere dette selv eller ved å ta kontakt med Innvandrertjenesten. Telefontolk kan være vanskelig å få levert på kort tid, og det er også mye dyrere når denne ikke er bestilt på forhånd. På grunn av taushetsplikt prøver en å unngå å bruke familie eller personer i miljøet i Sunndal kommune til tolking. Når det er vanskelig å få tak i tolk må samtale utsettes. Enkelte har med seg bekjent som kan tolke, ellers blir kroppsspråk brukt ved ikke planlagte situasjoner.

Det benyttes utarbeidet informasjonsmateriell som er tilgjengelig på nasjonale nettsteder (Helsedirektoratet, NAV etc). Informasjon foreligger på mange språk.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Samarbeid

Godt samarbeid med Innvandrertjenesten. To sykepleiere har sine hovedoppgaver rettet mot asylmottaket. Det utveksles erfaringer mellom sykepleierne og helsesøstrene som deltar på faste ukentlige møter på helsestasjonen.

Samarbeidspartnere for skolehelsetjenesten er fastleger, kommunepsykolog, ergoterapeut, fysioterapeut, barnevern, PPT, BUP og spesialisthelsetjenesten.

Helsestasjon og skolehelsetjenesten har faste møter med BUP en dag per måned. I disse møtene drøftes anonymiserte saker.

Helsestasjon og skolehelsetjenesten har faste møter med barneverntjenesten en gang per måned. I disse møtene drøftes anonymiserte saker.

Helsestasjon og skolehelsetjenesten deltar på møter med barnehagestyrerne.

Har lite samarbeid med NAV. Det påpekes at det ikke er behov for tettere samarbeid. Når det kommer enkeltsaker tas det kontakt med NAV og kontakt videreformidles.

Helsestasjon og skolehelsetjenesten har møter med barnehager. Det vil være en fordel om tjenesten kunne delta på møter ledelsen på skolene har – rektormøtene. Skolehelsetjenesten ser at det kan være gevinst med å få på plass slike arenaer på skolene. Helsesøstrene har faste trefftider og har oppfølging av enkeltelever. Det er samtaler og avklaringer med lærere ved behov.

Helsestasjon og skolehelsetjenesten påpeker at samarbeid og samordning av tjenestene overfor flyktninger kan bli bedre. Det opplyses at det arbeides med å få et bedre system for dette. Det opplyses også at informasjonsutveksling mellom virksomheter som følger opp flyktninger kan bli bedre. Utfordringer med å formidle kunnskap om barneoppdragelse og grensesetning til foreldre med annen kulturell bakgrunn. Det er god kunnskap om temaet i kommunen men det er utfordringer med å få dette formidlet på en god og ensartet måte.

Utfordringer og forbedringspunkter

Den største utfordring er å få gjort alle oppgaver. Helsestasjon og skolehelsetjenesten er en liten tjeneste og ved bortfall av ressurser går dette ut over de tjenestene som skal ytes. Oppfølging av den enkelte flyktning krever ressurser både i helsestasjon og skolehelsetjeneste, og krever noen ganger bruk av tolk. Det pekes på at det kan være behov for egen stillingsressurs til arbeid med flyktninger med helsekartlegging og opphenting av vaksiner.

Det påpekes at det ved integrering av barn og unge er særlig viktig å lære seg norsk og bli innlemmet i den norske kultur. Det pekes på at undervisning individuelt og i grupper om temaet helse kan forbedres. Det opplyses at det er mye god kompetanse i virksomheten, men at det er ønskelig med kurs/ videreutdanning innen kulturforståelse.

Viktig at tjenesteapparatet kommer tidlig inn. Hvis det settes inn mer ressurser tidlig vil kommunen og den enkelte flyktning tjene på dette. Dette gjelder særlig forståelse av det norske samfunn. Det vil være en gevinst ved å samordne opplæring og informasjon om barneoppdragelse og grensesetning til foreldre med annen kulturell bakgrunn.

2.2.5 Psykisk helse for barn og unge

Psykologtjeneste omfatter psykisk helse for barn og unge, og er en avdeling i Helse- og barneverntjenesten. Psykologtjenesten består av psykolog i 75 % stilling og 100 % stilling psykiatrisk sykepleier. Avdelingen ble opprettet ved tilsetting av psykolog i 50 % stilling i juni 2015. Tilbudet er nytt og har vært under innarbeidelse siden den ble opprettet.

Kommunepsykologen jobber hovedsakelig med utredning, forebygging og behandling av barn og unge. Psykologtjenesten samarbeider med helsestasjonen, jordmor, familieveileder, barneverntjenesten, PPT, BUP, skole/ barnehager og folkehelsekoordinator/ frisklivssentralen.

Psykologtjenesten har månedlig veiledning for alle ansatte ved helsestasjonen inkludert helsetjenesten for asylsøkere/ flyktninger. Tilbud til flyktninger på lik linje med øvrige barn og unge.

Pleie- og omsorgstjenesten har en egen sone for psykisk helse som har ansvar for alle over 18 år. Psykologtjenesten og psykisk helse for voksne har startet et samarbeid som er under utvikling. Sykepleier/ helsesøster ved mottaket og psykisk helse for voksne samarbeider om tilbud til voksne asylsøkere ved Øran Aktivitetshus.

Kommuneplan 2014-2020 Samfunnsdelen har blant annet som mål god helse og livskvalitet for alle. Strategier er blant annet: samarbeide med lokale lag og organisasjoner. Tidlig tverrfaglig innsats er et satsingsområde i Sunndal kommune. Både barnehagene, skolene, barnevernet, helsestasjon og skolehelsetjenesten ser en økning i antallet barn med utfordringer knyttet til psykisk helse. Det er nødvendig med tidlig, tverrfaglig innsats for å avdekke og følge opp dette. Ulike tverrfaglige prosjekt planlegges oppstartet i planperioden.

Sunndal kommune har Handlingsplan for vold i nære relasjoner Sunndal kommune 2013-2016 Handlingsplanen skal rulleres. Ansvaret er lagt til helse og barnevern.

2.2.6 Barnevern

Barneverntjenesten i Sunndal kommune ivaretas av Interkommunal barnevernstjeneste for Nesset, Sunndal og Tingvoll, der Sunndal kommune er vertskommune. Tjenesten har 12 årsverk fordelt på leder, hjemmekonsulent, saksbehandler (merkantil) og 9 konsulenter. Konsulentene er fordelt på to grupper; Undersøkelse og tiltak i hjemmet (6 ansatte) og Tiltak utenfor hjemmet (3 ansatte).

De viktigste oppgavene for barneverntjenesten:

- Følge nøye med i de forhold barn og ungdom lever under og virke for tiltak til bedring av barn og unges omsorgssituasjon i samarbeid med andre instanser og avdelinger i kommunen. Gi hjelp til enkelte barn/ unge hvor familien selv ikke fullt ut er i stand til å gi barnet/ ungdommen nødvendig hjelp/ tilfredsstillende omsorg.
- Tiltak for barna kan for eksempel være støttekontakt, besøkshjem, direkte veiledning til hjemmet, (økonomisk støtte), og i enkelte tilfeller kortere eller lenger opphold utenfor hjemmet, for eksempel i fosterhjem, familiesenter eller institusjon.
- Barneverntjenesten har som sin spesielle oppgave å ta vare på de mest utsatte barna/ unge hva gjelder omsorgssituasjon eller symptomer på overlast i miljøet sitt, fra 0-18 år. Tiltak som er satt i gang kan forlenges til 23 år ved samtykke fra den unge.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Barneverntjenesten har de siste årene vært lokalisert i Amfi bygget på Sunndalsøra. Tidligere var tjenesten samlokalisert med helsestasjon og legekontor i helsebygget.

Barneverntjenester ytes overfor flyktninger på samme måte som andre innbyggere. Ansvar og oppgaver som barnevernet har er avklart og andre virksomheter er informert om barneverntjenestens ansvar og oppgaver. Barneverntjenesten kommer inn i de mer alvorlige sakene. Det er ønskelig at sårbare grupper følges opp på et lavest mulig nivå.

Barnevernet har i perioder hatt et relativt stort antall saker knyttet til asylsøkere og flyktninger. Det kom mange asylsøkere og flyktninger til kommunen i 2015. I 2016 var 37 av 114 bekymringsmeldinger knyttet til asylsøkere. Barnevernet har 91 saker det arbeides aktivt med høsten 2017, av disse er 14 knyttet til flyktninger.

I Sunndal kommune er det ca 400 bosatte flyktninger, hvorav 191 har bodd mindre enn 5 år i kommunen. Av de 14 aktive sakene gjelder 11 saker flyktninger som har bodd mindre enn 5 år i kommunen.

Noen ganger er det vanskelig å ta stilling til om bekymringsfull adferd, uro og fysisk utagering er knyttet til manglende mulighet til å gjøre seg forstått. Barneverntjenesten og andre snakker om at det at barn forstår lite kan være en årsak til hvordan denne oppfører seg.

Arbeid med å avklare om utfordringer knyttet til uro, utagering og tilpasningsproblemer er begrunnet i vold, kultur, traumer, store endringer i den generelle livssituasjonen, eller fordi en ikke kan gjøre seg forstått. Undersøkelser rundt disse barna medfører m.a.o. en rekke flere «hypoteser», enn ved etnisk norske barn. Det kan være vanskelig å få til god dialog med barn og unge.

Kapasitet og ressurser

Barneverntjenesten opplyser at de har generell liten kapasitet. Oppfølging av flyktninger er ofte ekstra tidkrevende saker, med utfordringer knyttet til språk, kultur og nettverk.

Gjennom at Sunndal kommune har asylmottak mottar kommunen vertskommunemidler. I barnevernet nyttes dette til 50 % stilling ved barneverntjenesten. Stillingen ble etablert i 2011/2012 og er nyttet til å styrke merkantile oppgaver. Stillingen faller bort når asylmottaket avvikes.

Det opplyses at barneverntjenesten har god kompetanse på kulturforståelse, men at virksomheten trenger mer og bredere kompetanse på andre områder. En ansatt er høsten 2017 ferdig med videreutdanning i barnevern i minoritetsperspektiv. Barneverntjenesten har plan for utdanning. Planen omtaler ikke flyktninger, men ansatte deltar på kurs etc som arrangeres i kommunen og fylket.

Barneverntjenesten tar kontakt med ekstern kompetanse ved behov. Tjenesten er i kontakt med RVTS Trondheim (Ressurssenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging, region Midt), UDI, Landinfo etc. I forbindelse med saker om bl.a. omskjæring vil det være naturlig å ta kontakt med disse fagmiljøene.

Tolk

Barneverntjenesten nytter tolketjenestene jevnlig. Normalt skjer dette med bruk av telefontolk. I vanskelige og komplekse saker og ved behov ellers benyttes oppmøtetolk. Barnevernet er

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

avhengig av gode tolker. Det gis tilbakemelding hvis en er godt fornøyd eller misfornøyd. Tjenesten ber ofte om å få nytte samme tolk som tidligere.

Samarbeid

Barneverntjenesten har faste informasjonstimer i introduksjonsprogrammet. Informasjon gis generelt om barneverntjenesten, og spesielt om vold, barneoppdragelse og grensesetting.

Barneverntjenesten deltar på månedlige møter med skolene, helsesøster og PPT. Tilsvarende møter avholdes sammen med barnehagene. Temaene i disse møtene er i liten grad rettet mot flyktninger, men temaet kan tas opp.

Barnevernet har også jevnlig møter med asylmottaket, BUP og Politi.

Innføringstilbudet ved Sande skole er relativt nytt. Det er utfordringer knyttet til tilbudet, og lærere er tett på. Skolen og barneverntjenesten kan ta kontakt med hverandre via oppnevnt kontaktperson.

Barnevernet har ikke særskilt eller spesiell oppfølging av flyktninger som gruppe. Barnevernet har ikke god oversikt over hva andre tjenester yter av tjenester overfor barn og unge flyktninger. Helsestasjon går gjennom program med alle barn, og der det avdekkes behov for tettere oppfølging gjennomføres dette. Jordmor er tett på gravide og følger opp de som har ekstra behov. Jordmor fremheves som en viktig person overfor flyktningene.

Barnehagene og skolene har lav terskel for å sende bekymringsmeldinger til barnevernet. Barnehagene og skolene har en oppgave med å avklare hva som skal gjennomføres av individuell oppfølging, og når PPT og barnevern skal involveres.

Utfordring og forbedringspunkter

Utfordring overfor flyktninger er særlig knyttet til de som er nyankomne og gjennom dette har et dårlig språk. Dette gir utfordringer i kommunikasjon – både mellom voksne og mellom barn.

Barnevernet kan ha behov for oversikt over hva andre tjenester yter av tjenester overfor flyktningbarn.

Barneverntjenesten opplyser at et forbedringsområde i Sunndal kommune er å få mer kunnskap til både barn og voksne om forskning og teori som ligger til grunn for den oppdragerkulturen vi har i Norge, særlig i forhold til bruk av vold.

Høsten 2017 var det planlagt en fagdag på Sunndalsøra om minoritetsspråklige og flyktninger. Dette ble avlyst på grunn av at asylmottaket skal legges ned og ressurser måtte brukes på dette. En fagdag med et slikt tema vil være positivt for videre arbeid i kommunen. Kompetanseoppbygging og deling av kompetanse kan bli bedre.

Det ville vært en stor forbedring for samarbeid mellom tjenestene om tjenestene som følger opp barn og unge hadde vært samlokalisert. Dette gjelder særlig barnevern, jordmor, helsestasjon, PPT, Politi.

2.2.7 Barnehage

Sunndal kommune har seks barnehager (Gjøra Oppvekstsenter, Holssand barnehage, Holten barnehage, Tredal barnehage, Stortuva barnehage og Bikuben barnehage). Antall minoritetsspråklige i barnehagene i Sunndal kommune varierer noe. Ved rapportering til statlige myndigheter 1.12.2016 var det 61 minoritetsspråklige barn, hvorav 10 hadde plass i Bikuben barnehage som er knyttet til asylmottaket.

Sunndal kommune har høy barnehagedekning. Barn som er bosatt i kommunen har rett til barnehageplass. Bosetting av flyktninger skjer hele året, også rett etter søknadsfrist om barnehageplass er gått ut. Flyktninger og familieegjenforente har ikke fortrinn til barnehageplass. Barn med barneverntiltak og barn med nedsatt funksjonsnivå har fortrinn, men dette gjelder ved ordinære opptak.

Bikuben barnehage er lagt til Asylmottaket. Barnehagen har i perioder hatt kapasitet til å gi barnehageplass til flyktninger som venter på plass i ordinær barnehage.

Tilgjengelighet

Flyktningbarn søker barnehageplass i de barnehagene som er nærmest bosted. Flyktningene bor i stor grad sentralt på Sunndalsøra. Av den grunn har flyktninger plass i Holten barnehage og Tredal barnehage. Flyktninger er i stor grad avhengig av barnehage nært bolig pga vanskelig kollektivtilbud og at få foreldre disponere bil.

Kapasitet og ressurser

Bikuben barnehage er del av asylmottaket. Ansatte har god kompetanse på minoritetsspråklige som de deler med ansatte i de ordinære barnehagene. Barnehagene skal implementere og sikre gode rutiner for mottak av minoritetsspråklige barn og familier. I årsplan for Sunndal kommune 2016 omtales fagnettverk for språk/ flerspråklighet med erfaringsdeling med innvandrertjenesten.

Ledere i Holten barnehage og Tredal barnehage har god kompetanse om flyktninger. En leder har videreutdanning i norsk for minoritetsspråklige, og en annen har tidligere arbeidet ved Bikuben barnehage. Det har vært avholdt kursdager ved barnehagene der tema blant annet har vært norsk for minoritetsspråklige. Sunndal kommune har integrert flyktninger i mange år og har god kompetanse på minoritetsspråklige.

Barnehagene nytter mye ressurser på flyktninger. Det er språklige utfordringer, og foreldre er ofte i utdanning (introduksjonsprogrammet eller grunnskole for voksne). Foreldrene har derfor ofte minimalt med inntekt. 18 % av barna i barnehagene i Sunndal kommune har redusert foreldrebetaling. Flyktninger utgjør en stor andel av denne gruppen fordi de ofte er i kvalifisering og utdanningsløp.

Land og region som flyktninger kommer fra har stor innvirkning på hvilken oppfølging disse har behov for. Tidligere ble grupper av flyktninger fra ett land eller en region bosatt i kommunen. Det er utfordrende for tjenestene i kommunen når flyktninger kommer fra mange land med ulike språk og kulturer.

Viktig at kommunen tar vare på den kompetanse som er bygget opp over år i Innvandrertjenesten. For barnehagene gjelder dette særlig kompetanse ved Bikuben barnehage.

Tolk

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Det er gode systemer for planlagt tolking, som i stor grad utføres som telefontolking. Det er mer utfordrende når det oppstår situasjoner der en ønsker å gi informasjon til person som en ikke kan kommunisere med. Ansatte prøver å finne ut hva som er tema og om vedkommende kan gjøre seg forstått på språk den ansatte behersker (engelsk). Noen ganger tas det kontakt med eller formidles kontakt til kontaktperson i Innvandrertjenesten.

Samarbeid

Barnehagene har et godt samarbeid med Innvandrertjenesten. Styrer i Bikuben barnehage deltar i møtene styrerne i barnehagene har. Dette sikrer kunnskap om hverandre.

Barnehagene har møter med barneverntjenesten. Ansatte og ledere i barnehagene vet når og hvordan bekymringsmeldinger skal sendes til barnevernet. Det sendes bekymringsmeldinger. Det er en trygghet for at barnevernet tar bekymringsmeldinger på alvor og følger opp.

Samfunnet er blitt mer og mer digitalisert. Mange flykninger har liten eller ingen kunnskap om dette. Det er utfordringer i forhold til å søke barnehageplass, søke redusert barnehagebetaling, betaling av skatt, husleiebetaling, søknad om økonomisk sosialhjelp etc. Flykninger tar kontakt med enkeltansatte i kommunen som prøver å hjelpe og veilede.

Samarbeid med NAV kan bli bedre. Foreldre tar opp forhold som er lagt til NAV. Ansatte i barnehagene prøver å hjelpe/ formidle kontakt til NAV. For mange flykninger er det vanskelig å ringe kontaktelefon eller forstå at en må avtale time eller nytte tidsperioden som er avsatt til «drop-in timer».

Utfordringer og forbedringspunkter

Samarbeid og gjennom dette kunnskap om hva andre enheter har av tilbud og tjenester kan bli bedre. Det vil være en fordel om enhetene i kommunen som er i kontakt med flykninger og flyktningbarn får mer kunnskap om ansvar og oppgaver og hvilke utfordringer det er i andre samarbeidende enheter. Gjennom dette kan en også få kunnskap om hvilke ressurser og kapasitet de ulike enheten har. Dette vil for eksempel kunne avklare hvem som gir informasjon og veiledning om ulike forhold.

Opplæring i foreldrerollen, oppdragelse og grensesetting overfor mennesker med en annen kulturbakgrunn kan med fordel samordnes mellom enhetene i kommunen. Introduksjonsprogrammet er en viktig arena i dette arbeidet.

2.2.8 Skole

Det er kommunene som er ansvarlige for grunnskoleopplæringen og fylkeskommunene som er ansvarlig for videregående opplæring. Kommunen og fylkeskommunen må sikre at kravene i opplæringsloven med forskrifter blir oppfylt og at skolene har de ressursene som er nødvendige. Det finnes en tilskuddsordning for kommuner og fylkeskommuner som gir opplæring til barn og unge som søker opphold i Norge. (Utdanningsdirektoratet)

Sunndal kommune har fem barneskoler (1.-7. trinn) og en ungdomsskole (8.-10. trinn) (Gjøra Oppvekstsenter, Løkja barneskole, Sande barneskole, Tredal barneskole, Ålvundfjord barneskole og Sunndal ungdomsskole). I tillegg er det en videregående skole i Sunndal kommune. To av barneskolene, ungdomsskolen og videregående skole er lokalisert i sentrum på Sunndalsøra.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Sande skole og Tredal skole er de to barneskolene i sentrum. Sande skole er den største av kommunens barneskoler. Skoleåret 2016/17 var det 250 elever og 41 ansatte ved skolen. Innføringstilbud for nyankomne minoritetsspråklige er lagt til Sande skole. Tredal skole er mottaksskole for elever fra Sunndal asylsøker-mottak.

Antall elever som er flyktninger ved Sande skole, Tredal skole og ungdomsskolen varierer fra år til år og fra trinn til trinn. Flyktningene er i nesten alle tilfeller elever ved sentrumsskolene. Dette gir en stordriftsfordel og gjør det lettere å rekruttere morsmåslærere og tospråklige assistenter. Sunndal kommune opplyser at det ved oppstart av skoleåret 2017/ 2018 var 6 flyktninger ved Innføringstilbud for nyankomne minoritetsspråklige, 17 flyktninger ved barneskolene (Tredal og Sande) og 10 flyktninger ved Sunndal ungdomsskole.

Innføringstilbud for nyankomne minoritetsspråklige

Sunndal kommune tilbyr nyankomne minoritetsspråklige elever plass ved et Innføringstilbud i inntil ett år. Innføringstilbudet er lokalisert ved Sande skole og er et tilbud for elever på 1. til 10. trinn. Ved innføringstilbudet vil elevene få særskilt norskopplæring etter læreplan i grunnleggende norsk i små grupper med høy lærertetthet. Kommunen anbefaler at nyankomne minoritetsspråklige elever takker ja til en plass ved Innføringstilbudet. Innføringstilbudet har ansvar for: 1) Intensiv norskopplæring for nyankomne elever 2) Organisering av morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring 3) Veiledning innenfor det minoritetsspråklige feltet for de øvrige skolene i Sunndal kommune.

Særskilt norskopplæring

Elever med annet morsmål enn norsk har rett til særskilt språkopplæring inntil de har gode nok ferdigheter i norsk til å følge den vanlige undervisningen. Tilbudet vil være særskilt norskopplæring, og i en del tilfeller også morsmålsopplæring og/ eller tospråklig fagopplæring. Når norskferdighetene er gode nok til at eleven kan følge ordinær læreplan i norsk, faller retten til særskilt språkopplæring bort.

Skolen foretar kartlegginger av språkkunnskaper fortløpende. Når språkkunnskap er gode overføres eleven til ordinær klasse. Tidligere skolegang har stor innvirkning på hvor lang tid dette tar. Det er store forskjeller på hvor lang tid dette tar. Basert på kartleggingene treffes det vedtak om hvilke tjenester som skal ytes.

Morsmål og tospråklig opplæring

Elever med annet morsmål enn norsk har om nødvendig rett til lese- og skriveopplæring på morsmålet og/ eller tospråklig fagopplæring med det mål å få nødvendig kunnskap i norsk til å følge den ordinære opplæringen i skolen. Det er en forutsetning at eleven behersker morsmålet godt slik at eleven kan bruke morsmålet som støtte for å bli bedre i norsk. Retten til lese- og skriveopplæring på morsmålet og/ eller tospråklig fagopplæring følger retten til særskilt norskopplæring. Det vil si at hvis eleven har gode nok ferdigheter i norsk til å følge den ordinære undervisningen, har eleven ikke rett på morsmål og/ eller tospråklig fagopplæring.

Videregående opplæring

Flyktninger har rett til videregående opplæring.

Voksenopplæring

Sunndal voksenopplæring er en kommunal skole for innvandrere over 16 år. Voksenopplæringen følger den kommunale skoleruten. Skolen skal bidra til å fremme

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

inkludering og kulturelt mangfold. Skolens tilbud er i hovedsak knyttet til fire sentrale områder: 1) Norskopplæring 2) Samfunnskunnskap 3) Grunnskoleopplæring 4) Introduksjonsprogram

Sunndal voksenopplæring er en avdeling i Innvandrertjenesten i Sunndal kommune. Det overordnede målet ved Sunndal voksenopplæring er å styrke innvandrernes mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnsliv, og deres økonomiske selvstendighet, tilrettelegge for utdanning og arbeid for mennesker med ulik etnisk og utdanningsmessig bakgrunn.

Skolen skal bidra til å fremme inkludering og kulturelt mangfold. Opplæring skal gjøre integreringen lettere både for innvandrere og asylsøkere som er kommet hit, og for lokalsamfunnet generelt. Språkopplæring og samfunnskunnskap er avgjørende for hvor god integreringen blir for den enkelte. Kulturforskjeller har også betydning for integreringen.

Tilgjengelighet

Ansatte i skolene er i kontakt med flyktninger daglig. Barn og unge følges opp av lærer, sosiallærer etc. Oppfølging skjer i det daglige. Barn og unge inkludert flyktninger tar kontakt med ansatte når problem oppstår. Det gis råd om daglige forhold som klær i forhold til årstid, komme presis, lekser etc. Dette skjer på individuell basis ved behov.

Skolene har utstyr til utlån for deltakelse i aktiviteter i regi av skolene (ski, skøyter etc). Mottaket og frivillighetssentralen har også utstyr til utlån til aktiviteter på fritiden.

Tolk

Ved formidling av sensitiv informasjon nyttes telefontolk. Når slik tjeneste kan planlegges og bestilles i forkant fungerer dette greit.

Skolene der det er minoritetsspråklige elever har ansatt morsmåslærere. Disse har kunnskap i norsk språk. I tillegg engasjerer skolene assistenter som er to språklige (norsk og det språk som flykningen (e) har som morsmål).

Når informasjon om ikke sensitive forhold skal formidles nytter skolene morsmåslærer eller assistent som behersker språket. Ved behov tas det også kontakt med Innvandrertjenesten.

Samarbeid

Skolene samarbeider med Innvandrertjenesten. Innvandrertjenesten deler sin kunnskap med skolene. Tjenesten vet hva foreldre har fått av kunnskap i introduksjons-programmet. Videre vet tjenesten mye om landet og den kulturen flyktingene kommer fra. Dette gjør at Innvandrertjenesten kan gi god og nyttig informasjon når ansatte i skolen etterspør dette. Det er et godt samarbeid på individnivå.

Innføringstilbudet for nyankomne minoritetsspråklige har ett tett og godt samarbeid med Innvandrertjenesten.

Den enkelte skole har fast kontaktperson i PPT. Samarbeidet er greit, men det er utfordrende å vite når PPT skal involveres i forhold til flyktninger. Det er vanskelig for ansatte i skolen å ta stilling til hva som er språkvansker og hva er læreversker og når det skal formidle kontakt til PPT.

Skolene har et formalisert samarbeid med barnevernet. Ansatte i skolene har kunnskap om når bekymringsmeldinger skal sendes til barnevernet. Det sendes bekymringsmeldinger.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Skolene kan ikke henvise til helsetjenester. Skolene kan ha behov for mer informasjon om hva helsetjenesten kan tilby av tjenester overfor flyktninger i skolene som sliter/ har psykiske vansker. Det kan da gis informasjon til foreldre om utfordringer og hvor en kan få hjelp.

Utfordringer og forbedringspunkter

Skolene sliter noen ganger med å ansette morsmåslærere og tospråklige assistenter. Dette er en utfordring når flyktninger fra nye land bosettes i kommunen.

Avklaringer av om utfordringer flykninger har er knyttet til språk eller lærevansker er vanskelig å avklare før den enkelte har lært norsk.

Skolene har lite kunnskap om hvilke tilbud lege, psykolog og spesialisthelsetjenesten har for flykninger med traumer og psykisk helse. Det vil være en fordel om skolene fikk informasjon om tilbudene helsetjenesten kan yte.

2.2.9 Pedagogisk, psykologisk tjeneste (PPT)

Pedagogisk, psykologisk tjeneste (PPT) har et spesielt ansvar for å gi sakkyndige råd for de barna eller elevene som har behov for spesialundervisning i skole og barnehage, samt drive kompetanse- og organisasjonsutvikling (opplæringsloven § 5-6 og barnehageloven § 19 c).

PPTs viktigste oppgave er å finne fram til hvordan en best kan forbedre barnets situasjon, opplæringsvilkår og/ eller gi positiv støtte til barnets utvikling og bidra med å bedre barnas læringsutbytte i skole og barnehage.

Tjenesten er gratis. Vanligvis tas det kontakt med PPT gjennom skole, barnehage eller foreldre. Sak blir drøftet og ved behov henvist til PPT. Ved henvisning skal elevens IUP (individuell utviklingsplan) legges ved. IUP gir kartlegging av elevens ferdighet og eventuell bakgrunn. PPT opplyser at IUP sjeldent følger med henvisning. Det er også mulig for foreldre å ta direkte kontakt med PPT. Både foreldre og elever kan ta en slik kontakt hvis de føler behov for det. PPT er avhengig av at andre tjenester har kunnskap om tjenesten og henviser.

PPT arbeider sammen med skolene for at hver elev skal få en opplæring som er tilpasset elevens evner og forutsetninger. Tjenesten ytes overfor flyktninger som for andre innbyggere.

Flyktninger som gjennomfører grunnskoleeksamen får rett til videregående opplæring. Enkelte har kort tid i grunnskolen før eksamen avholdes. Dette fører noen ganger til at ungdom tar fatt på videregående utdanning med mangelfulle kunnskaper. Dette gir en tøff overgang til videregående opplæring. Enkelte foreldre er analfabeter og kan i liten grad følge opp barna faglig.

Kapasitet og ressurser

PPT opplyser at de tar saker som blir henvist fortløpende. Virksomheten har ikke ventelister. Saker fordeles på saksbehandlere hver uke. Vider opplyses det at hvis saker skal prioriteres gjøres dette så langt det lar seg gjøre.

De med høyest kunnskap arbeider med barn og unge som er flykninger. Hvis kompetanse mangler innhentes denne i de sakene der dette er nødvendig. Det arbeides tverrfaglig i de sakene der dette er nødvendig.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Tolk

PPT nytter tolketjenestene jevnlig, ved bruk av telefontolk eller oppmøtetolk. Som oppmøtetolk nyttes lokale tolker som er sertifiserte. Som oftest er bruk av oppmøtetolk uproblematisk, men det hender at den som skal tolkes ikke ønsker bruk av konkret lokal tolk. Da finner en andre løsninger som telefontolk. Ofte nyttes tolk både i samtale med barnet og foreldrene, og ved testing.

Når PPT sender brev til minoritetsspråklige skal en forsikre seg om at dette blir forstått. Dette løses ofte ved at PPT tar kontakt direkte med familien (hjemmebesøk), eller med andre nærpersoener som kan bidra med tolking.

Samarbeid

PPT har faste møter med enhetene som yter tjenester til barn og unge. PPT deltar på månedlige hjelpetjenestemøter i barnehage, som består av barnevern, helse, barnehage og PPT. Her kan bekymring om flyktning barn drøftes anonymt eller på navn hvis det foreligger samtykke fra foreldre.

Alle barnehagene og skolene har fast kontaktperson i PPT. Innføringstilbudet ved Sande skole er relativt nytt. Barnehage, skole og PPT kan ta kontakt med hverandre via oppnevnt kontaktperson.

PPT deltar også på hjemmebesøk sammen med helsestasjon eller barnevern ved behov. Det er gode erfaringer ved bruk av hjemmebesøk.

Noen ganger er det vanskelig å ta stilling til om bekymringsfull adferd, uro og fysisk utagering er knyttet til manglende mulighet til å gjøre seg forstått. Barn som henvises til PPT blir vurdert og ved behov utredet. Mange forhold skal avklares. Dette kan for eksempel være avklaringer i forhold til: - hvor lenge barnet har bodd i landet - om barn har gått på skole tidligere - språklige utfordringer på morsmål – reise/ flukt/ traumer - andre utfordringer

Utfordringer knyttet til videre henvisning av flyktninger. Elever som har behov for mer spesialisert oppfølging henvises til barnelege eller BUP. Disse er lokalisert i Kristiansund og Molde. Flyktninger vil ofte ha utfordringer med å kunne møte til avtalt time. Brev fra virksomheten skal forstås. For eksempel skal reise med offentlig transport planlegges, gjennomføres, reiseregning skal utarbeides, refusjonskrav skal sendes til rett instans.

BUP var tidligere ofte ute i kommunen og gjennomførte konsultasjoner. Dette gjøres nå i mindre grad. Viktig at det avklares hvem som har ansvar for å tilrettelegge for at barn får nødvendig oppfølging av spesialiserte tjenester i kommunen eller ved oppmøte i Kristiansund eller Molde.

Viktig at foreldre veiledes slik at de bidrar til at barna får nødvendig oppfølging. Det er ofte vanskelig for foreldre å forstå hjelpesystemet i Norge.

2.2.10 NAV

Kommunen har ansvar for de sosiale tjenestene som ytes av NAV-kontoret. Lover og forskrifter fastsetter hvilke tjenester og tiltak kommunene har ansvar for. NAV har ansvar for å fremme økonomisk og sosial trygghet, bedre levekårene for vanskeligstilte, bidra til økt likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

NAV skal styrke samarbeidet med innvandrertjenesten tidlig i introduksjonsprogrammet til den enkelte. Fokus på «Arbeid først», høvelig arbeid, krav og forventninger i arbeidsmarkedet samt arbeidskraftbehov lokalt, regionalt og nasjonalt. (Sunndal kommune årsplan 2015)

NAV Sunndal har en hjemmeside der det gis informasjon om rolle og oppgaver. NAV har informasjonsmøter om sin virksomhet der lov og regelverk gjennomgås. Dette bidrar til å avklare forventninger. NAV gir informasjon om sine oppgaver til samarbeidsparter som etterspør dette.

Tilgjengelighet

NAV Sunndal gir på sin hjemmeside informasjon om åpningstider og hvordan publikum kan ta kontakt med kontoret. NAV leder har gitt informasjon om dette i ledergruppen i Sunndal kommune, på kommunens hjemmeside og i lokalpressen. Særlig informasjon er gitt til Innvandrertjenesten i eget møte og pr. mail.

NAV Sunndal er knyttet til nasjonale kontaktsentra (telefonhenvendelser går til et nasjonalt senter/ sentra). Sentraene gir enkel informasjon og ved behov formidles kontakt med lokalt kontor. Bestilling av time for samtale foregår normalt per telefon eller nett. Det er ønskelig at den enkelte avtaler tidspunkt for samtale med NAV. NAV Sunndal er åpent for publikum hver dag. Det er avsatt 2 timer hver dag for dropinn timer.

NAV innførte ny kanalstrategi våren 2017. Det opplyses at i perioden april til mai var det lang ventetid på å komme i kontakt med kontaktsenter. Innkjøringsproblemer skapte utfordringer i oppstartperioden. Det opplyses at responstiden er gått betydelig ned etter innkjøringsfasen.

NAV Sunndal har en bemannet vakttelefon hverdager fra 8.00 til 15.30. Samarbeidsparter i kommunen og andre har informasjon om denne og kan benytte denne for å komme i kontakt med NAV. Informasjon om telefonen er gitt til ledere og ansatte som NAV samarbeider med. Hvis det samarbeides med en lærer kan denne nytte vakttelefonen. Den enkelte tjenestemottaker/ bruker skal ikke bruke vakttelefonen.

NAV Sunndal har utstyrt alle veilederne med mobiltelefoner. Dette er gjort for at disse i større grad skal være tilgjengelig for samarbeidsparter.

Fylkesmannen i Møre og Romsdal oppfordret tidligere i 2017 NAV om å gjennomføre ROS analyse i forhold til tilgjengelighet i akutte situasjoner. NAV Sunndal har liten risiko fordi kontoret er åpent på dagtid og gjennom dette tilgjengelig for publikum. I tillegg har kontoret vakttelefon.

Samarbeid

NAV Sunndal har samarbeidsavtale med Innvandrertjenesten (Samarbeidsavtale mellom Introduksjonsprogrammet i Sunndal og NAV Sunndal – kvalifisering av nyankomne innvandrere). Samarbeidsavtalen knyttes til oppfølging av voksne. I intervju framkom det at hvis en lykkes med å få foreldre i arbeid eller utdanning gir dette normalt tryggere og bedre rammer for barn og unge. Avtalen regulerer veiledning i introduksjonsprogrammet i gruppe og overfor enkeltindivider i forhold til antall og innhold i møtene.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

NAV Sunndal har faste møter med Innvandrertjenesten, Barneverntjenesten og Psykisk helse (Pleie- og omsorgstjenesten). NAV har faste informasjonsbolker i introduksjonsprogrammet, der det informeres om egen virksomhet.

De som arbeider i introduksjonsprogrammet har lang erfaring. Kommunen lykkes med å få de fleste ut i arbeid eller utdanning. Noen har imidlertid lav språkkunnskap og/ eller andre utfordringer. De som ikke kommer i arbeid eller utdanning vil bli fulgt opp av NAV. Innvandrertjenesten har særlig god kompetanse og dette fremheves som en av årsakene til at gruppen som faller ut er liten i Sunndal kommune. Gruppen blir litt større år for år fordi det kommer nye til hvert år. Gruppen utgjør i 2017 12 til 15 personer. NAV følger også opp flyktninger som faller ut fra videregående opplæring og de som ikke får lærekontrakt etter endt skolegang.

Arbeidsmarkedet i Sunndal kommune er ensidig og det kreves ofte utdanning og kompetanse. Viktig oppgaver for NAV er å framskaffe arbeidsplasser.

Kapasitet og ressurser

Innvandrertjenesten og NAV samarbeider og har samarbeidsavtale. Kommunestyret vedtok i møte 31.8.2016 (sak 52/2016), etablering av egen prosjektstilling ved NAV. Det kommer fram i saken at NAV opplever at personer med innvandringsbakgrunn tar stadig mer tid.

Prosjektstillingen ble besatt høsten 2016 og skal virke i to år. NAV har gode erfaringer med det arbeid som utføres.

Veilederne i NAV har delt saker og oppfølging av enkeltpersoner etter fødselsdato. Dette gjelder også oppfølging av flykninger som ikke har arbeid eller tar utdanning. Prosjektstillingen gir tid og rom for tettere oppfølging av flykninger som faller ut. Tett samarbeid med veilederne.

Barn og unge

Ved behandling av søknader om økonomisk sosialhjelp vurderer NAV alltid barn og unges situasjon. En viktig del av denne vurderingen er støtte til kultur og fritidstilbud. Viktig at barn og unge kan integreres gjennom deltakelse i aktiviteter uavhengig av foreldres økonomi.

Deltakere i introduksjonsprogrammet får lønn. Lønnen er marginal, og deltakere som har barn kompenseres ikke for dette. Det gis ikke barnetillegg, og de som har barn og der lønn fra programmet ikke strekker til må søke om supplerende ytelser. Regelverket på dette området gjør at deltakere i introduksjonsprogrammet som har barn blir introdusert for NAV. Det vises til omtale av dette i kapittel 4.2.

2.3 Vurdering og anbefaling

Revisjonens undersøkelse viser at Sunndal kommune i stor grad har en hensiktsmessig organisering med en klar ansvarsfordeling. Barn og unge som er flyktninger får tjenester fra ulike enheter og skal ha tjenester på like linje med andre innbyggere. Flyktninger har i enkelte tilfeller større behov for tjenester. I andre tilfeller forbruker de mer ressurser blant annet på grunn av utfordringer i forhold til språk, kultur og samfunnsforståelse.

Ressurs og kapasitet

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Undersøkelsen viser at kapasiteten kan være noe ulik i de ulike avdelingene. Flyktninger herunder barn og unge skal, slik det blir understreket i undersøkelsen, ha tilbud på linje med andre innbyggere.

Det er de siste årene satt inn ekstra ressurser i avdelinger for oppfølging av flyktninger. For barn og unge er dette blant annet gjort i skolehelsetjenesten.

Revisjonens undersøkelser viser at det kan være en fordel om tjenester som ytes overfor barn og unge samlokaliseres. Hvis helsestasjon, skolehelsetjenesten, barneverntjenesten, PPT og psykisk helse for barn og unge med psykolog lokaliseres i samme bygg ville dette med stor sannsynlighet føre til et tettere og bedre samarbeid og bedre utnyttelse av ressurser. Kommunen arbeider med å finne andre måter å sikre samarbeid og samhandling for tjenester som ikke er samlokalisering.

Det skal være økt fokus på psykisk helse ved barne-, ungdoms- og videregående skole. Det forutsettes aktiv deltakelse av samarbeidspartnere blant annet med Innvandrertjenesten. Målsetning er gode helsetilbud til asylsøkere og flyktninger. Helsesøster skal iht planer være mer til stede ute på skolene. Helsestasjon og skolehelsetjenesten er en liten tjeneste. Fravær, sykdom og reduksjon av stillingsbrøker har i perioder gått ut over de tjenestene som skal ytes. Dette har ført til avvik i forhold til planlagte trefftider ved skoler og undervisning på skolene. Dette vil kunne ha konsekvenser for barn og unge flyktninger.

Skolene sliter noen ganger med å ansette morsmållærere og tospråklige assistenter. Dette er en utfordring når flyktninger fra nye land bosettes i kommunen.

Samfunnet er blitt mer og mer digitalisert. Mange flyktninger har liten eller ingen kunnskap om dette. Det er utfordringer i forhold til å søke barnehageplass, søke redusert barnehagebetaling, betaling av skatt, husleiebetaling, søknad om økonomisk sosialhjelp etc. Flyktninger tar kontakt med enkeltansatte i kommunen som prøver å hjelpe og veilede. Med mer kunnskap om hverandre kan avdelingene i kommunen gi mer målrettet informasjon og formidle kontakt til rett avdeling.

Kompetanse

Revisjonens undersøkelse viser at Sunndal kommune i stor grad har tilfredsstillende kompetanse. Det blir gjennomført kompetanseutvikling, og behovet for mer kompetanse på noen områder blir påpekt. Over mange år er det opparbeidet god kunnskap i Innvandrertjenesten. Viktig at kommunen tar vare på den kompetanse som er bygget opp når asylmottaket avvikles. For barnehagene gjelder dette særlig kompetanse ved Bikuben barnehage.

Den enkelte avdeling kan med fordel informere om hvilken kunnskap som besittes. Dette vil sikre at andre avdelinger kan nyttegjøre kunnskapen.

Avklaringer av om utfordringer flyktninger har er knyttet til språk eller lærevansker er vanskelig å avklare før den enkelte har lært norsk.

Det påpekes at et forbedringsområde i Sunndal kommune er å få mer kunnskap til både barn og voksne om forskning og teori som ligger til grunn for den oppdragerkulturen vi har i Norge, særlig i forhold til bruk av vold. Opplæring i foreldrerollen, oppdragelse og grensesetting overfor mennesker med en annen kulturbakgrunn kan med fordel samordnes mellom enhetene i kommunen. Introduksjonsprogrammet er en viktig arena i dette arbeidet.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Flere påpeker at det kan være hensiktsmessig å samle ansatte som arbeider med barn og unge flyktninger. Fagdager om minoritetsspråklige og flyktninger er et eksempel på dette. Arrangementer og møteplasser som samler de som arbeider med barn og unge flyktninger vil etter revisjonens vurdering sikre kunnskap om hverandre og gjøre det lettere å ta kontakt eller søke hjelp hos hverandre.

Samhandling og samordning

Revisjonens undersøkelse viser at Sunndal kommune kan ha et forbedringspotensial når det gjelder kultur for samhandling og samordning mellom tjenestene. Det opplyses at det arbeides med å få et bedre system for dette. Det opplyses også at informasjonsutveksling mellom virksomheter som følger opp flyktninger kan bli bedre. Formidling av kunnskap om barneoppdragelse og grensesetning til foreldre med annen kulturell bakgrunn er vanskelig. Det er god kunnskap om temaet i kommunen men det er utfordringer med å få dette formidlet på en god og ensartet måte.

Samarbeid og gjennom dette kunnskap om hva andre enheter har av tilbud og tjenester kan bli bedre. Det vil være en fordel om enhetene i kommunen som er i kontakt med flyktninger herunder barn og unge får mer kunnskap om ansvar og oppgaver andre samarbeidende enheter har. Gjennom dette kan en også få kunnskap om hvilke ressurser og kapasitet de ulike enheten har. Dette vil for eksempel kunne avklare hvem som gir veiledning om fritidsaktiviteter, hvordan en deltar i barnebursdager etc.

Helsestasjon og skolehelsetjenesten har møter med barnehager. Skolehelsetjenesten ser at det kan være gevinst med å få på plass slike arenaer på skolene. Kommunen bør etter revisjonens vurdering vurdere dette.

Brukermedvirkning

Sunndal kommune involverer flyktningene. Det kommer fram at det er tett kontakt mellom flyktningene og innvandrertjenesten og at brukermedvirkning blir vektlagt som for andre brukere av kommunale tjenester. Brukerinvolvering og brukertilpasning skal være sentralt i all kommunal tjenesteyting herunder nyttiggjøre/ etterspørre de ressursene som flyktningene representerer. Flyktninger deltar sjelden på enkelte gruppeaktiviteter, dette gjelder for eksempel barselgrupper. Revisjonen ser det som naturlig at kommunen avklarer om det kan tilrettelegges for at flere flyktninger deltar.

Tilbud om og deltakelse i aktiviteter

Det kommer fram i undersøkelsen at det er utfordringer knyttet til at flyktningene er ulike. Tilbudet som kommunen yter kan ut fra dette i enda større grad tilpasses den enkelte. For å lykkes med dette bør det være fokus på motivering og tilgjengelighet.

Revisjonens undersøkelse viser at det med fordel kan settes inn ressurser tidlig for å motivere flyktninger til å ta del i de tilbud som de ulike tjenesteområdene i kommunen tilbyr. Dette gjelder for eksempel konsultasjoner hos jordmor og deltakelse i barselgruppe, foreldremøter, fritidsaktiviteter etc.

Deltakelse vil gi foreldrene praktisk informasjon om temaene som er viktig i forhold til barn og unge. Videre vil barna få gleden av å delta på aktivitet sammen med andre. Dette gir også en gevinst i form av økt forståelse av samfunnet, og trening i å uttrykke seg på norsk.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Flere av enhetene tar også opp at det er viktig at det skapes trygghet i de grupper der flyktninger kan delta. Grupper der flyktninger deltar bør ikke være for store. Motivasjonsarbeidet kan med fordel samordnes. Dette forutsetter at de ulike enhetene i kommunen har kunnskap om tjenestene som ytes av andre.

Sunndal kommune legger til rette for frivillighet blant annet gjennom egen stillingsressurs ved flyktningkontoret. I forhold til integrering av barn og unge kommer det fram at fritidstilbudet er sentralt. Undersøkelsen viser at en større satsing på ungdom som integrerer ungdom kan være aktuelt. Sunndal kommune bør vurdere om det kan gjøres mer for å legge til rette for frivilligheten og kultur og fritidstilbudet.

Ved behandling av søknader om økonomisk sosialhjelp vurderer NAV alltid barn og unges situasjon. En viktig del av denne vurderingen er støtte til kultur og fritidstilbud. Viktig at barn og unge kan integreres gjennom deltakelse i aktiviteter uavhengig av foreldres økonomi. Den enkelte forelder må ta stilling til om en skal nytte egne midler til aktiviteter til barna, om en skal søke om midler fra NAV, eller om det er andre ting som skal prioriteres. Hvis det er aktiviteter som anses som særlig gunstig for integrering, vil flere med stor sannsynlighet delta hvis det motiveres for dette og tilbudet ikke koster penger.

Anbefaling

- Sunndal kommune bør sikre at det er tilstrekkelig kapasitet til å yte tjenester overfor barn og unge flyktninger
- Sunndal kommune bør sikre at kunnskap og informasjon utveksles mellom avdelingene som følger opp barn og unge flyktninger
- Sunndal kommune bør videreutvikle samarbeidet mellom avdelingene som følger opp barn og unge flyktninger
- Sunndal kommune bør vurdere om det kan gjøres mer for å legge til rette for frivillighet, og kultur og fritidstilbudet
- Sunndal kommune bør vurdere om aktiviteter som en ønsker at barn og unge flyktninger deltar på skal være uten kostnader

3. Introduksjonsprogrammet

3.1 Problemstillinger og revisjonskriterier

Problemstilling

Sikrer Sunndal kommunen at introduksjonsprogrammet tilrettelegger for integrering?

Revisjonskriterier

- aktuelle virksomheter deltar i arbeidet herunder i utformingen av introduksjonsprogrammet
- individuelle planer sikres
- det tilrettelegges for foreldre og styrking av foreldrerollen

Nyankomne flyktninger og familiegjennforente over 16 år som har behov for grunnleggende kvalifisering, deltar i introduksjonsprogram i kommunen de er bosatt i. Målet er at de skal lære seg norsk og komme raskt ut i arbeid eller utdanning. Dette forutsetter et godt samarbeid mellom kommunale etater, næringslivet og frivillige organisasjoner i kommunen. (IMDi)

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Alle deltakere i introduksjonsprogram og norskopplæringen skal ha en [individuell plan](#). Planen skal si noe om mål med deltakerens program og opplæring, og hvilke aktiviteter og tiltak som må til for å nå disse. Kommunen skal revidere planen jevnlig. Programrådgivere har ansvar å koordinere og veilede.

Introduksjonsprogrammet er ikke rettet mot barn og unge. Programmet vil ha innvirkning på barn og unges situasjon gjennom det foreldre/ pårørende lærer. Hvis en lykkes med å komme i utdanning eller arbeid vil dette ha stor innvirkning på barn og unges situasjon.

Introduksjonsprogrammet er en pliktig opplæring til nyankomne flyktninger og deres familiegjenforente som har behov for grunnleggende kvalifisering i hvordan komme raskt ut i arbeid eller utdanning. Alle som er mellom 18 år og 55 år og bosatt etter avtale med IMDI, har rett og plikt til å delta. Programmet bygger på arbeidslivets regelverk med tanke på arbeidstid, ferie og sykefravær. Introduksjonsstønadene utgjør for tiden 2G pr år.

Deltagernes bakgrunn kartlegges, og medbrakt kompetanse blir vurdert og godkjent. Alle skal få individuell handlingsplan som skal følges. Deltagerne skal følges opp av programrådgivere. Elementer i programmet kan være: 1) Grunnskole for voksne 2) Undervisning i norsk og samfunnskunnskap 3) Ulike kvalifiserende kurs 4) Praksisplasser 5) Arbeidsmarkedstiltak 6) Målgruppe

3.2 Fakta og beskrivelse

3.2.1 Introduksjonsprogrammet i Sunndal

Innvandrertjenesten i Sunndal kommune tilbyr nyankomne flyktninger [introduksjonsprogram](#). Flyktninger bosatt etter avtale med IMDi blir innsøkt av flyktningkontoret.

Introduksjonsprogrammet har ca. 100 deltakere. De aller fleste kommer ut i arbeid eller utdanning etter endt introduksjonsprogram. (Kommunestyresak 52/2016)

Sunndal Voksenopplæring er en kommunal skole for elever over 16 år. Sunndal Voksenopplæring er en avdeling i Innvandrer-tjenesten i Sunndal kommune. Det overordnede målet ved Sunndal voksenopplæring er å styrke innvandrernes mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunns-liv, og deres økonomiske selvstendighet. Sunndal Voksenopplæring skal tilrettelegge for utdanning og arbeid for mennesker med ulik etnisk og utdanningsmessig bakgrunn. Skolen skal bidra til å fremme inkludering og kulturelt mangfold. Skolens tilbud omfatter i hovedsak tre sentrale områder, norsk og samfunnskunnskap for minoritetsspråklige, introduksjonsprogram og eksamensrettet grunnskoleopplæring. Sunndal Voksenopplæring samarbeider med grunnskole-tjenesten, flyktningkontoret og Sunndal asylsøker-mottak. (Hjemmesiden)

Introduksjonsprogrammet er en egen avdeling organisert under voksenopplæringen. Rektor for voksenopplæringa er leder for programrådgiverne som arbeider med introduksjonsprogrammet.

Sunndal kommune har 2,5 stillinger som programrådgivere. Ansvaret for flyktningene fordeles mellom programrådgiverne.

Bakgrunn for IMDi Midts nominering av bosettingsprisen 2015 var blant annet høy overgang til arbeid eller utdanning for deltakere i introduksjonsprogrammet:

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

- Sunndal kommune har et mål om at minst 70 % av introduksjonsdeltakerne skal gå over til utdanning eller arbeid etter fullført introduksjonsprogram. De har også en ambisjon om at resultatene fra norskopplæringen skal ligge over landsgjennomsnittet.
- Sunndal kommune sin kvalifiseringsstrategi følger to hovedlinjer – arbeidsrettet introløp og utdanningsrettet introløp. Nedenfor følger noen av tiltakene som er igangsatt for de ulike kvalifiseringsløpene:
 - Praksisplasser til de som ikke følger utdanningslinjen
 - Aktiv bruk av språkpraksis i norskopplæringen
 - Basisfag som en del av grunnopplæringen
 - Satsing på grunnskole for voksne
 - Gir tilbud til kvinner i permisjonsperioden
 - Gir deltakere fritidstilbud – tilknytning til lokale lag og organisasjoner
 - Opplæring i digitale ferdigheter

Resultater fra introduksjonsprogrammet i Sunndal kommune 2013-2016

Tabellen under viser andel som går fra introduksjonsprogrammet til arbeid/utdanning.

År	Andel overgang arbeid/utdanning	Merknad
2013	73 %	
2014	77 %	
2015	69 %	
2016	68 %	

Kilde: Sunndal kommune

Det var 89 aktive deltakere i introduksjonsprogrammet pr. 31.12.2016. 31 personer avsluttet deltakelsen i introduksjonsprogrammet i 2016: 68 % (21 personer) gikk direkte over til arbeid/utdanning, 6 % (2 personer) overført til NAV, 26 % (8 personer) til *annet*.

Kategorien *annet* er personer som avslutter deltakelse av ulike årsaker og som ikke får oppfølging av NAV hverken i form av økonomi eller tiltak (Grunnskole: to personer, Sykdom: en person, Flyttet til ny kommune: to personer, Arbeidssøker uten tilknytning til NAV: en person, Forsørget av ektefelle to personer).

Sunndal kommune opplyser at kategorien *Arbeid/ utdanning* og *Annet* til sammen utgjør 94 % som er økonomisk selvstendige, enten selv eller via familie, og der de aller fleste er under utdanning eller i jobb pr. dato. Dette gjør at tallet som måler måloppnåelse innenfor IMDI/ NIR på 68 % kan fremstå som noe misvisende.

Kommunen starter med introduksjonsprogrammet fra første bosettingsdag. Det er heldagsprogram over to år med mulighet til forlengelse inntil ett år. Deltakerne får lønn (introduksjonslønn). Flyktningetjenesten kjøper tjenester fra voksenopplæringa.

De fleste flyktingene kommer fra mottaket i Sunndal. Dette blir sett positivt på da disse allerede er elever og er godt kjent.

I spørreundersøkelsen svarte en følgende når det gjelder forbedringsområde:

- Tidlig arbeidsretting for å øke mulighetene for selvforsørgelse. Bidra til at næringslivet ser de ressursene som innvandrene representerer.

3.2.2 Samarbeid om introduksjonsprogrammet

Introduksjonsprogrammet ved programrådgiverne har ansvar for helårsprogrammet.

Det er utviklet samarbeidsrutiner mellom ansatte i voksenopplæringen og ansatte i introduksjonsprogrammet (programrådgiverne). Ansvars og oppgavefordelingen omfatter samarbeidsmøter, rutiner i forbindelse med helårlig og fulltids program for deltakerne, kartleggingsrutiner, rutiner for utarbeiding av individuell plan og fraværsrutiner.

Introduksjonsprogrammet skal kvalifisere flyktningene til videre utdanning og arbeid i Norge. Det er individuell plan som bestemmer innholdet i programmet for hver enkel deltaker. Hva trenger deltakeren av kvalifisering for å nå målet sitt? Introduksjonsprogrammet skal da fylle differansen mellom medbragt kompetanse og den kompetansen som trengs for å nå målet. Det kommer fram at det er svært tett samarbeid mellom flyktningkontor, introduksjonsprogrammet og voksenopplæringen om tilbudet.

Det kommer fram i spørreundersøkelsen at andre enheter ikke bidrar i *utforming* av introduksjonsprogrammet. Noen peker på at det kunne være ønskelig å delta. Det kommer fram i spørreundersøkelsen at «introduksjonsprogrammet» jobber gjennom foreldrene, og ikke mot barn og unge.

Det kommer fram at introduksjonsprogrammet har fokus på integrering gjennom utdanning og arbeid, og at dette blir sett på som den beste integreringa.

Helsestasjon som jordmor, helsesøster og sykepleiere

Flere fra helsestasjon som jordmor, helsesøster og sykepleiere blir benyttet til undervisning i tema helse.

Helse- og barneverntjenesten

Flere fra helse- og barneverntjenesten deltar som forelesere i helserelevante tema i introduksjonsprogrammet.

Det blir pekt på at de deltar i utforming av egne bolker som barnevern og vold.

Videregående opplæring

Det er mindre frafall blant flyktninger enn i videregående skole generelt. Dette forklares med at det er mange som er voksne. Det blir framhevet at voksenopplæringa klarer å gi grunnskoleeksamen på 2 år, noe som ellers tar 10 år. Det opplyses at kommunen har gode resultater, og opplegget blir etterspurt av andre kommuner.

NAV

Det opplyses at NAV i liten grad har bidratt i introduksjonsprogrammet. Ny samarbeidsavtale legger vekt på å styrke dette.

Kulturtjenesten

Kulturtjenesten har deltatt med informasjon om ulike tema årlig.

3.2.3 Individuell plan

Introduksjonsprogrammet ved programrådgiverne har ansvaret kartlegging og utarbeiding av individuell plan og er koordinator for deltakerne under hele programtiden.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Det skjer i første omgang en **kartlegging** av blant annet språk, utdanning og yrkeserfaring. Familie, herunder eventuelle barn, livssituasjonen og helse inngår også i kartleggingen.

I **individuell plan** er det definerte mål. Planen er av og for deltaker. Mål kan være arbeid eller utdanning. Det langsiktige målet er at alle skal ut i jobb. Fritid kan inngå i individuell plan.

Det er eget skjema/mal for både kartlegging og individuell plan. Tolk er med både ved kartlegging og i arbeidet med individuell plan.

Det er ikke spesielt fokus på spesielle utfordringer som flyktingene kan ha, men det tas tak i om det blir oppdaga. Det blir pekt på at alle har noe med i bagasjen, og at det er ei sårbar gruppe. Tjenesten bistår ved behov. Flyktingene har også omsorg for hverandre. Ved spesielle behov strekker tjenesten seg langt. Det første halvåret kan det være mer fleksibelt.

Det blir pekt på at andre enheter må håndtere for eksempel helseutfordringene. Programrådgivere kan hjelpe til med å ta direkte kontakt med lege for avtale. Helsesøster er til stede ved voksenopplæringen en gang i uka. Her kan de som går på programmet ta kontakt direkte ved behov.

Det kommer fram at det er stor bevissthet rundt at vilkåra skal være som for arbeidslivet elles, og at arbeidslivets regler skal følges.

Det blir i dag stilt mange krav til hva som skal inngå i planen. Det kommer fram at dette kan gjøre planen mindre nyttig som verktøy, at dette i første rekke ivaretar administrative krav og i mindre grad brukerens behov. Det blir gjennomført en evaluering 2 ganger i året sammen med bruker.

Det kommer fram fra programrådgiver at andre enheter blir kontakta i arbeidet med individuell plan ved behov. De deltar ikke i utgangspunktet i arbeidet med planen. Det er eksempel på at deltaker med spesielle helseutfordringer får avsatt tid i programmet til behandling/trening. Det er sjelden det tas spesielle hensyn.

Det skal minimum være norsk og samfunnsfag og arbeidsretta kurs/ praksis. Det er tett kontakt med arbeidslivet for å få til praksis, både i kommunen og næringslivet.

Fylkesmannen har planlagt tilsyn med individuell plan i kommunene. Sunndal kommune vet ikke om de blir tatt ut. Fylkesmannen blir benyttet som rådgiver i forhold til å oppfylle lovkrav. Det kommer fram at kommunen nå får god hjelp.

Det skal fattes enkeltvedtak om individuell plan, som skal kunne påklages. Praksis med å fatte enkeltvedtak har tidligere ikke vært prioritert i Sunndal kommune, men dette blir nå gjennomført.

Det vanlige er at kommunen og bruker blir enig om individuell plan. De snakkes sammen, og opplegget er kjent i miljøet. Noen få kan trenge 3 år. Dette er noe kommunen kan bruke ved behov. Det er i alt 93 personer per dags data. Målgruppa er 18-55 år. 31 avslutta introduksjonsprogrammet i 2016. 2 av disse gikk over til NAV.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Barn og ungdom er ikke del av individuell plan. Det betyr ikke at det ikke er fokus på dette. Det blir vist til at det er egne kurs i introduksjonsprogrammet 2 timer per uke, og at det ofte er foreldrekurs, jf. neste avsnitt.

Det blir samtidig understreka at individuell plan ikke har noe med foreldrerollen å gjøre, og at planen skal omfatte jobb og utdanning.

3.2.4 Foreldrerollen

I forbindelse med foreldrekurs i introduksjonsprogrammet tas det inn kompetanse utenfra som barnevern, krisesenter, grunnskole, barnehage, jordmor, politi, kulturtjenesten. Det blir lagt vekt på å lære spillereglene som gjelder i Norge, møte presis etc. Dette gjentas gjerne i samfunnsfagtimene.

Det kom fram følgende resultat fra spørreundersøkelsen:

	Gj. snitt	Helt uenig			Helt enig			Vet ikke
		1	2	3	4	5	6	
Kommunen tilrettelegger for foreldre herunder styrking av foreldrerollen	4,5		1	1	5	9	1	11
Flyktingenes kunnskap om norsk kultur herunder rammer for oppdragelse er tilfredsstillende	4,1	1	2		3	5	2	15
Foreldrene vet hva som blir forventet av de	4,1		3	2	3	3	3	14

Undersøkelsen viser at kommunens tilrettelegging får høyere skår enn flyktingenes kunnskap om norsk kultur og forventning til foreldre. Mange krysser av for vet ikke.

Følgende kommentarer ble gitt i spørreundersøkelsen:

- Første møtet med forventning til foreldrerollen møter de i Bikuben barnehage. Her arbeider foreldre inn i barnehagene på omgang. Gjennom dialog med personalet her, vet vi hva som vektlegges og forsøker å videreføre dette i de ordinære barnehagene etter bosetting. Det gis også opplæring gjennom introduksjonsprogrammet.
- Tilrettelegging for foreldre og styrking av foreldrerollen skjer gjennom ordinært foreldresamarbeid. Dette er individuelt tilpasset.
- Vi informerer så godt vi kan og bruker tolk ved behov. (barnehage)
- Styrking av foreldrerollen skjer gjennom det ordinære helsestasjonsprogrammet.
- Mitt inntrykk er at flyktninger kan svært lite om det norske samfunnet. (oppdragelse, forventning)
- Introduksjonsprogrammet holder kurs for foreldre.
- Dette er et prioritert område i introduksjonsprogrammet. Intro kjører obligatoriske dialogbaserte foreldrekurs to perioder hvert år.
- Kunnskapen om norsk kultur/oppdragelse er tilfredsstillende, med det er alltid noen som velger å ikke følge rådene.
- Det er godt samarbeid mellom introduksjonsprogrammet og aktuelle tjenester. Introduksjonsdeltakerne deltar bl.a. på et kurs, 2 timer pr uke m/tolk, om foreldrerollen i Norge. Aktuelle temaer er barnehage, grunnskole, videregående skole/høyere utdanning, ungdomsliv, barnevern, krisesenter, vold mot barn, psykisk helse m.m.
- Er ofte i dialog med ansatte i introduksjonsprogrammet der vi diskuterer foreldrerollen til flyktingene. Vi har også vært inne og kurset foreldrene om norsk skole, og om skolens krav og forventninger. (skole)

Det kommer videre fram følgende i spørreundersøkelsen:

- Det er et ønske å få foresatte til å forstå betydningen av integrering for sine barn.
- Det å jobbe med integrering av far og mor, kanskje spesielt mor, er viktig.
- Det er svært viktig at både foreldre og barn lærer norsk raskest mulig.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

- Få foreldre med svake norskferdigheter ut i arbeidslivet. Dette er et viktig grunnlag for familiens totale integrering i lokalsamfunnet.
- Jf. også 2.2.11 avsnitt om frivillighet, kultur og fritidsaktiviteter.

Det kommer fram i samtale at foreldrerollen er viktig - også det som skjer i mottak. Foreldrerolla er viktig for ungene, og når foreldre er i jobb, gir det et bedre grunnlag for ungene.

Det kommer videre fram i samtale at Sunndal kommune har god oversikt, og at innvandrertjenesten vet hvem som er aktive. Det er en del foreldre som er redd for at ungene skal bli for norsk. Dette er det vanskelig for foreldre å godta. Det er ungene som må bære dette, både det å tilfredsstille foreldre og tilpasse seg det norske samfunnet.

Det er mye fokus på vold i nære relasjoner.

Det kan være noen utfordringer knyttet til kunnskap og praksis. Foreldrene vil det beste for barna og har med seg andre tradisjoner. Flyktningene har fokus på læring og utdanning for sine barn og vil kunne være mottakelig for informasjon når noe kan påvirke læringen.

Det blir pekt på at kommunen ikke har lykkes så godt som ønskelig med informasjonen. Det er en utfordring å vite om det når inn. Det kan være en indre justis blant flyktningene.

Familiegjenforening kan gi særlige utfordringer. Kvinnene og mennene kan komme rett fra andre kulturer og har ikke vært innom asylmottak. Det kan bli en stor overgang for mange. Forventningene til kvinner og menn i Norge er ulik de forventningene flyktningene har hatt i hjemlandet.

Det kommer fram fra innvandringstjenesten at de er opptatt av å skape god integrering. Det innebærer å være tydelig i krav og forventninger slik at flyktningene har en reell mulighet til å forstå det samfunnet de er på vei inn i.

Introduksjonsprogrammet har fokus på integrering gjennom utdanning og arbeid. Dette blir sett på som den beste integreringa.

3.3 Vurdering og anbefaling

Undersøkelsen viser at introduksjonsprogrammet får positive tilbakemeldinger. Målt i andel som går over til utdanning eller arbeid, har kommunen et godt resultat. Det blir framhevet at arbeid og utdanning er det viktigste i forhold til integrering, og det er også dette Sunndal kommune har fokus på. De voksne flyktningene får et systematisk opplegg.

Flere enheter i kommunen er involvert i gjennomføringen av introduksjonsprogrammet. Helsestasjon- og skolehelsetjenesten, barnevern og kultur har for eksempel faste undervisningstimer. Enheter deltar ikke i utformingen av programmet med unntak for den delen de selv får ansvaret for. Sunndal kommune gjennomfører og ruller individuell plan. I planen vektlegges arbeid og utdanning. Programrådgivere i samarbeid med bruker/ flyktning er sentral ved utarbeiding av individuell plan.

Sunndal kommune bør vurdere om det i større grad bør legges til rette for samarbeid om utformingen av introduksjonsprogrammet.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Undersøkelsen viser at det er fokus på foreldrerollen, og at det blir gitt opplæring om dette. Det kommer fram at det er utfordringer knyttet til ulike tradisjoner/ kulturer, at foreldrene ikke alltid vet hva som blir forventet av de i Norge, og at det er usikkerhet knyttet til om kommunen når fram med informasjon. Sunndal kommune bør fortsatt prioritere dette arbeidet.

Introduksjonsprogrammet skal ikke og har ikke fokus på barn og unge. Barn og unge får indirekte fokus gjennom tiltak rettet mot foreldrerollen, og gjennom fokus på de voksnes integrering gjennom arbeid og utdanning.

Anbefalinger

- Sunndal kommune bør vurdere om det i større grad bør legges til rette for samarbeid om introduksjonsprogrammet.

4. Økonomiforvaltning og ressursbruk

4.1 Problemstilling

Flyktningetjenesten i Sunndal kommune har som mål å drive virksomheten innenfor tildelte statlige overføringer. Det blir i årsplan skissert følgende målsettinger:

- fokus på kostnadskontroll
- månedlig rapporteringer til rådmannen
- tertialrapportering til politisk nivå

Revisjonen vil i første rekke beskrive de økonomiske virkemidlene, bruken av disse og kommunens oppfølging av skisserte mål.

4.2 Fakta og beskrivelse

Tabellen nedenfor viser statstilskudd som Sunndal kommune har fått i årene 2015 og 2016.

Tabell 6.1: Statstilskudd – tilskudd fra IMDi 2015-2016

	2015	2016
Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	14 492 178	13 733 470
Tilskudd til bosetting av enslige mindreårige flyktninger	2 582 550	6 549 784
Barnehagetilskudd	121 000	244 900
Tilskudd til bosetting av personer med alvorlige funksjonshemninger og adferdsvansker	573 095	431 620
Integreringstilskudd for år 2-5	20 800 800	26 261 200
Tilskudd til bosetting av personer over 60 år	0	0
Ekstratilskudd til bosetting	1 050 000	1 100 000
Integreringstilskudd for år 1	11 710 000	10 102 000
I alt	51 329 623	58 422 974

Kilde: [IMDi](#)

Det gis et tilskudd i fem år på ca. 230 000 per voksen til kommunen, og noe mer for barna. Barn født før bosetting og innen et halvt år etter ankomst gis det integreringstilskudd i 5-års periode. Dette er frie midler, altså ikke øremerket til flyktninger.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Flyktningetjenesten kan søke om ekstramidler om det for eksempel er barn som har spesielle behov.

Kommunen har mottatt ekstra midler til bosetting av enslige mindreårige. Det er ny ordning fra 2017. Det blir pekt på at kommunen ved bosetting også får midler via det ordinære rammetilskuddet til kommunene på lik linje med andre innbyggere, og at dette skal dekke «ordinære» tjenester.

Etter 5 år får kommunen ved bosetting midler bare via det ordinære rammetilskuddet. I inntektssystemet for kommunen blir utgiftsbehovet for hver kommune beregnet. Innvandrere 6-15 år, eksklusiv Skandinavia, og flyktninger uten integreringstilskudd inngår som kriterium. Dette kommer som et tillegg til innbyggertilskuddet.

I KOSTRA gis en oversikt over sentrale økonomiske data for introduksjonsordningen, jf. tabellen nedenfor.

Tabell 6.2: Introduksjonsordningen - nøkkeltall, KOSTRA konsern, reviderte tall per 15.06.2017

Sunndal kommune	2012	2013	2014	2015	2016
Gjennomsnittlig utbetaling pr. stønadsmåned, kr	12 070	13 485	14 070	13 176	13391
Gjennomsnittlig deltakelseslengde (måneder)	10	7	9	9	8
Samlet utbetaling til introduksjonsstønad, kr	8 086 880	8 212 508	11 016 561	11 620 977	12 855 525
Mottakere av introduksjonsstønad i prosent av antall innbyggere	0,93	1,21	1,22	1,37	1,68
Brutto driftsutgifter til introduksjonsordningen pr. innbygger	189	1 369	1 777	1 891	2 329

Det blir gitt «introduksjonslønn» til den enkelte på 2 G. Grunnbeløpet (G) i folketrygden er per 1. mai 2017 kr 93 634. Dette betyr brutto 187 268 kroner i året som det blir skatta for. Kommunen har kommet til at det er mest hensiktsmessig at alle får samme beløp fra de er 18 år. (Retningslinjene tilsier 2/3 av beløpet for de som er mellom 18 år og 25 år, men kommunen kan gi mer.) Foreldre får ikke noe ekstra for barna ut over kontantstøtte og barnetrygd.

Kommunen mottok statstilskudd til flyktninger på vel 29 mill. kroner i 2016. Dette er ført på innvandrertjenesten. Det blir budsjettert med et mindreforbruk. Regnskapet viser et større mindreforbruk enn det er budsjettert med, jf. tabell 6.3.

Tabell 6.3 Budsjettert og resultatført innsparing for Innvandrertjenesten Sunndal, hele tusen kroner.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Budsjett	- 244	-851	-198	-2852	-4049	-7173
Regnskap	- 3923	-5123	-6897	-19611	-19565	
Avvik	3679	4272	6699	16759	15516	

Kilde: Sunndal kommune

Disse midlene omfatter mer enn flyktningetjenesten. Midler til blant anna asylmottaket inngår.

Det går fram av PS 80/16 Årsplan og budsjett 2017 og økonomiplan 2018-2020 for Sunndal kommune (Kommunestyret 14.12.2016) at budsjettet for 2016 er korrigert til - 5 523 000 kroner. Det er budsjettert med et mindreforbruk i 2017 på 7 173 000 kroner. I perioden 2018-2020 er det budsjettert med et mindreforbruk på 6 673 000 kroner alle årene.

Om bosetting skjer 1. januar eller 31. desember, får kommunen støtte for hele året. Skjer mye av bosettingen på høsten, vil det bli «overskudd».

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Årsoverskudd eller deler av dette, blir avsatt til **flyktningefond**. (disposisjonsfond) Det framgår av protokoll ved behandling av årsregnskap for 2016, at av det samla mindreforbruket i 2016, er 9,8 mill. kroner vedtatt avsatt til flyktningefond. Per 31.12 2016 var flyktningefondet 13,6 mill. kroner.

Det kommer fram i samtale at dette burde vært periodisert, og gå i balanse. Kommunen skal endre navnet flyktningefondet til **periodisering av flykningmidler**.

Andre enheter i kommunen blir styrket via integreringstilskuddet. Utgifter blir refundert fra flyktningetjenesten i samsvar med rundskriv. Innvandrertjenester «kjøper» også vaktmestertjenester fra eiendomstjenesten i kommunen tilsvarende 110 % stilling. Det blir inngått avtale mellom enhetene som blir godkjent av rådmannen.

Skoletilskudd ble faset ut fra 31.12.2013. Det var tidligere øremerka skoletilskudd per barn. Dette er nå inkludert i integreringstilskuddet. Grunnskoletjenesten får midler etter oppgitt antall barn med bakgrunn i tilskuddet som tidligere ble sendt direkte til grunnskoletjenesten. Kommunen (og skolene) får nå noe mer enn tidligere for barna. Dette gjelder tilbud utover det vanlige skoletilbudet.

På tilsvarende måte går det tilskudd til barnehagene (fordeling per barn) etter søknad.

Det kommer fram i samtale at barn og unge får tjenester på lik linje med andre dekt over enhetenes budsjett, og at det er forholdsvis lite ekstra som går spesielt til barn og unge.

Voksenopplæringen er ført under eget ansvar (2050). Størsteparten av denne tjenesten er finansiert av statstilskudd til undervisning.

For flyktninger som har vært bosatt mindre enn 5 år, blir NAV sine utgifter refundert fra Innvandrertjenesten. Om noen for eksempel har mange barn, vil introduksjonslønn, barnetrygd, bostøtte ikke alltid være tilstrekkelig. Noen har helseplager og vil ikke være aktuelle for arbeidslivet. De over 55 år har ingen rettigheter til deltakelse, men kommunen foretar en individuell vurdering om hva som er formålstjenlig. (De vil få tilbud om å delta på skole for å lære norsk og samfunnskunnskap.) For disse er alternativet NAV.

Sunndal kommune har som ledd i fattigdomsprosjekt kulturbilletter. Dette blir også gitt til flyktningbarn for en periode. Dette får i så fall NAV refundert.

Det kommer fram at det kan være diskusjon rundt hva det skal gis støtte til. Det kommer fram at det er fokus på at støtte skal være på linje med hva som gis til befolkningen ellers.

Midler ut over dette til andre enheter blir fordelt etter søknad og eventuelle vedtak fattet i kommunestyret, administrative avtaler som utgifter til vaktmester og renhold, tolkeutgifter i alle kommunale tjenester, utgifter i barnevernet, NAV etter refusjonskrav, Kulturtjenesten, frivillige organisasjoner, Næringsselskapet (prosjektmidler), Sunndal videregående skole (prosjektmidler) o.a.

Flyktningefond/disposisjonsfond blir brukt til «ekstraordinære» forhold som etablering av innføringsklasse, 2-årig prosjektstilling ved NAV, samarbeid med videregående skole om etablering av tilbud til voksne. Kommunestyret disponerer midlene.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Kommunestyret gjorde for eksempel i møte 31.8.2016 følgende vedtak i sak 52/2016 Arbeid og aktivitet etter endt introduksjonsprogram – prosjektstilling ved NAV:

- Kommunestyret vedtar at det opprettes en 2-årig prosjektstilling ved NAV til kr 750.000 pr år i 2017 og 2018. Finansiering skjer ved bruk av disposisjonsfond. Prosjektstillingen evalueres etter endt periode på to år.

Kostnadskontroll og rapportering

Når det gjelder kostnadskontroll, blir det vist til at Innvandringstjenesten er del av det kommunale rapporteringssystemet. Tjenesten har til enhver tid kontroll på all økonomi.

Det er tertialrapportering til politisk nivå, og månedlig rapporteringer til rådmannen via VISMA (budsjett/regnskapssystem/ressursstyring). I VISMA framgår kommentarer til avvik som enheten rapporterer på. Det kommer fram at det er ønskelig med fokus på vesentlige avvik. Rådmannen har lagt fram sak til politisk nivå for endring og forbedring av rapporteringssystemet.

Det er egen årsmelding for hver tjeneste. Denne går til økonomi- og planutvalget. Det blir pekt på at dagens plan- og styringssystem er omfattende.

Det er ikke egen plan for flyktningetjenesten. Det er skepsis til dette da flyktninger skal bruke det vanlige tjenestetilbudet. Det blir pekt på at det ikke er så mye spesielt for flyktninger. De vanlige tjenestene skal brukes.

4.3 Vurdering

Revisjonens undersøkelse viser at Sunndal kommune har fokus på kostnadskontroll. Tjenesten har et mindreforbruk og har opparbeidet fond. Revisjonen har ikke gått nærmere inn på bakgrunnen for mindreforbruket. En grunn er at det statlige tilskuddet kan komme ett år, mens utgiftene kan komme senere.

Det er månedlig rapportering til rådmannen og tertialrapportering til politisk nivå.

Integreringstilskuddet er ikke øremerka midler. Dette gir mulighet for lokale prioriteringer og tilpasninger innenfor overordna føringer. Når kommunen bosetter flyktninger, er dette noe som har betydning for så å si hele den kommunale drift/ tjenesteyting.

Integreringstilskuddet blir ført på innvandrertjenesten, og det er system med avtaler, som godkjennes av rådmannen, og refusjon av utgifter mellom enheter. Dette gjelder også internt i enheten.

Revisjonen har i denne rapporten ikke gått inngående inn i budsjett og regnskap og forvaltningen av midlene. Revisjonen har derfor ikke grunnlag for å gi vurderinger knyttet til forvaltningen av midlene, men vil påpeke at det er eksempel på andre kommuner som fører statstilskuddet sentralt for deretter å fordele midler mellom ulike tjenester. I hvilken grad dette ville være mer tjenlig for Sunndal kommune, har revisjonen ikke grunnlag for å si noe om.

Bruken av midlene/ prioriteringen vil være en politisk beslutning.

5. Vedlegg

Vedlegg 1: Kilder til revisjonskriterier

- Lov av 15.5.2008 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her ([Utlendingsloven](#))
- Lov av 4.7.2003 om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere [Introduksjonsloven](#)
- Lov av 25.9.1992 om kommuner og fylkeskommuner ([Kommuneloven](#))
- Rundskriv G-01/2016 til lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)
- NOU 2011: 14 Bedre integrering - Mål, strategier, tiltak
- IMDi; Hvem har rett til hva slags opplæring (sist oppdatert 3.3.2016)
- [IMDi](#); Integreringen i Sunndal kommune - tall og statistikk over integreringen i kommunen HelseDirektoratet, [Veileder IS-1022](#): Veileder for helsetjenestetilbudet til asylsøkere, flyktninger og familiejenforente
- *Lov av 17.7.1998 om grunnskolen og den vidaregående opplæringa (opplæringslova)*
- [Lov om voksenopplæring](#)
- [Lov om barnehager](#)

Kommunens plikter etter introduksjonsloven (IMDi.no)

Det er kommunene som er ansvarlige for at flyktninger og innvandrere får det tilbudet de har krav på etter introduksjonsloven. Kommunen har blant annet følgende plikter:

- Kommunen skal gjøre et skriftlig vedtak om hvorvidt flyktninger og innvandrere har rett til introduksjonsprogram eller opplæring i norsk og samfunnskunnskap eller ingen av delene. Alle vedtaksmalene finnes i Nasjonalt introduksjonsregister og på siden [vedtaksmaler](#).
- Introduksjonsprogram skal tilbys innen tre måneder etter bosetting i kommunen, eller etter at personen selv har bedt om det. Det er kommunens ansvar at de som har rett til introduksjonsprogram får dette tilbudet.
- Oppfølging av individuell plan. Kommunen må sørge for at det opprettes en felles individuell plan for både norskopplæringen og introduksjonsprogrammet. Kommunen har det overordnede ansvar for at tiltakene i planen følges og at planen tas opp til ny vurdering med jevne mellomrom. Ved vesentlige endringer i planen skal det fattes nytt vedtak. Voksenopplæringen er ansvarlig for at opplæring i norsk og samfunnskunnskap utføres etter egen læreplan.
- Kommunen har plikt til å drive internkontroll av ordningen. Regjeringen har utarbeidet en [veileder for kommunene](#) for dette arbeidet. Fylkesmannen skal føre tilsyn med kommunene, og sørge for at de tilbyr deltakerne det de etter loven har rett på.

Om introduksjonsprogrammet

Nyankomne flyktninger og deres familiejenforente som har behov for grunnleggende kvalifisering, deltar i [introduksjonsprogram](#) i kommunen de er bosatt i. Målet er at de skal lære seg norsk og komme raskt ut i arbeid eller utdanning. Dette forutsetter et godt samarbeid mellom kommunale etater, næringslivet og frivillige organisasjoner i kommunen.

Introduksjonsloven § 4 bestemmer at introduksjonsprogrammet «*minst*» skal inneholde «*tiltak som forbereder til videre opplæring eller tilknytning til yrkeslivet*».

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Alle deltakere i introduksjonsprogram og norskopplæringen skal ha en individuell plan som skal utformes på bakgrunn av en kartlegging. (§ 6) Planen skal si noe om mål med deltakerens program og opplæring, og hvilke aktiviteter og tiltak som må til for å nå disse. Planen skal utarbeides i samråd med vedkommende. Kommunen skal revidere planen jevnlig.

I mal for individuell plan inngår også «Eventuelle andre tiltak som inngår som en del av introduksjonsprogrammet» Herunder beskrivelse av tiltaket, ansvarlig, og avkryssing for gjennomføring. Det inngår også spørsmål om «Deltaker har fritids- og integreringstiltak/ aktiviteter som ikke inngår som en del av introduksjonsprogrammet.» Videre framgår «Rett til å klage på innholdet i den individuelle plan». Denne retten følger av introduksjonsloven § 22 og forvaltningsloven § 28. Klagen skal sendes til kommunen. Dersom kommunen ikke endrer den individuelle plan, skal kommunen sende klagen videre til fylkesmannen.

[IMDi](#) skriver følgende om tverrfaglig samarbeid:

- For å oppnå god kvalitet i tilbudet til deltakerne er man avhengig av godt tverrfaglig samarbeid med flere enheter/virksomheter. Det kan være aktuelt at programrådgiveren, norsklæreren og programdeltaker lager planen med ev. bistand fra NAV, helsepersonell osv. Det tverrfaglige samarbeidet foregår i møter og ved å ha jevnlig kontakt. På den måten får man mulighet til å samarbeide og samordne når det er sammenfallende behov, og oppdage om det er behov for å justere planen underveis. Det tverrfaglige samarbeidet vil gi felles kunnskap, slik at det satses på riktig tiltak til rett tid. Det vil på samme tid virke positivt for programdeltakeren å erfare at ulike samarbeidspartnere drar i samme retning til beste for deltakeren.

Kommunen gjennom en flyktingetjeneste eller programrådgiver, NAV og voksenopplæringen har forpliktende ansvar for introduksjonsprogrammet. Andre som kan ha sentrale roller er frivillige organisasjoner og næringslivet. ([Samarbeid, roller, ansvar – introduksjonsprogrammet](#))

Rundskriv [Q-27/2015](#) beskriver forpliktelser og ansvar for henholdsvis kommune og Arbeids- og velferdsetaten for oppfølging av deltakere i introduksjonsordningen, herunder inngåelse av samarbeidsavtale.

[Programrådgiver](#) har ansvar for å:

- veilede: gjennomføre kartlegging av deltakeren, utarbeide individuell plan sammen med deltakeren, ha oppfølgingsansvar for deltakeren og for å revidere planen i hele programperioden, følge opp deltakeren i overgang ordinær utdanning eller arbeid, informere og henvise til aktuelle instanser for godkjenning av utdanning og realkompetansevurdering, sikre at deltakeren skaffer til veie relevante dokumenter og bistå deltakeren i å få oversatt medbrakte vitnemål, attester og lignende.
- koordinere: samordne tiltak og kontakt mellom andre kommunale aktører og arbeidsgivere, avklare oppgave og ansvarsfordeling, danne tverrfaglige team og møteplasser ved behov
- saksbehandle: gi informasjon til deltakeren om ordningen, rettigheter og plikter, fatte vedtak og håndtere klager

IMDi tar opp sider ved [foreldrerollen](#). Det blir vist til utfordringer med å mestre foreldrerollen i et nytt land.

[Veileder \(IS-1022\)](#) for helsetjenestetilbudet til asylsøkere, flyktninger og familiegjeforente:

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

- Asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente har samme rett til helsetjenester som den øvrige befolkningen.
- Helsepersonell har ansvar for å vurdere behovet for å bestille kvalifisert tolk i møte med pasient med begrensede norskkunnskaper.
- Skoler og barnehager er viktige arenaer i barns oppvekst som bør inkluderes i samarbeid med helse- og omsorgstjenestene. Gjensidig råd og veiledning om spesielle behov som barn med flyktningeerfaring kan ha er viktig for å forebygge problemer og fremme integrering.
- bør avsette fagressurser – tverrfaglige flyktningehelseteam (vist til at kommuner har gode erfaringer med dette)
- Helsedirektoratet anbefaler at alle kommuner som forbereder seg på å ta imot flyktninger eller asylsøkere nå oppretter flerfaglige flyktningehelseteam hvor også spesialisthelsetjenesten kan inngå. Teamet bør ha en aktivt oppsøkende tilnærming og kan være bemannet med lege, psykolog, sykepleiere, helsesøster og personer med sosialfaglig og flerkulturell kompetanse. Personer med psykososiale problemer bør få rask snarlig kartlegging og oppfølging.
- Sosial støtte og aktivisering er viktig for å skape struktur og forebygge psykososiale problemer. Psykiske lidelser hos asylsøkere og flyktninger henger i stor grad sammen med påkjenninger i eksilsituasjonen, blant annet manglende sosialt nettverk, mangel på meningsfulle oppgaver i hverdagen, endring av sosioøkonomisk status mv. Slike faktorer kan ha mer å si for den psykiske helsen enn påkjenninger opplevd før og under flukt eller migrasjon
- Kommunene bør i samarbeid med mottakene legge til rette for at **frivillighetsfeltet**, idrettslag, ungdomsklubber og andre aktivitets- og kulturtilbud, kan bidra inn i mottakene og ellers være en sentral del av integreringsarbeidet i bosettingskommunene.
- Identifisering av ressurspersoner blant asylsøkere og flyktninger som kan være aktive bidragsyttere i denne sammenhengen kan være hensiktsmessig. I den grad det er mulig bør asylsøkere og flyktninger få mulighet til å ha innflytelse på de rammene de lever under, så vel som sin egen situasjon for å motivere til egeninnsats og økt mestring.
- Helsestasjons- og skolehelsetjenesten skal gi et helsefremmende og forebyggende tilbud til alle gravide, barn og unge 0-20 år.

Internkontroll

Kommunen skal i henhold til introduksjonslovens § 24 føre internkontroll. Kommunen må sette i gang systematiske tiltak som skal sikre at kommunens aktiviteter planlegges, organiseres, utføres og vedlikeholdes i samsvar med krav fastsatt i introduksjonsloven eller i forskriftene til introduksjonsloven.

En rekke dokumenter om kommunal egenkontroll finnes tilgjengelig på nettsidene til Kommunal- og moderniseringsdepartementet. ([Veileder](#) om plikt til kommunal internkontroll med ordningene i introduksjonsloven Q-1221B)

Rådmannen har ansvar for betryggende kontroll jf. [kommunelovens § 23](#):

- Administrasjonssjefen skal påse at de saker som legges fram for folkevalgte organer, er forsvarlig utredet, og at vedtak blir iverksatt. Administrasjonssjefen skal sørge for at administrasjonen drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, og at den er gjenstand for betryggende kontroll.

Kommunen kan sikre egen etterlevelse av krav i lov og forskrift gjennom blant annet:

- Klargjøring av ansvarsfordeling lokalt.

Årsplaner – Sunndal kommune

I kommunens årsplaner er det en rekke tiltak rettet for integrering, under gis noen eksempler:

- **Grunnskolen:** Årsplan 2015: Videreutvikle samarbeidet med innvandrertjenesten omkring minoritetsspråklige elever og deres familier. Årsplan 2016: Etablere innføringsklasser for grunnleggende norskopplæring for minoritetsspråklige og samarbeide med innvandrertjenesten omkring minoritetsspråklige elever, deres familier samt grunnskoleopplæring for voksne.
- **Barnehage:** Årsplan 2016: Implementere og sikre gode rutiner for mottak av minoritetsspråklige barn og familier. Fagnettverk for språk/ flerspråklighet med erfaringsdeling med innvandrertjenesten.
- **NAV Sunndal:** Årsplan 2015: Styrke samarbeidet med innvandrertjenesten tidlig i introduksjonsprogrammet til den enkelte. Fokus på «Arbeid først», høvelig arbeid, krav og forventninger i arbeidsmarkedet samt arbeidskraftbehov lokalt, regionalt og nasjonalt.
- **Innvandrertjenesten:** Årsplan 2015: Arbeide aktivt for å sikre alle brukerne et godt aktivitets- og fritidstilbud. Øke samarbeidet med næringsliv og frivilligheten. Bevisstgjøre andre offentlige tjenester på ansvaret de har overfor flyktninger og asylsøkere. Årsplan 2016: Mål: God helse blant flyktninger og asylsøkere i Sunndal. Tiltak: Arbeide aktivt for å sikre alle brukere et godt aktivitets- og fritidstilbud. Arbeide med psykisk helse gjennom tverrtjenestlig arbeid. Mål: Være et regionalt kompetansesenter innen fagområdet. Tiltak: Samarbeide med Kulturtjenesten for å få frivilligheten inn i integreringsarbeidet.
- **Kultur – fritid:** Årsplan 2016: Hovedmål: Sunndal kommune skal prioritere ungdomsarbeid og gode oppvekstmiljø. Mål: Kulturtjenesten skal bidra til et trygt og stimulerende ungdomsmiljø, Tiltak: Utvikle tilbudet ved Sunndal ungdomssenter. Nå et medlemstall på 100. Arrangere Barnas verdensdager 2016 – i samarbeid med andre.
- **Helse- og barneverntjenesten:** Årsplan 2015: Samarbeid helse- og barnevern-, barnehagen-, grunnskole, kultur-, innvandrertjenesten, samt PPT, NAV og Sunndal videregående skole for å sikre arbeid med systematisk utvikling av planer og tverrfaglig praksis overfor barn i aldersgruppen – 1-20 år, samt deres familier og øvrige omgivelser. Årsplan 2016: Økt fokus på psykisk helse ved barneungdoms- og videregående skole med helsesøster mer til stede ute på skolene. Delta aktivt i prosjekt... (samarbeidspartnere blant annet innvandrertjenesten) Opprettelse av samordningsenhet... brukere med store og sammensatte behov. Mål: Gode helsetilbud til asylsøkere og flyktninger. Tiltak: (smittsomme sykdommer), videreføre «Åpent kontor» og helseinformasjon ved Voksenopplæringen.

Kulturplan 2009-2019 (Kulturplan 2009-2019 Rettet etter vedtak kommunetyresak 51/09) omtaler og har tiltak knyttet til kultur og integrering og frivilligheten, blant annet spre informasjon og kunnskap, fadderordninger, etablere frivillighetens hus.

[Kommuneplan 2014-2020](#) Samfunnsdelen har blant annet som mål god helse og livskvalitet for alle. Strategier er blant annet: samarbeide med lokale lag og organisasjoner.

Tidlig tverrfaglig innsats er et satsingsområde i Sunndal kommune. Både barnehagene, skolene, barnevernet, helsestasjon og skolehelsetjenesten ser en økning i antallet barn med

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

utfordringer knyttet til psykisk helse. Det er nødvendig med tidlig, tverrfaglig innsats for å avdekke og følge opp dette. Ulike tverrfaglige prosjekt planlegges oppstartet i planperioden.

Aktiv hverdag for alle. Innbyggere som av ulike årsaker ikke er i arbeid eller har noe annet fast å gå til, står i fare for å bli isolert og falle ut av samfunnet. For disse er det viktig å få til faste møteplasser. Videreutvikling av lavterskel-tilbudet «Aktiv hverdag» vil være et viktig bidrag på veien mot arbeid og aktivitet for personer som av ulike årsaker har falt ut av utdanning eller arbeid.

Kommunestyret behandlet «Helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse for Sunndal kommune» i møte 17.3.2016. Det ble vedtatt at det skal utarbeides risiko- og sårbarhetsanalyse for innvandrertjenesten i løpet av høsten 2016. Kommunen ved ass. rådmann opplyser at det er avholdt planleggingsmøte i november 2016, og selve analysen hadde sitt oppstartmøte 18. januar 2017.

Innvandrertjenesten utarbeider, på like linje med andre enheter, årsplan for sine tjenester. Disse blir behandlet som del av budsjett/økonomiplan. Innvandrertjenesten har skissert mål og tiltak.

Sunndal kommune har [Handlingsplan for vold i nære relasjoner Sunndal kommune 2013-2016](#) Handlingsplanen skal rulleres. Ansvar er lagt til helse og barnevern.

En bredt sammensatt arbeidsgruppe har utarbeidet [Statusrapport for folkehelse i Sunndal kommune 2015](#):

- For å styrke forebygging og minske behandling på lengre sikt, bør kommunen ha tidlig innsats mot barn og unge og familier som sliter i svangerskaps- og nyfødtp perioden som innsatsområde, med følgende:
 - Videreføring av det tverrfaglige arbeidet med å gripe tidlig inn i forhold til problemutvikling. At innsats settes inn på et tidlig tidspunkt er av avgjørende betydning både for den enkelte og for samfunnet. Jo tidligere et problem oppdages og innsats settes inn, desto større er sannsynligheten for en positiv utvikling. Den samfunnsøkonomiske gevinsten av tidlig innsats er høy, fordi færre vil utvikle alvorlige problemer.
 - Godt kvalifisert og nok personale i helsestasjon, barnehager og skole. Å gripe tidlig inn er i seg selv ikke tilstrekkelig. Tidlig innsats krever faglig trygghet, oversikt og tilgang på kunnskap og kompetanse

Integrering er ett tema: Sunndal voksenopplæring er en kommunal skole for innvandrere over 16 år og er en avdeling i Innvandrertjenesten i Sunndal kommune. Det overordnede målet ved Sunndal voksenopplæring er å styrke innvandrernes mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunns liv, og deres økonomiske selvstendighet, tilrettelegge for utdanning og arbeid for mennesker med ulik etnisk og utdanningsmessig bakgrunn. Skolen skal bidra til å fremme inkludering og kulturelt mangfold. Opplæring skal gjøre integreringen lettere både for innvandrere og asylsøkere som er kommet hit, og for lokalsamfunnet generelt. Språkopplæring og samfunnskunnskap er avgjørende for hvor god integreringen blir for den enkelte. Kulturforskjeller har også betydning for integreringen. Til forskjell fra de fleste norske foreldre er det ikke vanlig å følge sine barn på fritidsaktiviteter og lignende i mange andre kulturelle samfunn. Foreldre med andre kulturelle bakgrunnen «mister» med dette en viktig møteplass med norske foreldre. Integrering er vanskeligere jo eldre man er, der er derfor vanskelig å integrere voksne flyktninger tilstrekkelig i lokalsamfunnet. Det gjøres et godt

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

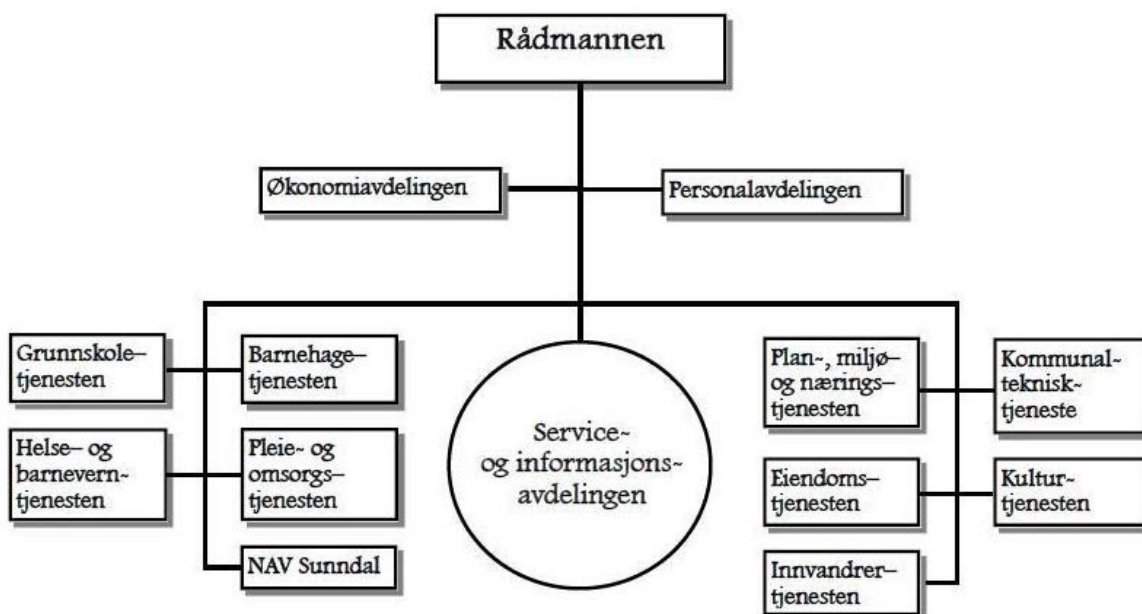
integreringsarbeid i Sunndal og utviklingen viser at vi får stadig flere innvandrere i vår kommune. En videre satsing for å sette innvandrerbefolkningen i stand til å ta seg arbeid i Sunndal, vil gi verdifull arbeidskraft.

Sosiale møteplasser er ett tema: Sosiale møteplasser bidrar til å gi sosial kapital og nettverk som legger til rette for samarbeid til felles nytte og tillitsbygging. Sosial kapital bygger broer eller skaper bånd mellom mennesker. Tilliten gjør at samfunnet fungerer bedre og mer effektivt.

Mangfoldet av arenaer og møteplasser i et lokalsamfunn er viktig for å sikre høy sosial kapital. Biblioteket er en viktig arena, der møtes alle generasjoner og kjønn, de marginaliserte, arbeidsledige og ulike etniske grupper. Det er derfor viktig at biblioteket er synlig og lett tilgjengelig for alle.

Vedlegg 2: Organisering Sunndal kommune

Sunndal kommune er fra 2015 organisert i 3 stabsenheter og 10 tjenester.

Kjelde: Sunndal kommune, hjemmeside

Årsverk knyttet til de enkelte tjenestene

Antall årsverk i 2015 er oppgitt i parentes. Totalt var det 710 årsverk.

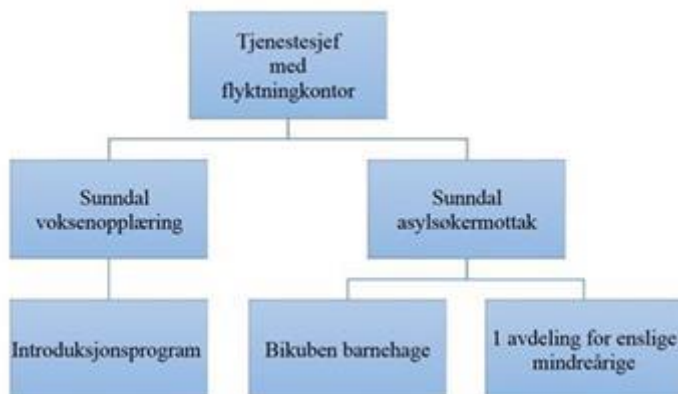
Stab (27):

Service- og informasjonsavdelinga
Økonomiavdelinga
Personalavdelinga

Tjenester:

Barnehagetjenesten (75)
Grunnskole-tjenesten (135)
Helse og barneverntjenesten (29)
Innvandrer-tjenesten (77)
NAV Sunndal (7)
Pleie og omsorgstjenesten (251)
Kultur-tjenesten (23)
Kommunalteknisk tjeneste (31)
Eiendomstjenesten (44)
Plan-, miljø- og næringstjenesten (11)

Innvandrer-tjenesten

[Sunndal voksenopplæring](#) er en avdeling i Innvandrer-tjenesten i Sunndal kommune. [Introduksjonsprogrammet](#) er organisert under voksenopplæringen.

Ulike samarbeidsfora

I [Handlingsplan for vold i nære relasjoner Sunndal kommune 2013-2016](#) står oversikt over ulike samarbeidsforum. I Sunndal var følgende samarbeidsforum etablert (2013):

- BAPP-grupper (Barn av foreldre med psykiske og eller rusproblemer) (Samarbeid mellom Barneverntjenesten, helsestasjon og PPT)
- Barneverntjenesten og politiet møtes hver måned
- Barneverntjenesten og Sunndal ungdomsskole møtes hver måned
- Barneverntjenesten, jordmor og helsestasjon møtes hver måned
- Hjelpetjenestene for barn og unge og barnehagene møtes hvert kvartal.
- Helse- og barnevern tjenesten og innvandrerntjenesten møtes hvert kvartal
- Innvandrerntjenesten og politiet møtes hvert kvartal
- NAV og politiet møtes hver måned
- NAV og pleie- og omsorgstjenesten v/ psykisk helsearbeid møtes annenhver måned
- Sunndal videregående skole, NAV og politi møtes 2 ganger pr år
- TIGRIS (Tidlig Intervensjon i forhold til rusbruk rundt GRAviditet og I Småbarnsperioden)
- (Samarbeidsmøter mellom Barneverntjenesten, jordmor, helsestasjon og NAV 4 ganger pr år)

Samordningsenheten har kommet til og ble etablert etter et prosjekt for barn og unge med spesielle og omfattende behov. Sunndal kommunestyre gjorde 5.10.2016 blant annet slikt vedtak:

- Organisering av et helhetlig opplærings- og avlastningstilbud for barn og unge, med barnet og familien i fokus. Det opprettes et team på tvers av tjenesteenhetene, med ansvar for det helhetlige tjenestetilbudet til barnet/ungdommen i skoletiden og i- og utenfor barnehage- og skoletid. Et større og sterkere fagmiljø skal sørge for samordning og bedre kvalitet i de samlede tjenestene. Kultur- og fritidstilbud og støttekontaktordningen skal sees i sammenheng med de øvrige tilbudene.
- Psykisk helsearbeid for barn og unge Helse- og barneverntjenesten gis det overordnede ansvaret for å følge opp og koordinere videre arbeid, følge opp foreslåtte tiltak og utarbeide temaplan for barn og unges psykiske helse.

Psykisk helse og flyktninger/ asylsøkere - Ansvar og organisering

Revisjonen ba om en oversikt over ansvar og organisering av psykisk helse for flyktninger i kommunen. Vi fikk slik tilbakemelding fra helsesjef 7.7.2017:

Helsestasjonsarbeidet følger Lov om helsetjenesten i kommunene. Arbeidet er lagt opp etter disse to veilederne i tillegg til smittevernloven.

- Nasjonal faglig retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon og skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom.
- Veileder for helsetjenestetilbudet til asylsøkere, flyktninger og familiegjeforente (IS-1022).

Organisering psykisk helse: Helse- og barneverntjenesten: Psykologtjeneste – psykisk helse for barn og unge. Pleie- og omsorgstjenesten: Psykisk helse for voksne

Helse- og barneverntjenesten består av flere avdelinger, der Psykologtjeneste er en avdeling.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Psykologtjenesten består av psykolog i 75 % stilling og 100 % stilling sykepleier psykisk helse for barn og unge. Avdelingen ble opprettet ved tilsetning av psykolog i 50 % stilling i juni 2015. Dette er derfor et nytt tilbud som har vært under innarbeidelse siden den ble opprettet.

Helsestasjonen: Helsestasjonen har 4 helsesøsterstillinger, familieveileder, jordmor, lege og merkantilt personale som alle jobber med asylsøkere og flyktninger i sine daglige oppgaver. De samarbeider tverrfaglig i kommunen eller med 2. linjetjenesten etter hvilke behov den enkelte har. Helsestasjonen har i tillegg ansatt 1,5 helsesøster/sykepleier som jobber spesielt med asylsøkere og flyktninger i kommunen. De har kontorlokaler ved Sunndal asylmottak, og har arbeidssted delvis der og delvis ved Sunndal helsestasjon.

Sykepleier/ helsesøster oppgaver:

- Helsestasjonen jobber generelt mye med psykisk helse i form av støttesamtaler, veiledning om medikamentbruk pga. psykisk helse, veiledning og råd.
- Åpen kontortid ved mottaket 2 dager pr. uke for «drop-in» samtaler.
- Åpent kontor 1 t/uke ved Voksenopplæringen for henvendelser. Samarbeider med personalet ved Voksenopplæringen ved behov.
- Samarbeider både fast og etter behov med ansatte ved mottaket, legene, Bikuben barnehage.
- Sykepleier ved EM-avdelingen samarbeider tett med sykepleier ansatt i prosjektstilling i f.t. psykisk helse ved EM-avdelingen.
- BUP (Barne- og Ungdoms Psykiatrisk tjeneste) samarbeid, sørger for henvisninger, oppfølging
- VPS (Ungdoms Psykiatrisk Sengepost) i Ålesund. Samarbeid og oppfølging.

Hjelpetjenestemøte ved mottaket:

- Ved behov innkaller leder ved EM-avdelingen til Hjelpetjenestemøte (flere ganger i året) med psykologtjenesten, sykepleier/ helsesøster ved EM, PPT, Voksenopplæringen, barnevernleder, ansatt ved ordinæravdelingen og en ansatt ved EM-avdelingen.
- Hjelpetjenestemøter (barneverntjenesten, PPT, helsestasjon, Bikuben barnehage, ordinær avdeling) ved asylmottaket 4. ganger i året. Fokuset er samarbeid, også innenfor psykisk helse.

Psykologtjenesten:

- Månedlig tilbud om veiledning i gruppe til alle ansatte ved mottaket, inkludert helsetjenesten for asylsøkere/ flyktninger.
- Ansatte ved mottaket har gruppesamtaler med enslige mindreårige.
- Undervisning vår og høst til EM (Enslige Mindreårige) om psykisk helse i samarbeid med prosjektstillingen i forhold til psykisk helse ved EM-avdelingen. Tilbudet er under utprøving i forbindelse med prosjektstillingen.
- Månedlig veiledning for alle ansatte ved helsestasjonen inkludert helsetjenesten for asylsøkere/ flyktninger.
- Tilbud til bosatte i kommunen på lik linje med øvrige barn og unge.

Samarbeid med psykisk helse for voksne:

- Psykologtjenesten og psykisk helse for voksne har startet et samarbeid som er under utvikling.

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

- Sykepleier/ helsesøster ved mottaket og psykisk helse for voksne samarbeider om tilbud til voksne asylsøkere ved Øran Aktivitetshus.

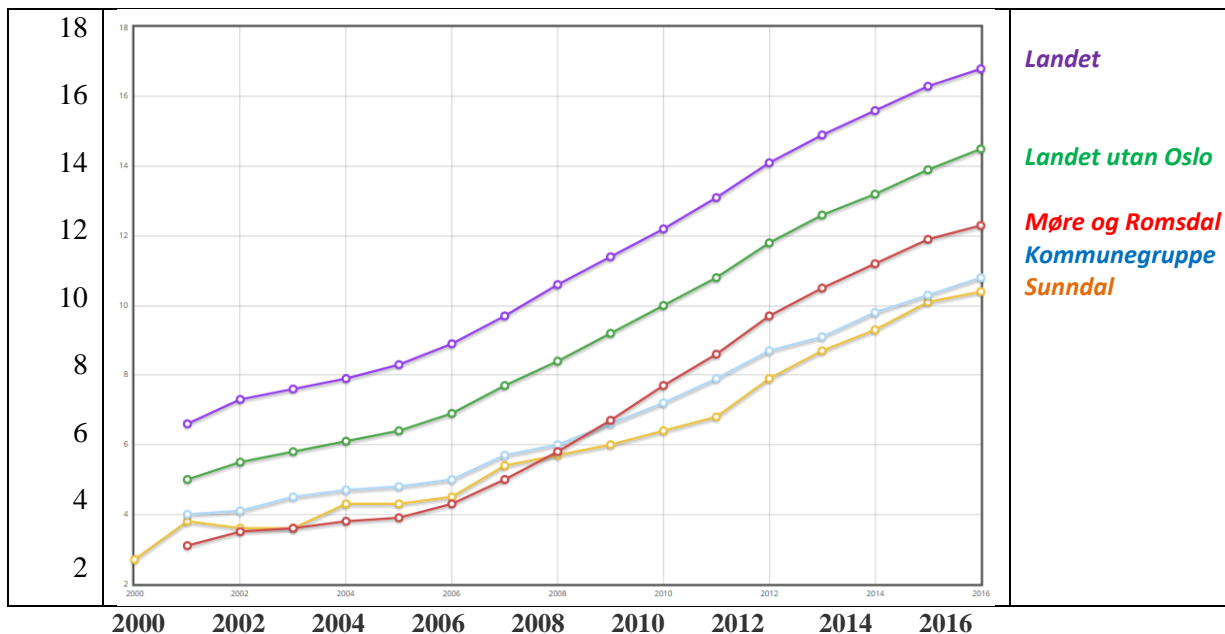
Pleie- og omsorgstjenesten

Pleie- og omsorgssjef gav følgende informasjon til revisjonen:

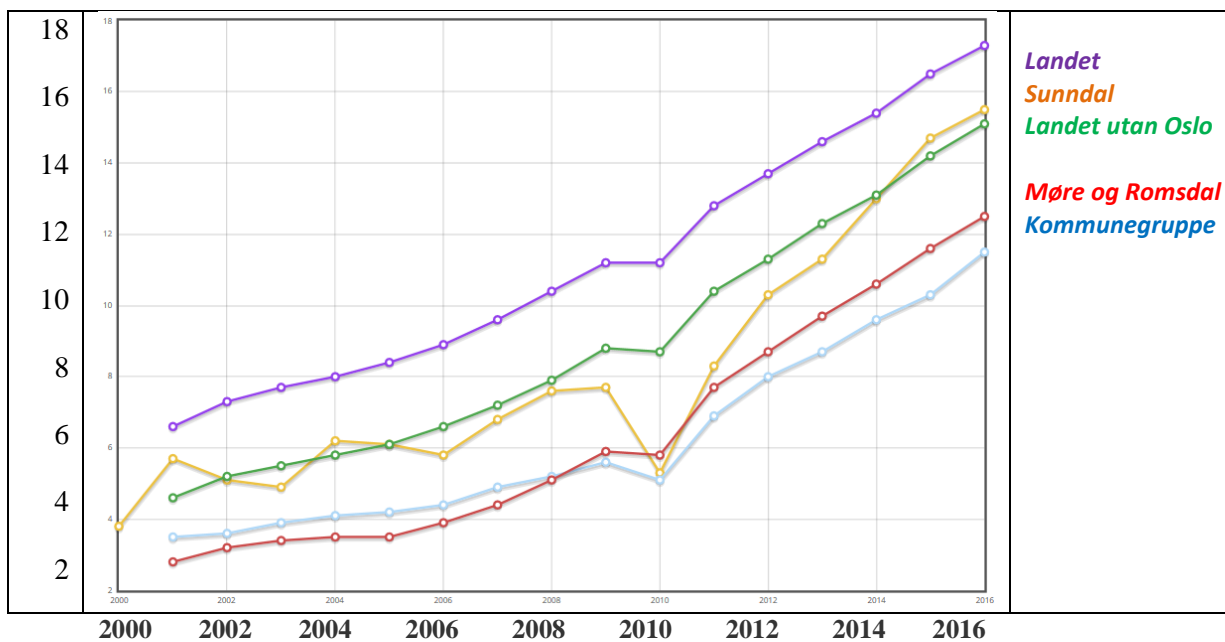
- Pleie- og omsorgstjenesten har en egen sone for psykisk helse. Vi har ansvar for alle over 18 år. Mange brukere har samtidig problemer med psykisk helse og rus. Det er derfor et tett samarbeid med NAV. Det er laget felles plan for psykisk helse og rus- denne ble vedtatt nå i vår. Det er utarbeidet samarbeidsrutiner mellom Sone for psykisk helse og NAV.

Vedlegg 3: Befolkningsdata m.m.

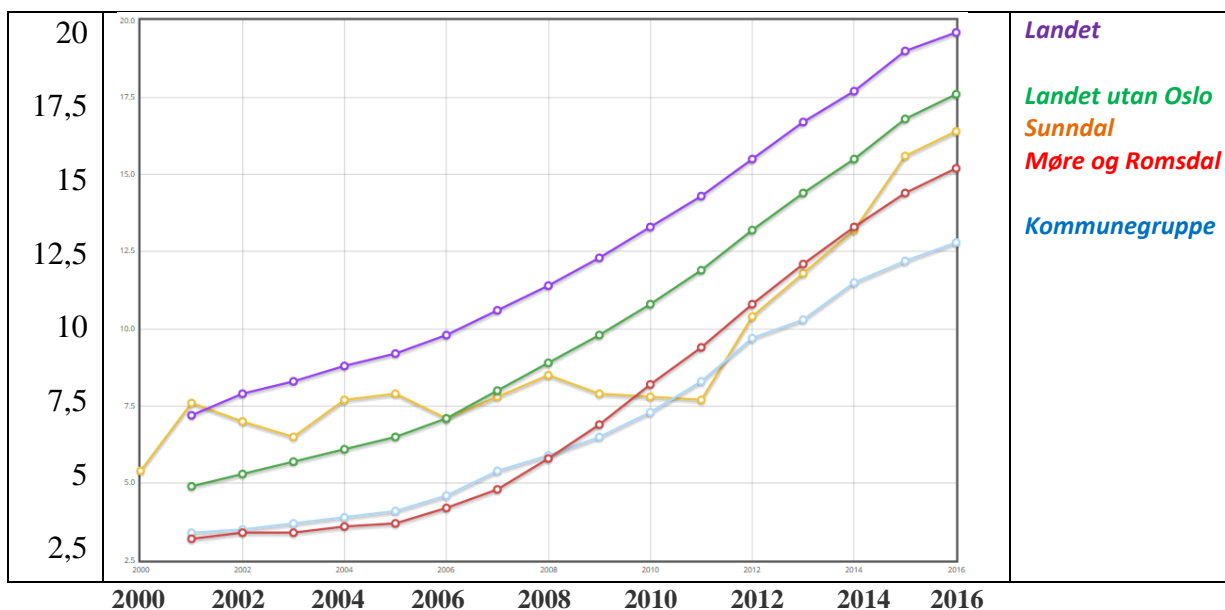
Figur 1: Andel innvandrerbefolkning, 2000 til 2016, [KOSTRA](#) , konsern, reviderte tall per 15.06.2017

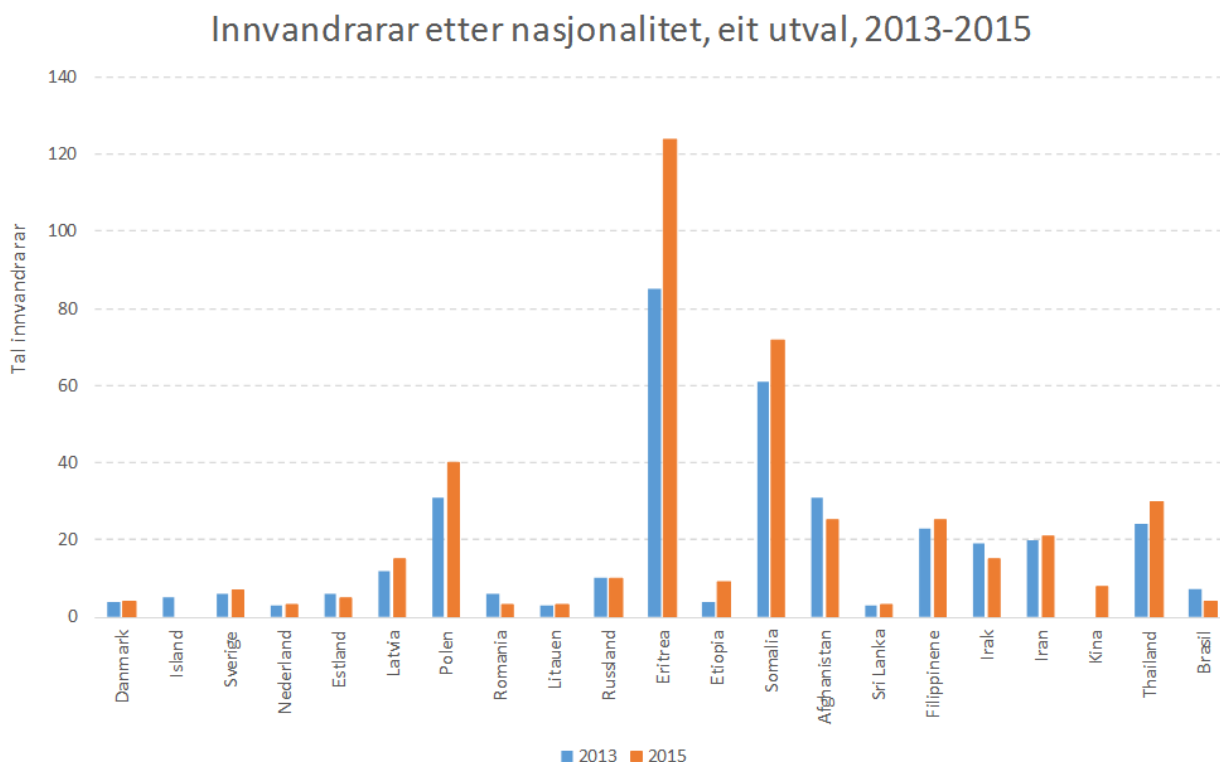
Figur 2: Andel innvandrerbefolkning 0-16 år, [KOSTRA](#) konsern, reviderte tall per 15.06.2017

Figur 3: Andel innvandrerbefolkning 0-5 år, KOSTRA konsern, reviderte tall per 15.06.2017

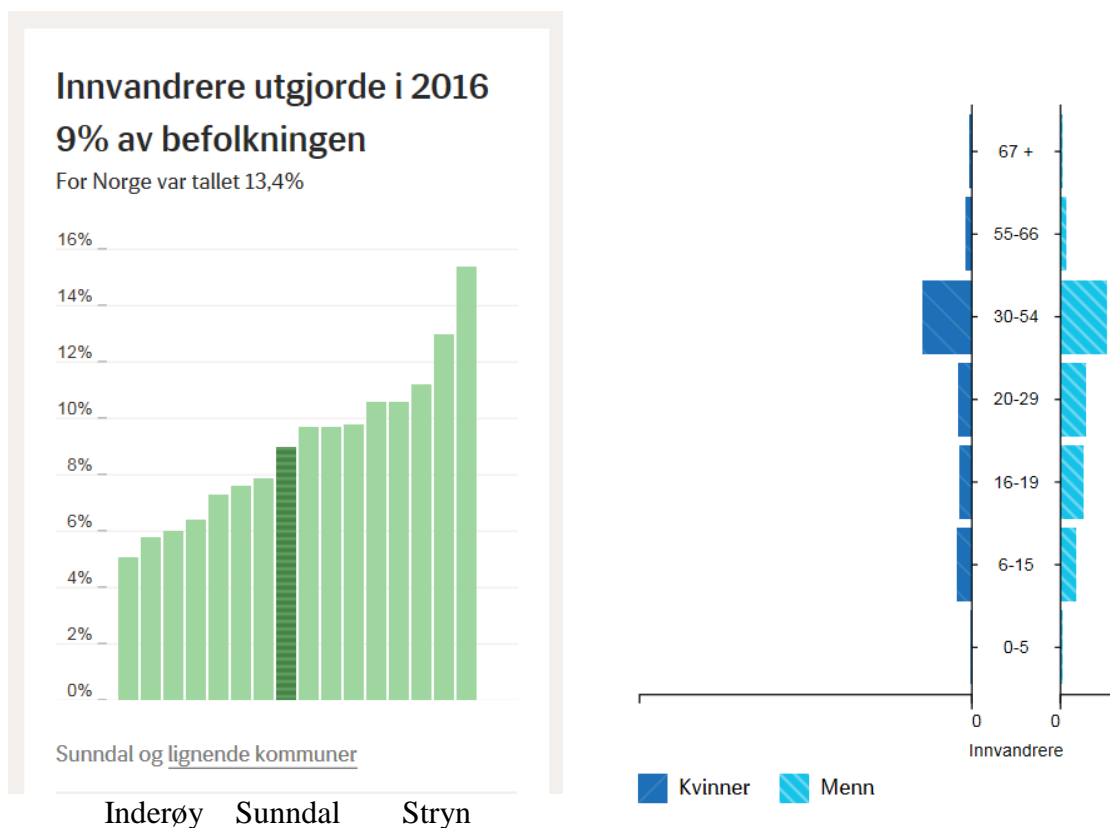
Figur 4: Innvandrere i Sunndal etter nasjonaliteter, et utvalg, 2013 og 2015.

Kilde: Møre og Romsdal fylkeskommune kommunestatistikk 2015 (basert på tall fra SSB)

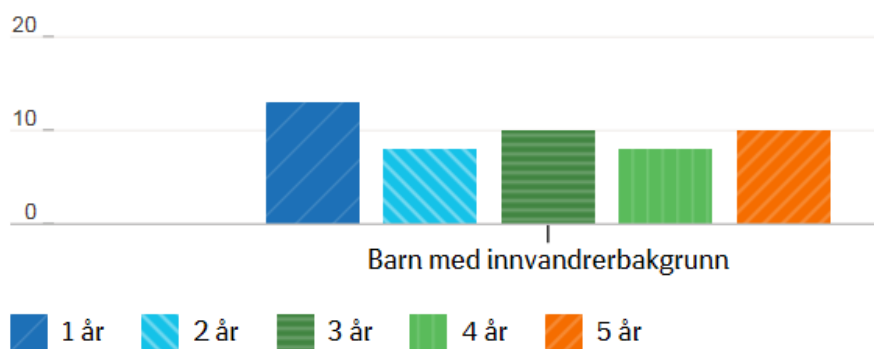
Kommentar: Flyktningene kommer fra Eritrea, Etiopia, Somalia, Afghanistan, Irak og Iran. Flytninger utgjorde vel 60 % av innvandrerne i dette utvalget i 2015 (*grovtelling*)

Figur 5: Andel innvandrere i Sunndal og lignende kommuner i 2016 og aldersfordelingen fordelt på kvinner og menn. Kilde: [Statistikk IMDi](#)

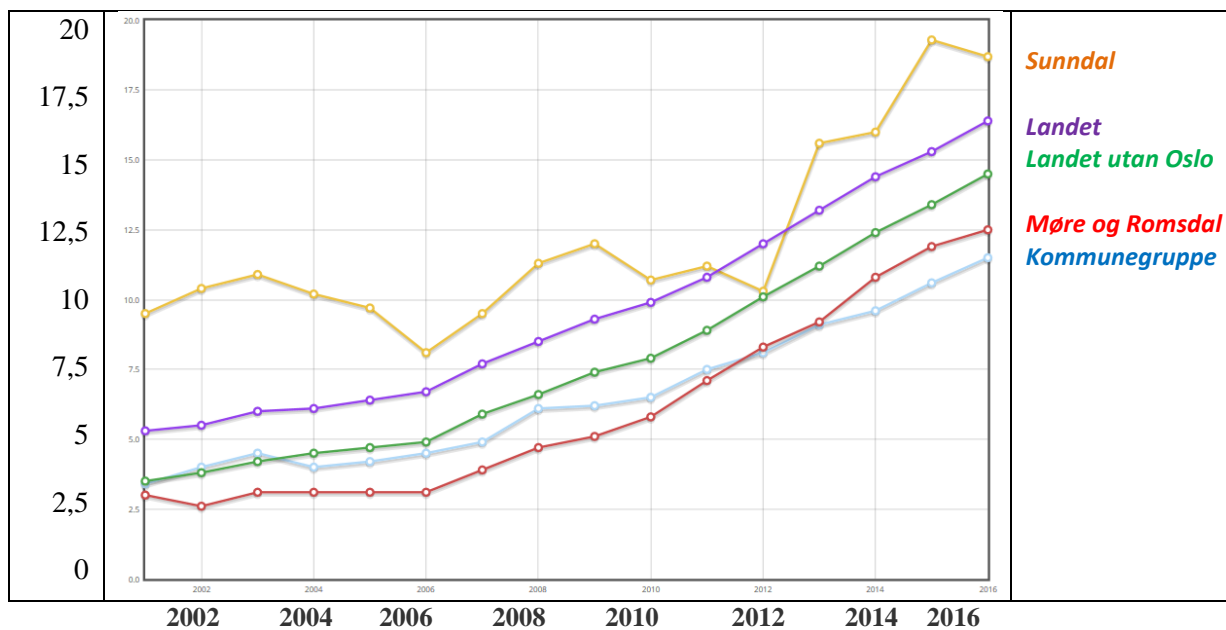
Kommentar: her sammenlignes Sunndal med 15 andre kommuner, derav Inderøy med lav andel og Stryn med høy andel innvandrere.

Figur 6: Andel barn med innvandrerbakgrunn fordelt på alder, Sunndal, 2016

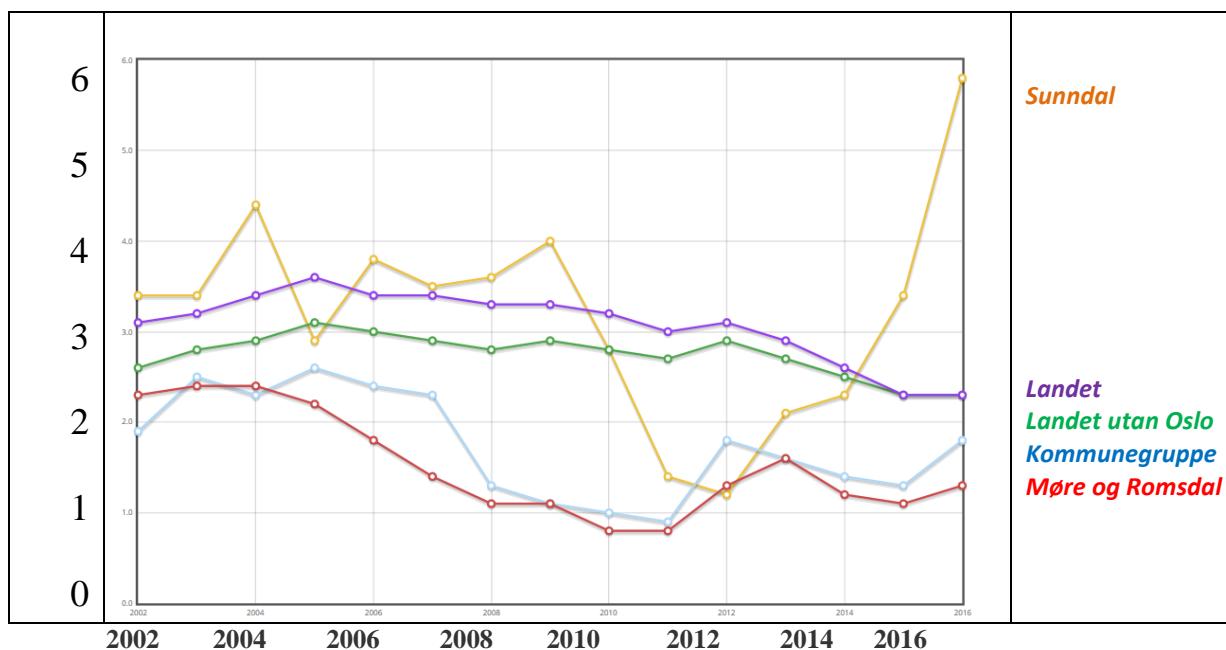
Kilde: [Statistikk IMDi](#)

Figur 7: Andel minoritetsspråklige barn i barnehage i forhold til alle barn med barnehageplass, KOSTRA konsern, reviderte tall per 15.06.2017

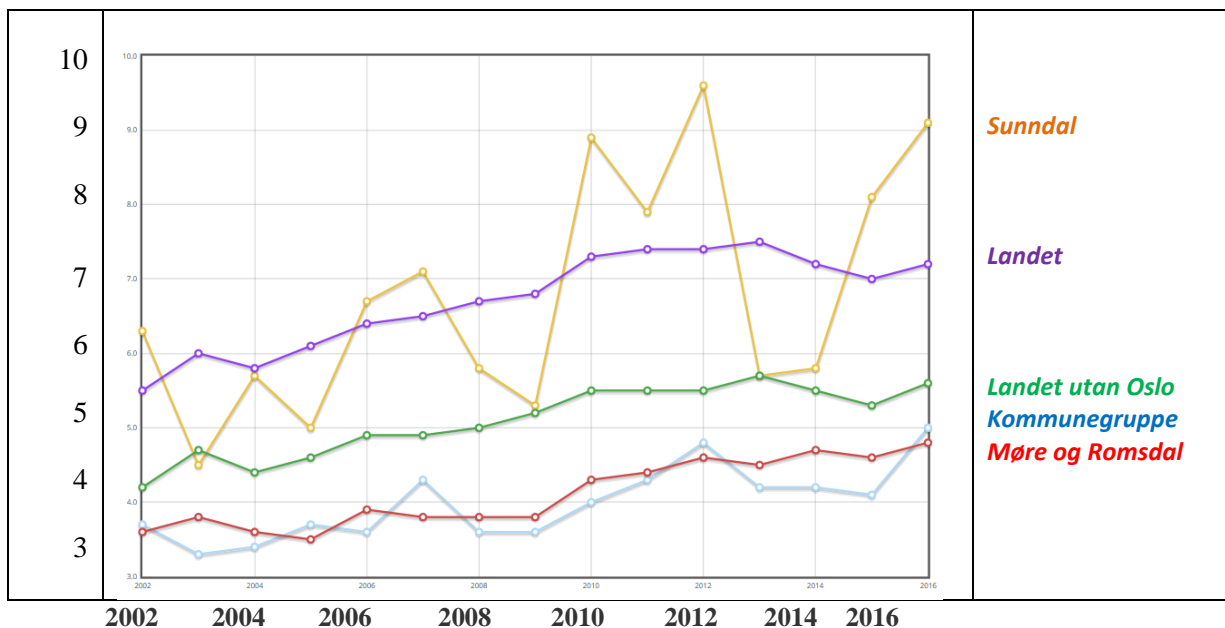

Figur 8: Andel elever i grunnskolen som får morsmålsopplæring, KOSTRA konsern reviderte tall per 15.06.2017

Indikatoren viser andelen av elever i grunnskolen som får morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring.

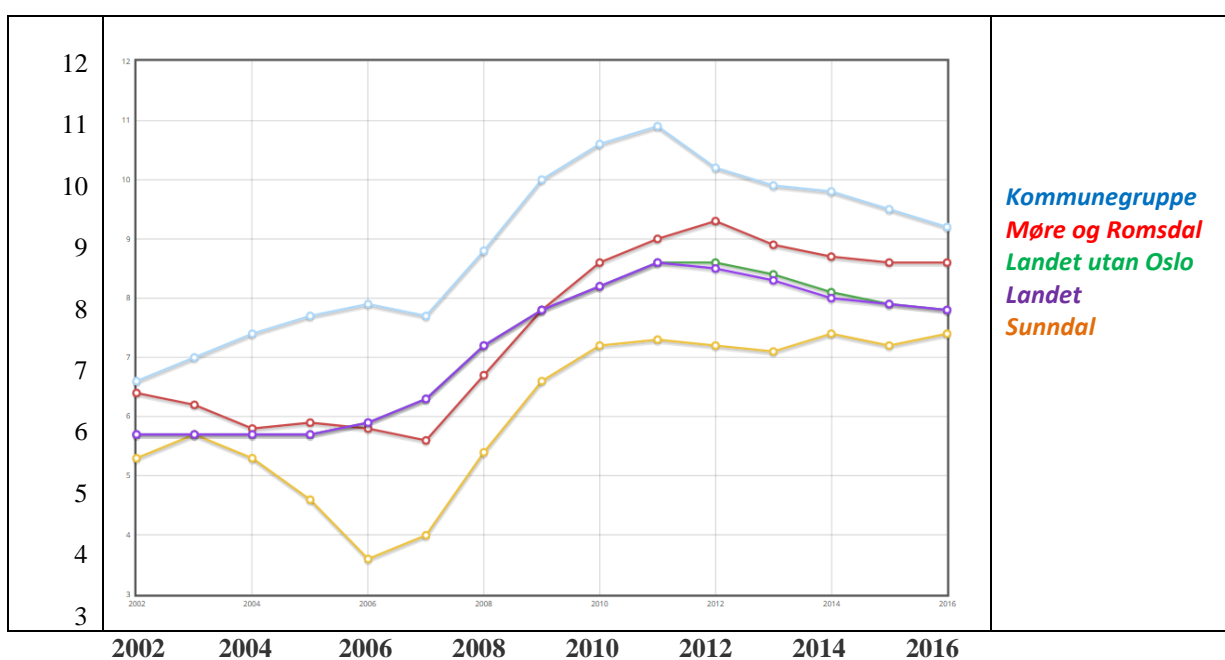

Figur 9: Andel elever i grunnskolen som får særskilt norskopplæring, 2002-2015, KOSTRA konsern reviderte tall per 15.06.2017

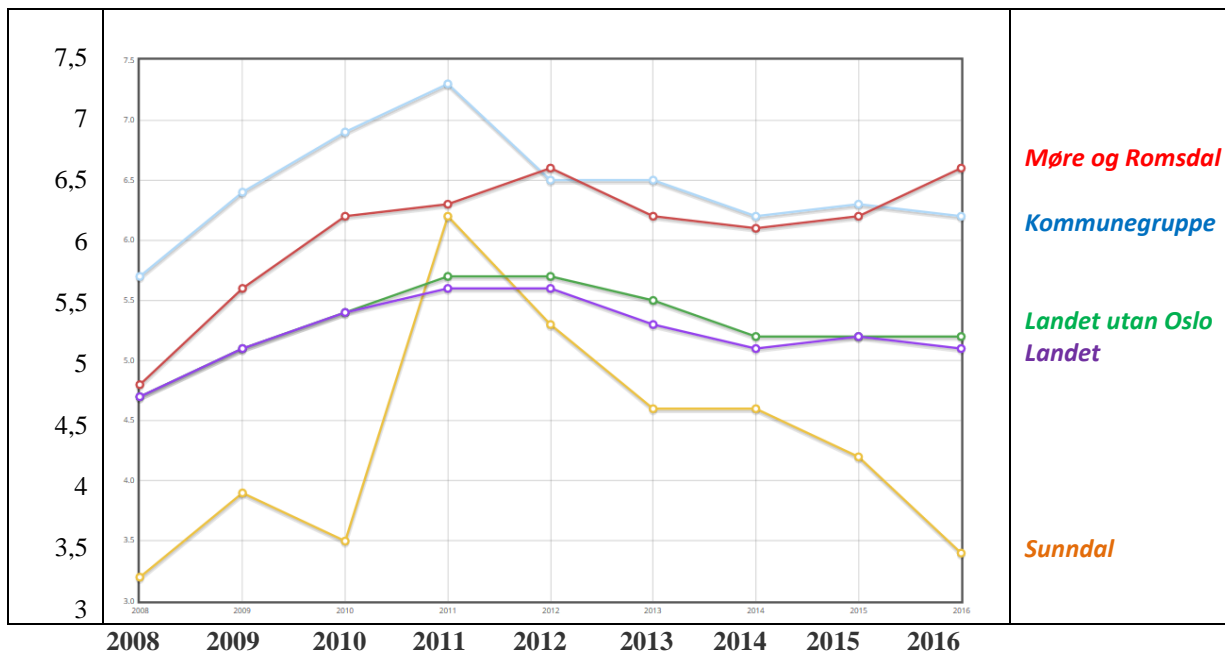

Kommentar: De elevene som etter kartlegging viser at de har for svake norskerferdigheter til å følge ordinær læreplan i norsk har rett til opplæring etter Opplæringsloven § 2-8. Dette innebærer særskilt norskopplæring, og om nødvendig morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring. Denne retten gjelder til man har tilstrekkelig ferdigheter i norsk til å følge ordinær opplæring.

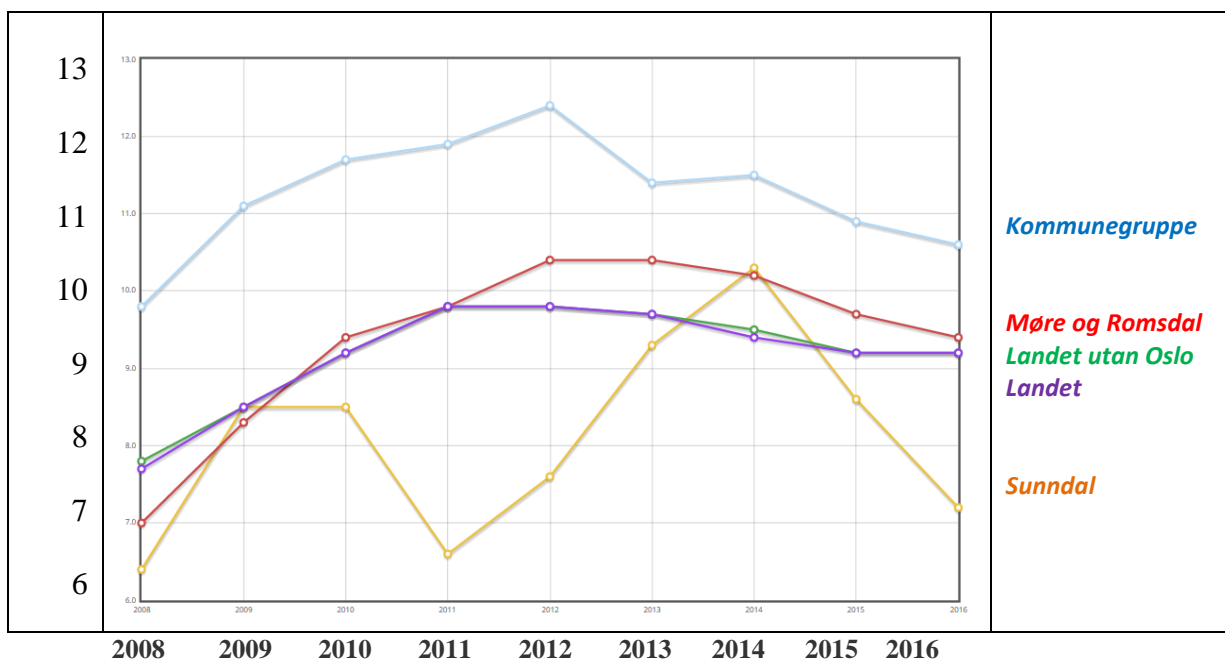
Figur 10: Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning; 2002-2016, KOSTRA konsern reviderte tall per 15.06.2017

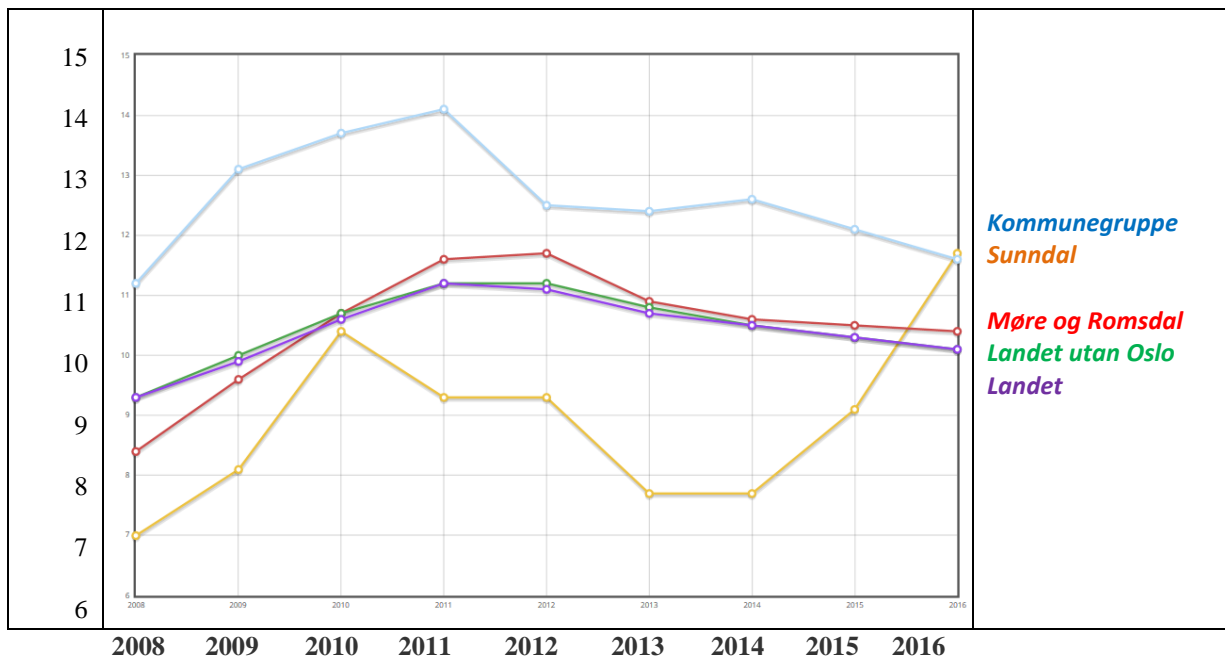
Figur 11: Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning, 1.-4. trinn, KOSTRA konsern reviderte tall per 15.06.2017

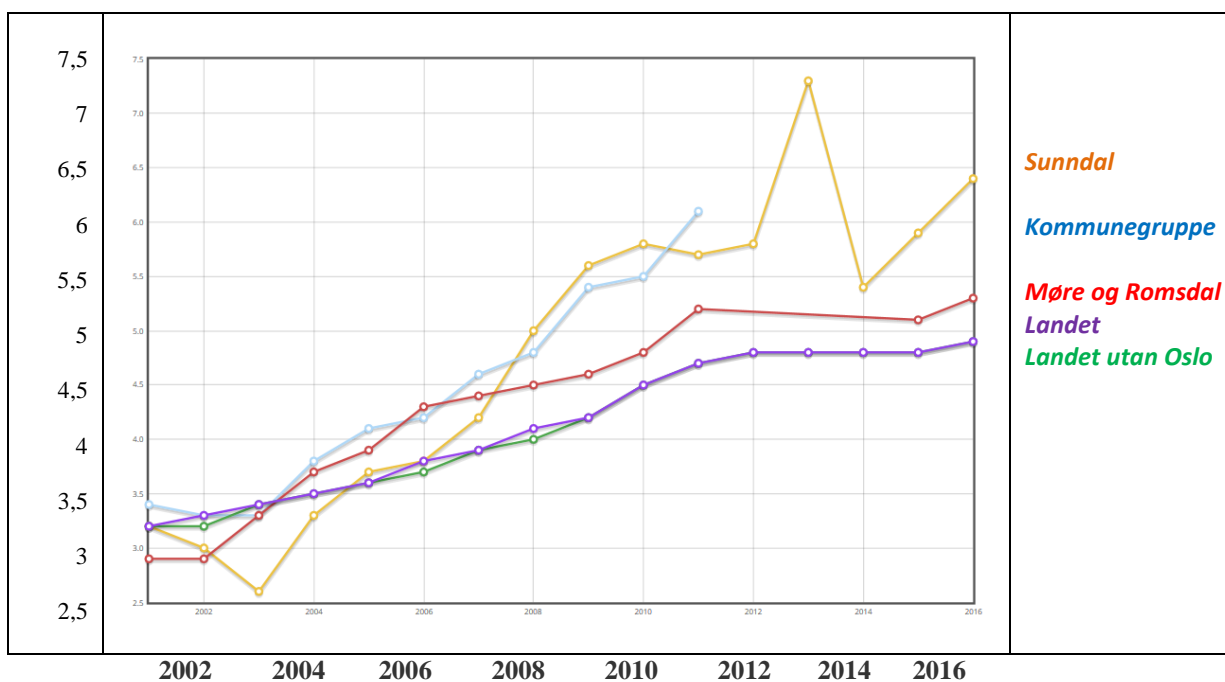
Figur 12: Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning, 5.-7. trinn, 2008-2016, KOSTRA konsern reviderte tall per 15.06.2017

Figur 13: Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning, 8.-10. trinn, KOSTRA konsern reviderte tall per 15.06.2017

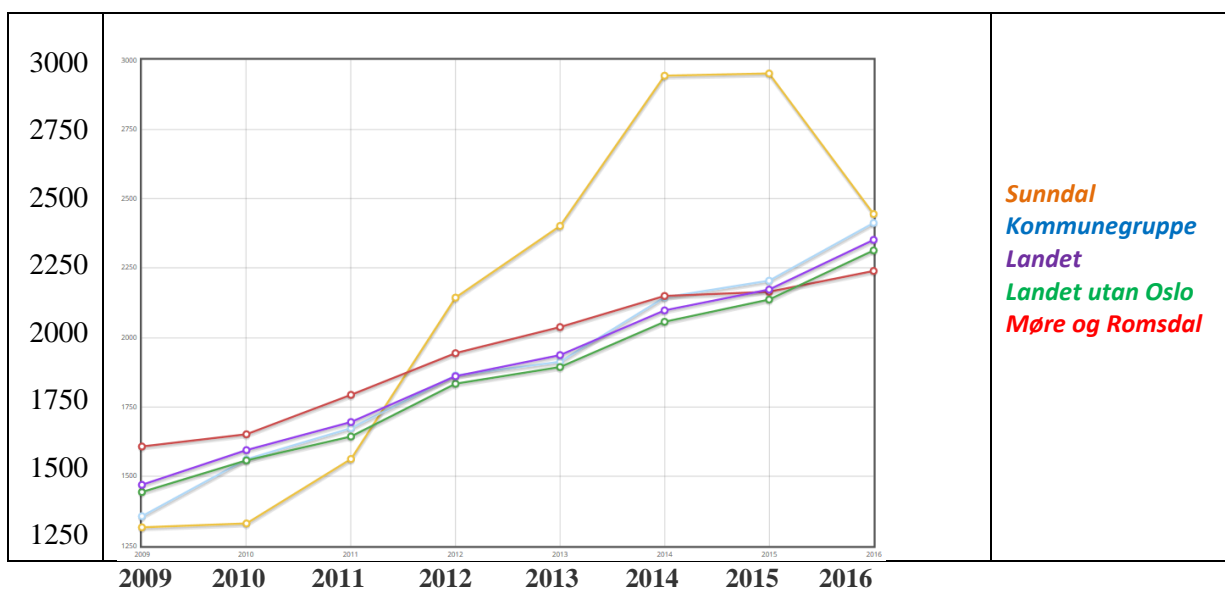

Figur 14: Andel barn med barnevernstiltak ift. innbyggere 0-17 år, KOSTRA konsern reviderte tall per 15.06.2017

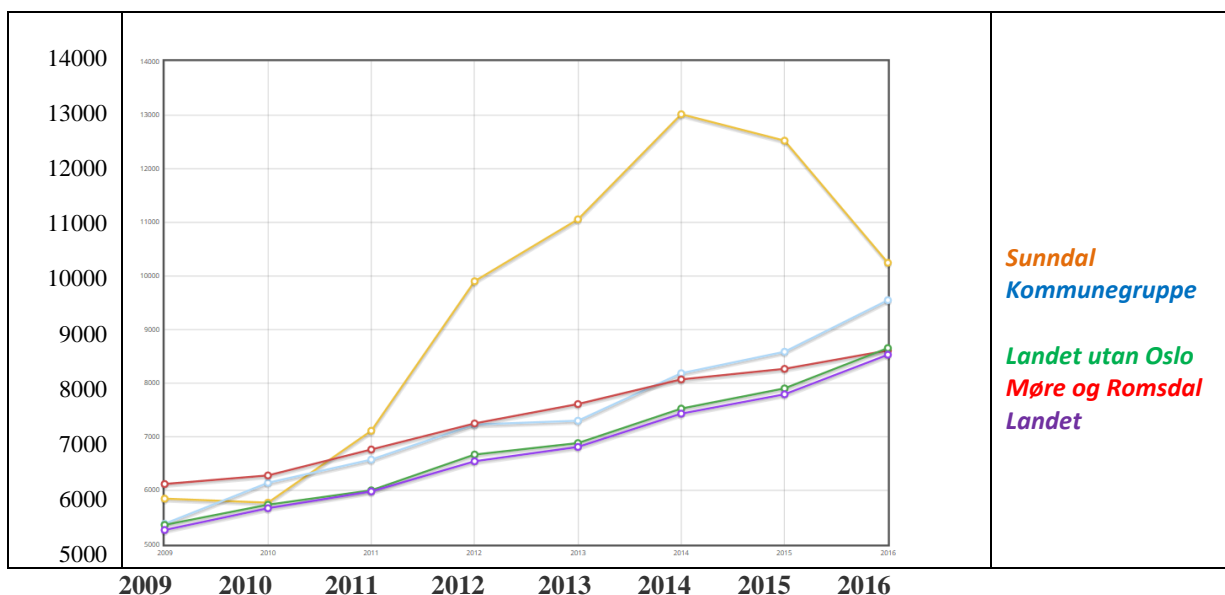

Kommentar: Fra 01.01.11 og våren 2017 har det vært 11 innvandrerbarn i tiltak.

Figur 15: Netto driftsutgifter til forebygging, helsestasjons- og skolehelsetjeneste pr. innbygger 0-20 år, KOSTRA konsern reviderte tall per 15.06.2017

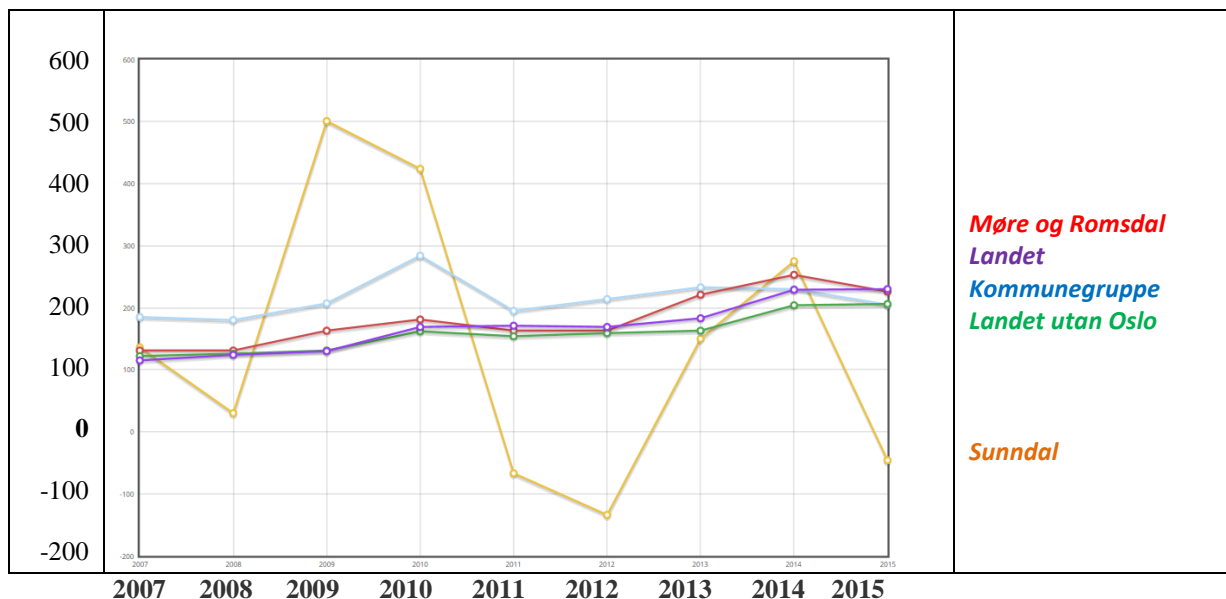

Figur 16: Netto driftsutgifter til forebygging, helsestasjons- og skolehelsetjeneste pr. innbygger 0-5 år, KOSTRA konsern reviderte tall per 15.06.2017

Forvaltningsrevisjonsprosjekt om bosetting og integrering av flyktninger
med særlig vekt på barn og unge sin situasjon – Sunndal kommune

Figur 17: Netto driftsutgifter til voksenopplæring (213), per innbygger, KOSTRA konsern reviderte tall per 15.06.2017

Deltakere i introduksjonsprogrammet, Sunndal kommune, SSB

	2012	2013	2014	2015	2016
Menn	40	50	49	56	
Kvinner	27	37	37	41	
I alt	67	87	86	97	

2015	2015	
	Landet	Sunndal
Sysselsatte og/eller under utdanning	58	74,2
Registrert arbeidsledige og/eller på tiltak	11	6,4
Annen eller ukjent status	31	19,4
I alt, prosent	100	100
Faktiske tall	3716	25

Kilde: SSB

Kommentar: på landsbasis var det 58 prosent av dem som gikk ut av introduksjonsprogrammet for nyankomne innvandrere, var i arbeid eller utdanning i 2015, ett år etter endt program. Dette gjaldt 66 prosent av mennene og 49 prosent av kvinnene. I Sunndal var det 3 som gikk over til NAV i 2016. Dette gav 87 % måloppnåelse. Sunndal kommune opplyser at slår en sammen kategorien arbeid/utdanning 74 % og annet 19 % blir det til sammen 93 % som er selvstendig økonomisk, enten selv eller via familie, og der de aller fleste er under utdanning eller i jobb.